

Maratha Vidya Prasarak Samaj's
ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Tal: Malegaon Dist: Nashik, Pincode: 423203

Affiliated to Savitribai Phule Pune University (ID No. PU/NS/AC/75/2003)

Contact No. : (02554)250505

AISHE Code: C-41366

College Code: 0733

E-mail: srcollege.soygaon@mvp.edu.in

Website: www.mvpsoygaoncollege.ac.in

Declaration

This is to declare that the information, reports, true copies of the supporting documents, numerical data, provided links, institutional data and photograph etc submitted/presented herewith is verified by IQAC (Internal quality Assurance Cell) of this college and is correct as per the records. This declaration is for the purpose of NAAC accreditation of HEI for the 1ST cycle during the period from 2017-18 to 2021-22.

Date:- 14-10-2023

Place:- Soygaon

Co-ordinator
Internal Quality Assurance Cell
Arts & Commerce College, Soygaon

PRINCIPAL
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon

Place of Work - ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Duration: 2021-2022

Title: Environmental awareness

Class : SYBA

STUDENTS LIST

SR.NO.	STUDENTS NAME
1	Ahire Aniket Madhukar
2	Ahire Aniket Nana
3	Ahire Komal Nandaraj
4	Ahire Lalit Hiralal
5	Ahire Nikita Subhash
6	Ahire Sagar Popat
7	Ahirrao Rahul Ravindra
8	Bachhav Mayur Candrashekhar
9	Bhalerao Sanghamitra Sanjay
10	Chavhan Vaishnavi Nandu
11	Dandgavhal Om Ramrao
12	Dasnur Yogesh Zulal
13	Deore Pranav Ravindra
14	Dhole Vaishnvi Shivaji
15	Gosavi Anita Ashok
16	Ingale Vaishanavi Mothabhau
17	Jadhav Kalpana Balu
18	Jadhav Puja Mohan
19	Jagtap Roshan Bhausahab
20	Jaware Sagar Sunil
21	Khairnar Vaibhav Shivdas
22	Khatic Ayaz Akhtar
23	Mali Chetan Bhaskar
24	Mansuri Alfiya Ashif
25	Pagare Avinash Bharat
26	Patil Hemant Vijay
27	Patil Kishor Vasant
28	Patil Kshama Rajesh
29	Patil Sandesh Dadaji
30	Patil Vishal Sanjay
31	Pawar Prashant Arun
32	Raundal Swapnil Raghunath

33	Shewale Kishor Dattatray
34	Shirole Pradip Chintaman
35	Shirsath Punam Rajendra
36	Somwanshi Aarti Lalchand
37	Sonawane Dhanraj Mohan
38	Sonawane Sanjay Bharat
39	Sonawane Vishal Gokul
40	Ushire Rahul Dipak
41	Wable Rohit Sharad
42	Wable Shubham Sharad
43	Wagh Deva Kailas
44	Wagh Rohini Nivrutti
45	Wagh Shradha Govindsing
46	Yadav Sushila Chhoturam

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Place of Work - ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Duration: 2020-2021

Title: Environmental awareness

Class : SYBA

STUDENTS LIST

SR.NO.	STUDENTS NAME
1	Ahire Dadaji Motiram
2	Ahire Mangesh Vijay
3	Ahire Priyanka Samadhan
4	Ahire Saurabh Chandrakant
5	Bachhav Harshal Bhausahab
6	Bachhav Jagruti Sudam
7	Bagul Arjun Pundlik
8	Bagul Dnyanda Dilip
9	Bagul Rajendra Bapu
10	Bhavsar Mayur Sanjay
11	Borse Vaishali Samadhan
12	Chandan Yogesh Pandit
13	Chavan Avinash Dinkar
14	Dalavi Vishal Mothabhau
15	Daure Yashashwi Arun
16	Deore Abhinav Jagadish
17	Deore Mrunal Punjaram
18	Deore Sandip Damu
19	Deore Sweeti Bajirao
20	Gangurde Chandrashekhar Annasa
21	Giri Devnedra Sudhkar
22	Jadhav Lina Kishor
23	Jadhav Mayur Suresh
24	Jaware Jaydeep Shankar
25	Kadam Vaibhav Sandip
26	Khairnar Digambar Gorakh
27	Khairnar Manisha Somnath
28	Khairnar Pooja Ramesh
29	Khairnar Rohini Madhukar
30	Kulkarni Kshitija Rajendra

31	Mahajan Nutan Dattatraya
32	More Aakash Somnath
33	More Mayur Sunil
34	Nagpure Mayur Rajendra
35	Nikam Jayashri Bapu
36	Pathade Atul Sunil
37	Patil Rajashri Jitendra
38	Patil Renuka Dadaji
39	Patil Rohit Kishor
40	Pawar Kundan Nivrutti
41	Pawar Manoj Vijay
42	Pawar Sunil Walmik
43	Sale Sunil Khandu
44	Sasake Mahendra Subhash
45	Shewale Bhushan Dadasaheb
46	Shewale Gayatri Mahesh
47	Shewale Harshal Kisan
48	Shirole Dinesh Vijay
49	Shirole Pravin Hiranman
50	Shivade Rahul Chandrkant
51	Sonawane Bhagyesh Somnath
52	Sonawane Dhanashri Malaji
53	Surywanshi Harshal Sunil
54	Yeole Shubham Ravindra

Principal
 Arts & Commerce College
 Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Place of Work - ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Duration: 2019-2020

Title: Environmental awareness

Class : SYBA

STUDENTS LIST

SR.NO.	STUDENTS NAME
1	Ahire Darshan Dipak
2	Ahire Hemant Nimba
3	Ahire Mahesh Sanjay
4	Ahire Rakesh Bhagwat
5	Ahire Shital Babu
6	Ahire Vaibhav Popat
7	Avasthi Dipika Pradeep
8	Bachhav Dipali Jibhau
9	Bachhav Divya Janardhan
10	Bachhav Pankaj Punjaram
11	Bachhav Pooja Mahadu
12	Bachhav Sachin Balu
13	Bachhav Vaibhav Daga
14	Bagul Dinesh Dadaji
15	Bagul Lalit Santosh
16	Bagul Nilesh Dadaji
17	Bhavsar Gayatri Sanjay
18	Borse Umesh Diraj
19	Chavhan Swaraj Nanabhau
20	Dasnur Rakesh Kailash
21	Deore Gorakh Sudam
22	Deore Mohan Subhash
23	Gunjal Keda Arun
24	Hiray Sheetal Rajendra
25	Hiray Shital Ramesh
26	Jadhav Jayesh Anil
27	Jadhav Kiran Kishor
28	Jadhav Nutan Samadhan
29	Jagatap Nikhil Suresh
30	Jagtap Manohar Bhausaheb
31	Kale Chetan Sanjay
32	Kedare Shailesh Ratan
33	Kelhe Prasad Ashok
34	Khairnar Ajay Dipak
35	Khairnar Asmita Jibhau
36	Khairnar Kishori Sunil
37	Khairnar Nutan Shivaji
38	Khairnar Ramchandra Babulal
39	Khairnar Shubham Nandu
40	Mahale Manisha Balu
41	Mahale Priyanka Sanjay

42	Masul Sachin Malhar
43	Mistari Madhuri Shiriram
44	More Rajashri Jagannath
45	Nichal Milind Harichandra
46	Nikam Asha Santosh
47	Nikam Lalit Dadaji
48	Nikam Poonam Sanjay
49	Nikam Tanuja Ravindra
50	Pagare Akshay Digambar
51	Pardeshi Karan Rajendra
52	Pawar Mahendra Tatya
53	Raundal Sushil Mahendra
54	Sawant Rohini Ramesh
55	Sherekar Rushikesh Kishor
56	Shewale Avinash Baban
57	Shewale Sanket Sanjay
58	Shewale Vishal Balu
59	Shillak Shrikant Bhagwan
60	Shinde Atul Gokul
61	Shinde Chetan Dilip
62	Shirole Sudhire Suresh
63	Sonawane Aishwarya Valmik
64	Suryawanshi Laxman Ramesh
65	Suryawanshi Shaila Popat
66	Thakare Tushar Bhausahab
67	Tribhuvan Harshal Narayan
68	Wagh Arun Dilip
69	Wagh Nayana Rajendra
70	Walhe Krishna Sukhalal
71	Yeole Kunal Dilip

Principal
 Arts & Commerce College
 Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Place of Work - ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Duration: 2018-2019

Title: Environmental awareness

Class : SYBA

STUDENTS LIST

SR.NO.	STUDENTS NAME
1	Aher Shubham Vikas
2	Ahire Damini Tryambak
3	Ahire Kailas Yashwant
4	Ahire Rahul Kishor
5	Ahire Vaibhav Arun
6	Ahire Yashodip Ashok
7	Amrutkar Mayur Chandrakant
8	Bachhav Harshad Rajendra
9	Bachhav Yogesh Ramdas
10	Bagul Bhavesh Subhash
11	Bagul Komal Ananda
12	Bhadane Vishal Kautik
13	Bhosale Ashlesha Sanjay
14	Borse Snehal Dhiraj
15	Changre Pravin Ranjeet
16	Chaudhari Gopal Nimba
17	Chavan Sagar Dadaji
18	Dalavi Akash Dinesh
19	Dalavi Prasad Vijay
20	Dangache Harshal Kishor
21	Dasnur Sunita Suresh
22	Date Sujan Sanjay
23	Deore Abhijit Ravindra
24	Deore Ranjeet Nagaraj
25	Gangurde Dipali Pralhad
26	Gaykawad Kirti Rohidas
27	Hyalij Shailesh Ashok
28	Ingale Akshay Ravidra

29	Jadhav Prasad Dadaji
30	Joshi Utkarsha Nandkishor
31	Kanade Kalyani Ananda
32	Khaire Vishal Rajendra
33	Khairnar Rakesh Somnath
34	Khairnar Sarika Narayan
35	Khare Avinash Raviraj
36	Kuvar Rajendra Tulsiram
37	Mahajan Ashvini Bapurao
38	Mahajan Poonam Rajesh
39	Mahale Chetan Vijay
40	Mahire Siddharth Bhika
41	Mali Mayur Satish
42	More Kavita Somnath
43	More Rupali Dattatray
44	Nagwanshi Prajakta Pradeep
45	Nikam Akash Mothabhau
46	Nikam Mayur Kishor
47	Nikam Sachin Nanaji
48	Pachore Rahul Jibhau
49	Panpatil Rushikesh Dipak
50	Pardeshi Aarati Vijay
51	Pardeshi Mahendra Chotusing
52	Patil Akash Ratilal
53	Patil Gopal Santosh
54	Patil Mahesh Bhanudas
55	Patil Nikesh Dilip
56	Patil Prasad Dinkar
57	Patil Shweta Eknath
58	Patil Vrushali Vasant
59	Pawar Anita Mothabhau
60	Pawar Bhavika Nimbaji

61	Pawar Sanjay Dadaji
62	Pawar Tushar Chandrakant
63	Pawar Vaishnavi Prashant
64	Raundal Neha Jitendra
65	Salunke Premchand Govinda
66	Sansare Rahul Chintaman
67	Shaikh Sameer Amir
68	Shejwal Akash Balu
69	Shewale Darshana Shivaji
70	Shewale Hemantkumar Narayan
71	Shewale Sushant Balasaheb
72	Shinde Dattu Gokul
73	Shinde Vrukshvalli Shivaji
74	Solanki Bipin Sanjay
75	Sonawane Pradip Bapu
76	Sonawane Ruchi Gokul
77	Teli Ajay Bharat
78	Vikharankar Mohit Gajanan
79	Wagh Jagruti Pandurang
80	Wagh Jyoti Uddhav
81	Waghari Rahul Dalsuk
82	Waghmare Ritesh Dinesh

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Place of Work - ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Duration: 2017-2018

Title: Environmental awareness

Class : SYBA

STUDENTS LIST

SR.NO.	STUDENTS NAME
1	Adangale Laxmi Rangnath
2	Ahire Anil Nana
3	Ahire Pooja Narayan
4	Ahire Sruti Ashok
5	Bachhav Ashwini Ashok
6	Bachhav Rajendra Balu
7	Bachhav Ravindra Popat
8	Bachhav Shraddha Shantaram
9	Bachhav Yogesh Bapu
10	Bagul Vikas Subhash
11	Bava Kavita Dilip
12	Bhamare Rahul Dnyaneshwar
13	Bhamare Trupti Ravindra
14	Bhamare Vaibhav Barku
15	Bhavsar Kunal Sunil
16	Borkar Kautik Narhari
17	Deore Pravin Balu
18	Dhamane Hari Santosh
19	Dhamane Neeta Rajendra
20	Gaikwad Sagar Bhikan
21	Garud Shubham Sanjay
22	Ghorpade Ravindra Bhausheb
23	Gosavi Ashwini Rajendra
24	Haral Dnyaneshwar Ashok
25	Jadhav Dhiraj Pravin
26	Jadhav Shubham Karabhari
27	Jadhav Shubham Sunil
28	Jadhav Sunil Sukdev
29	Kadam Darshan Kailas
30	Kadam Priyanka Arun
31	Kanade Kamlesh Sanjay
32	Kanade Nilesh Shantaram
33	Khairnar Akanksha Bapu
34	Khairnar Harshal Prakash

35	Khairnar Khushal Sanjay
36	Khairnar Mayur Ramdas
37	Khairnar Tushar Ramdas
38	Kushvaha Surendrasing Krushnmurari
39	Lad Samadhan Nana
40	More Ashwini Pandurang
41	Mrugraj Sudam Chavan
42	Nichal Kalpesh Harichandra
43	Nikam Dhiraj Rajendra
44	Nikam Prashant Sunil
45	Nikam Roshani Santosh
46	Nikam Vishakha Nagesh
47	Pagar Jayashri Vitthal
48	Pagare Avinash Digambar
49	Pagare Sweta Prakash
50	Panpatil Vaishali Gautam
51	Patil Kavita Shantaram
52	Patil Mukta Balu
53	Patil Rohit Arun
54	Patil Snehal Sanjay
55	Patil Vrushabh Amrut
56	Pawar Amol Sanjay
57	Pawar Kalyani Gokul
58	Pawar Madhuri Sunil
59	Pawar Sujan Pandurang
60	Sabale Vidya Mahendra
61	Sapkale Sanjay Bhagwan
62	Savant Ganesh Shankar
63	Savant Ishavar Suresh
64	Sawale Nikhil Ramdas
65	Sawant Gaurav Shaligram
66	Sawant Harshada Shaligram
67	Sawant Kalpesh Bhaskar
68	Sawant Rahul Popat
69	Shaikh Taranumbi Usman
70	Shewale Dinesh Ramesh
71	Shewale Kajal Dadasaheb
72	Shewale Manju Ramesh

73	Shinde Dipak Kailas
74	Shinde Pramod Satish
75	Shinde Sonlal Dashrath
76	Sonawane Sandip Bharat
77	Sonawane Yuvraj Kalu
78	Sorate Swati Shankar
79	Suryawanshi Monali Dnyaneshwar
80	Tisage Dhananjay Balasaheb
81	Wagh Bharat Babu
82	Wagh Meghsham Sunil
83	Wagh Vaibhav Bhaskar

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

STUDENTS LIST

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Agrawal Sagar Deepak	2021-22	SYBCom
2	Ahire Bhushan Ashok	2021-22	SYBCom
3	Ahire Chetan Bapu	2021-22	SYBCom
4	Ahire Laxmikant Bhagwan	2021-22	SYBCom
5	Ahire Mandar Rajendra	2021-22	SYBCom
6	Amin Dhruv Sanjaykumar	2021-22	SYBCom
7	Bafna Sejal Vinodkumar	2021-22	SYBCom
8	Bagul Chetan Jaywant	2021-22	SYBCom
9	Bhavasara Sachin Anil	2021-22	SYBCom
10	Bhavsara Kundan Ajay	2021-22	SYBCom
11	Bhavsara Sanskar Sanjay	2021-22	SYBCom
12	Bhavsara Tushar Rakesh	2021-22	SYBCom
13	Bindal Garima Rajendrakumar	2021-22	SYBCom
14	Birari Soham Datta	2021-22	SYBCom
15	Chavhan Mohit Pandurang	2021-22	SYBCom
16	Chhajed Ayush Sandip	2021-22	SYBCom
17	Chhajed Vrushabh Swapnil	2021-22	SYBCom
18	Dabhade Dhananjay Prabhakar	2021-22	SYBCom
19	Dabi Darshan Manoj	2021-22	SYBCom
20	Dhule Sonali Balu	2021-22	SYBCom
21	Golla Sahil Subhash	2021-22	SYBCom
22	Gore Om Sanjay	2021-22	SYBCom
23	Gupta Kushi Dipak	2021-22	SYBCom
24	Hinge Shalaka Dhananjay	2021-22	SYBCom
25	Jadhav Niranjan Vishwas	2021-22	SYBCom
26	Jadhav Reena Ramsing	2021-22	SYBCom
27	Jagtap Dinesh Sakharam	2021-22	SYBCom
28	Jagtap Toshnil Rajendra	2021-22	SYBCom
29	Jain Sambhav Atulkumar	2021-22	SYBCom
30	Jain Sawai Jasraj	2021-22	SYBCom

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (M.S.)

31	Jain Suvidhi Trishukumar	2021-22	SYBCom
32	Janani Sakshi Mukesh	2021-22	SYBCom
33	Kadam Tushar Kailas	2021-22	SYBCom
34	Katyare Roshan Babu	2021-22	SYBCom
35	Kulkarni Chirayu Ajit	2021-22	SYBCom
36	Kulkarni Dipesh Satish	2021-22	SYBCom
37	Kulkarni Prathamesh Sanjay	2021-22	SYBCom
38	Mali Kalpesh Ganesh	2021-22	SYBCom
39	Malu Sujal Ramlalji	2021-22	SYBCom
40	Marchant Mokshita Mukesh	2021-22	SYBCom
41	Merchant Komal Sudesh	2021-22	SYBCom
42	More Rohit Vijay	2021-22	SYBCom
43	Nanavaty Rachana Amol	2021-22	SYBCom
44	Nikam Pranav Dushant	2021-22	SYBCom
45	Pagare Adesh Mothabhau	2021-22	SYBCom
46	Pagare Akshay Vinod	2021-22	SYBCom
47	Pardeshi Abhishek Balusingh	2021-22	SYBCom
48	Pardeshi Bhavesh Gopal	2021-22	SYBCom
49	Pardeshi Rakesh Satiesh	2021-22	SYBCom
50	Patel Maan Jignesh	2021-22	SYBCom
51	Patel Meet Jignesh	2021-22	SYBCom
52	Patel Radhika Satish	2021-22	SYBCom
53	Patel Rushi Ramesh	2021-22	SYBCom
54	Patel Uma Arvind	2021-22	SYBCom
55	Patil Amit Sahebrao	2021-22	SYBCom
56	Patil Kamal Kashinath	2021-22	SYBCom
57	Patil Lina Nitin	2021-22	SYBCom
58	Patil Tejas Pankaj	2021-22	SYBCom
59	Patkar Rushikesh Rajendra	2021-22	SYBCom
60	Patni Vedika Bhagyesh	2021-22	SYBCom
61	Pawar Aayushi Arvind	2021-22	SYBCom
62	Pawar Bhushan Anil	2021-22	SYBCom
63	Pawar Kalpesh Anil	2021-22	SYBCom
64	Pawar Prasad Prabhakar	2021-22	SYBCom
65	Pawar Sanket Arun	2021-22	SYBCom
66	Pawar Yash Subhash	2021-22	SYBCom

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malgaon (Mashiki)

67	Pingale Manasi Vijay	2021-22	SYBCom
68	Pirnaik Nilesh Tulsiram	2021-22	SYBCom
69	Rajhans Nikita Nitin	2021-22	SYBCom
70	Rathod Gayatri Rajendra	2021-22	SYBCom
71	Rewal Madhav Vasant	2021-22	SYBCom
72	Sawant Tejashri Shravan	2021-22	SYBCom
73	Shah Sameer Shahadat Ali	2021-22	SYBCom
74	Shah Shweta Dilip	2021-22	SYBCom
75	Sharma Amit Shyamlal	2021-22	SYBCom
76	Shewale Komal Dinkar	2021-22	SYBCom
77	Shinde Dhiraj Shivaji	2021-22	SYBCom
78	Shinde Ritu Nivrutti	2021-22	SYBCom
79	Shirode Sanika Kishor	2021-22	SYBCom
80	Somani Sarvesh Yogesh	2021-22	SYBCom
81	Sonagra Nakul Rajesh	2021-22	SYBCom
82	Sonaje Ashwini Ravindra	2021-22	SYBCom
83	Sonawane Jagadish Sitaram	2021-22	SYBCom
84	Sonawane Kshitij Rajendra	2021-22	SYBCom
85	Sonawane Kunal Karbhari	2021-22	SYBCom
86	Suryawanshi Monali Shankarrao	2021-22	SYBCom
87	Suryawanshi Pavan Satish	2021-22	SYBCom
88	Tambe Nikita Nanaji	2021-22	SYBCom
89	Uchit Sunny Rajendra	2021-22	SYBCom
90	Vaidya Sahil Sanjay	2021-22	SYBCom
91	Vakhare Tejas Rajendra	2021-22	SYBCom
92	Vichare Yash Arun	2021-22	SYBCom
93	Vispute Rohit Sadashiv	2021-22	SYBCom
94	Wagh Nikhil Sanjay	2021-22	SYBCom
95	Yeole Pooja Ravindra	2021-22	SYBCom
96	Chhipa Bhavna Jaikisan	2021-22	SYBCom

13
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Place of Work - ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Duration: 2020-2021

Title: Environmental awareness

STUDENTS LIST

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Ahire Govardhan Sunil	2020-21	SYBCom
2	Ahire Jagdish Sunil	2020-21	SYBCom
3	Ahire Puja Khanderao	2020-21	SYBCom
4	Amrutkar Tushar Vijay	2020-21	SYBCom
5	Bachhav Atul Rajendra	2020-21	SYBCom
6	Bachhav Manish Mothabhau	2020-21	SYBCom
7	Bachhav Vinod Sanjay	2020-21	SYBCom
8	Bhadange Sanket Sunil	2020-21	SYBCom
9	Bhamare Bhausahab Vasant	2020-21	SYBCom
10	Bhavasara Karan Anil	2020-21	SYBCom
11	Bhavsara Shubham Chandrakant	2020-21	SYBCom
12	Borse Kaushal Sanjay	2020-21	SYBCom
13	Chaudhari Yogesh Somnath	2020-21	SYBCom
14	Chavan Shubham Deepak	2020-21	SYBCom
15	Deore Mayur Jagdish	2020-21	SYBCom
16	Deore Renuka Nanasaheb	2020-21	SYBCom
17	Dhatrak Atul Prasad	2020-21	SYBCom
18	Dolase Jagruti Hari	2020-21	SYBCom
19	Dusane Tejas Umesh	2020-21	SYBCom
20	Gawali Vivek Vitthal	2020-21	SYBCom
21	Gosavi Poonam Ashokgir	2020-21	SYBCom
22	Gunjal Roshan Arun	2020-21	SYBCom
23	Jadhav Shubham Dipak	2020-21	SYBCom
24	Kanhor Pravin Jibhau	2020-21	SYBCom
25	Keshrani Kinjal Hasmukh	2020-21	SYBCom
26	Khairnar Gunjan Anil	2020-21	SYBCom
27	Kshirsagar Akshay Vilas	2020-21	SYBCom
28	Misal Vaishnavi Ramdas	2020-21	SYBCom
29	Nagwanshi Harshadip Pradiprao	2020-21	SYBCom
30	Nandode Harshal Vinod	2020-21	SYBCom

13
Principal

Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

31	Nerkar Saurabh Ramesh	2020-21	SYBCom
32	Nikam Dron Ravikant	2020-21	SYBCom
33	Padval Durgesh Sharad	2020-21	SYBCom
34	Pagare Akshay Kishor	2020-21	SYBCom
35	Pagare Sonali Pandharinath	2020-21	SYBCom
36	Pandit Rohit Shivkumar	2020-21	SYBCom
37	Pardeshi Rahul Rajendra	2020-21	SYBCom
38	Patil Bhushan Suresh	2020-21	SYBCom
39	Patil Meenal Suresh	2020-21	SYBCom
40	Pawar Rajashri Arun	2020-21	SYBCom
41	Pawar Yogesh Harichandra	2020-21	SYBCom
42	Pingale Prasad Sharad	2020-21	SYBCom
43	Prajapat Manish Hemant	2020-21	SYBCom
44	Sawale Bhagyashree Nishikant	2020-21	SYBCom
45	Shardul Poonam Sanjay	2020-21	SYBCom
46	Shewale Manoj Bharat	2020-21	SYBCom
47	Shewale Manoj Dilip	2020-21	SYBCom
48	Shewale Prashant Sahebrao	2020-21	SYBCom
49	Shewale Vinayak Sadanand	2020-21	SYBCom
50	Shinde Nayan Dadaji	2020-21	SYBCom
51	Shinde Nilesh Prhlad	2020-21	SYBCom
52	Shirsath Gaurav Surendra	2020-21	SYBCom
53	Shukla Vivek Jagdish	2020-21	SYBCom
54	Sonawane Nilesh Somnath	2020-21	SYBCom
55	Sonawane Nikhil Sharad	2020-21	SYBCom
56	Suryawanshi Avinash Dattatray	2020-21	SYBCom
57	Suryawanshi Bhagyashri Sahebrao	2020-21	SYBCom
58	Thakur Yash Shivdas	2020-21	SYBCom
59	Valhe Chetan Mahendra	2020-21	SYBCom
60	Wagh Vaibhav Ranganath	2020-21	SYBCom
61	Waghmode Jalindar Kisan	2020-21	SYBCom

13
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

STUDENTS LIST

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Ahire Arati Arjun	2019-20	SYBCom
2	Ahire Pooja Arjun	2019-20	SYBCom
3	Ahire Sanket Rajendra	2019-20	SYBCom
4	Ahire Vinay Satish	2019-20	SYBCom
5	Bachhav Vaibhav Sanjay	2019-20	SYBCom
6	Bafana Anand Prakash	2019-20	SYBCom
7	Bhamare Rohit Sanjay	2019-20	SYBCom
8	Bhavsar Bhushan Sanjay	2019-20	SYBCom
9	Chaudhari Mayur Pandhrinath	2019-20	SYBCom
10	Chaudhari Radhika Nitin	2019-20	SYBCom
11	Dapurkar Prajakta Vishwas	2019-20	SYBCom
12	Ghodke Omkar Dattatray	2019-20	SYBCom
13	Gore Valmik Sanjay	2019-20	SYBCom
14	Jadhav Harshal Anil	2019-20	SYBCom
15	Jadhav Prasad Dattatray	2019-20	SYBCom
16	Jadhav Ruchita Dattatray	2019-20	SYBCom
17	Jadhav Sarika Ramdas	2019-20	SYBCom
18	Kapadne Niranka Baburao	2019-20	SYBCom
19	Khairnar Mahesh Rajendra	2019-20	SYBCom
20	Kherbadkar Ujwal Suresh Rao	2019-20	SYBCom
21	Kolape Anil Bhivsan	2019-20	SYBCom
22	Magar Govardhansing Hilalsing	2019-20	SYBCom
23	Mahajan Somesh Devidas	2019-20	SYBCom
24	More Amol Anil	2019-20	SYBCom
25	Pardeshi Madhuri Munnashing	2019-20	SYBCom
26	Patil Devashish Yuvraj	2019-20	SYBCom
27	Patil Ganesh Mahendra	2019-20	SYBCom
28	Patil Kunal Nitin	2019-20	SYBCom
29	Pawar Shubham Sham	2019-20	SYBCom

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

30	Sawant Pawan Daga	2019-20	SYBCom
31	Shevale Harshada Bhagwan	2019-20	SYBCom
32	Shewale Kirti Rajendra	2019-20	SYBCom
33	Shewale Vishal Dilip	2019-20	SYBCom
34	Shinde Mahesh Kailas	2019-20	SYBCom
35	Sonawane Praful Nayan	2019-20	SYBCom
36	Suryawanshi Divya Dadaji	2019-20	SYBCom
37	Suryawanshi Rupam Ramesh	2019-20	SYBCom
38	Suryawanshi Sunil Shravan	2019-20	SYBCom
39	Vadnere Dnyaneswar Samadhan	2019-20	SYBCom

17
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Mumbai)

STUDENTS LIST

Sr No.	Name of the Student	Year	Class
1	Ahire Harshada Dattu	2018-19	SYBCom
2	Ahire Khemraj Kailas	2018-19	SYBCom
3	Ahire Manish Dinesh	2018-19	SYBCom
4	Ahire Nivrutti Prakash	2018-19	SYBCom
5	Ahire Rahul Nivrutti	2018-19	SYBCom
6	Ahire Ravindra Ratan	2018-19	SYBCom
7	Amrale Vishal Ashok	2018-19	SYBCom
8	Bachhav Akshay Natha	2018-19	SYBCom
9	Bachhav Jayesh Sahebrao	2018-19	SYBCom
10	Bagul Ganesh Popat	2018-19	SYBCom
11	Bagul Prasad Arun	2018-19	SYBCom
12	Bagul Umesh Sunil	2018-19	SYBCom
13	Bed Ajay Bharat	2018-19	SYBCom
14	Bhamare Nitin Sanjay	2018-19	SYBCom
15	Borse Umesh Sharad	2018-19	SYBCom
16	Chavan Aadesh Shankar	2018-19	SYBCom
17	Chavan Deepak Chandrabhan	2018-19	SYBCom
18	Chavan Hemant Anil	2018-19	SYBCom
19	Chavan Lalit Rajaram	2018-19	SYBCom
20	Dabhade Rakesh Navnath	2018-19	SYBCom
21	Date Gitesh Santosh	2018-19	SYBCom
22	Gangurde Jayesh Ashok	2018-19	SYBCom
23	Garud Rakesh Subhash	2018-19	SYBCom
24	Hake Nilesh Dadaji	2018-19	SYBCom
25	Hande Shubham Kiran	2018-19	SYBCom
26	Jadhav Ganesh Sanjay	2018-19	SYBCom
27	Jadhav Nikhil Mahesh	2018-19	SYBCom
28	Jadhav Rohit Sanjay	2018-19	SYBCom
29	Kanhor Sagar Bhausahab	2018-19	SYBCom
30	Kanhor Shashikant Suresh	2018-19	SYBCom

Principal
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

31	Mali Jayesh Ashok	2018-19	SYBCom
32	More Ganesh Vijay	2018-19	SYBCom
33	More Shubham Gorakh	2018-19	SYBCom
34	Nerkar Saurabh Anil	2018-19	SYBCom
35	Pachore Samadhan Shivaji	2018-19	SYBCom
36	Pagar Kunal Ramdas	2018-19	SYBCom
37	Patil Hemant Shivaji	2018-19	SYBCom
38	Patil Poonam Dattatray	2018-19	SYBCom
39	Patil Prashant Nivrutti	2018-19	SYBCom
40	Patil Pratik Prakash	2018-19	SYBCom
41	Pawar Dushyant Rajesh	2018-19	SYBCom
42	Pawar Rohini Sunil	2018-19	SYBCom
43	Pawar Yogesh Bhika	2018-19	SYBCom
44	Salunke Mayur Sayajirao	2018-19	SYBCom
45	Sawale Sachin Surendra	2018-19	SYBCom
46	Shewale Sachin Ashok	2018-19	SYBCom
47	Shinde Rahul Rajendra	2018-19	SYBCom
48	Shirole Dnyaneswar Samadhan	2018-19	SYBCom
49	Sonawane Hemant Rajendra	2018-19	SYBCom
50	Sonawane Hemant Sunil	2018-19	SYBCom
51	Sonawane Meghana Bharat	2018-19	SYBCom
52	Sonawane Mukesh Santosh	2018-19	SYBCom
53	Sonawane Raj Dipak	2018-19	SYBCom
54	Supare Abhishek Digambar	2018-19	SYBCom
55	Suryawanshi Tushar Madhukar	2018-19	SYBCom
56	Thakare Mahesh Raghunath	2018-19	SYBCom
57	Wagh Bhausaheb Subhash	2018-19	SYBCom
58	Warule Pawan Rajendra	2018-19	SYBCom

13
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Place of Work - ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Duration: 2017-2018

Title: Environmental awareness

STUDENTS LIST

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Ahire Deepa Ramdas	2017-18	SYBCom
2	Ahire Harshal Navnath	2017-18	SYBCom
3	Ahire Pratik Bapusaheb	2017-18	SYBCom
4	Ahire Rajendra Piraji	2017-18	SYBCom
5	Bachhav Ashwini Rajendra	2017-18	SYBCom
6	Bachhav Valmik Suresh	2017-18	SYBCom
7	Bagul Ajit Janardhan	2017-18	SYBCom
8	Bankar Pavan Bapusaheb	2017-18	SYBCom
9	Bhamare Rohit Sunil	2017-18	SYBCom
10	Birari Kunal Dhudaku	2017-18	SYBCom
11	Chavan Pooja Sunil	2017-18	SYBCom
12	Chavan Sachin Sunil	2017-18	SYBCom
13	Chavan Shubham Vidyachandra	2017-18	SYBCom
14	Dasnur Bhushan Nanaji	2017-18	SYBCom
15	Dasnur Somnath Ramdas	2017-18	SYBCom
16	Deore Kiran Sajan	2017-18	SYBCom
17	Deore Tejaswini Rajendra	2017-18	SYBCom
18	Deshpande Aniket Anil	2017-18	SYBCom
19	Deshpande Chaitanya Dattatray	2017-18	SYBCom
20	Dev Hitesh Dilip	2017-18	SYBCom
21	Dhule Jaya Balu	2017-18	SYBCom
22	Gosavi Manoj Motilal	2017-18	SYBCom
23	Hadas Chetan Baburao	2017-18	SYBCom
24	Jadhav Sandip Dinkar	2017-18	SYBCom
25	Jagtap Sujata Anil	2017-18	SYBCom
26	Kadam Kiran Sahebrao	2017-18	SYBCom
27	Kanhor Amit Ratan	2017-18	SYBCom
28	Kapadnis Vicky Sanjay	2017-18	SYBCom
29	Khairnar Aishwarya Suresh	2017-18	SYBCom
30	Khairnar Akash Sitaram	2017-18	SYBCom

13
Principal

Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

31	Khairnar Rishikesh Ramdas	2017-18	SYBCom
32	Ladake Harshad Madan	2017-18	SYBCom
33	Lakade Vikas Vasant	2017-18	SYBCom
34	Nikam Lokesh Bapu	2017-18	SYBCom
35	Pagar Naresh Machhindra	2017-18	SYBCom
36	Pagar Neha Suresh	2017-18	SYBCom
37	Patil Nikhil Devidas	2017-18	SYBCom
38	Pawar Vaibhav Vasant	2017-18	SYBCom
39	Savale Jitendra Ramkrishna	2017-18	SYBCom
40	Shinde Mayur Kailas	2017-18	SYBCom
41	Shinde Vicky Ashok	2017-18	SYBCom
42	Shirapure Meghraj Rajendra	2017-18	SYBCom
43	Shirole Dnyaneshwar Samadhan	2017-18	SYBCom
44	Shirsath Chhotulal Pandurang	2017-18	SYBCom
45	Shirsath Rohit Vijay	2017-18	SYBCom
46	Sonawane Mayur Anil	2017-18	SYBCom
47	Sonawane Vishal Shyam	2017-18	SYBCom
48	Sonje Roshan Dnyaneshwar	2017-18	SYBCom
49	Sure Rakesh Prakash	2017-18	SYBCom
50	Suryawanshi Kalyani Arun	2017-18	SYBCom
51	Suryawanshi Mahesh Popat	2017-18	SYBCom
52	Suryawanshi Tarachand Vasant	2017-18	SYBCom
53	Thakare Nikita Anil	2017-18	SYBCom
54	Wadkar Shubham Shivaji	2017-18	SYBCom

15
Principal
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Syllabus for

Ability Enhancement Compulsory Course (AECC – Environment Studies)(2 credit) for under graduate

(For All Faculties - Second Year - Semester III)

It is as per UGC guidelines and framing -

Unit 1 : Introduction to environmental studies

- Multidisciplinary nature of environmental studies;
- Scope and importance; Concept of sustainability and sustainable development.

(2 lectures)

Unit 2 : Ecosystems

- What is an ecosystem? Structure and function of ecosystem ; Energy flow in an ecosystem : food chains, food webs and ecological succession. Case studies of the following ecosystems :

a) Forest ecosystem

b) Grassland ecosystem

c) Desert ecosystem

d) Aquatic ecosystems (ponds, streams, lakes, rivers, oceans, estuaries)

(8 lectures)

Unit 3 : Natural Resources : Renewable and Non-renewable Resources

- Land resources and land use change; Land degradation, soil erosion and desertification.
- Deforestation: Causes and impacts due to mining, dam building on environment, forests, biodiversity and tribal populations.
- Water : Use and over-exploitation of surface and ground water, floods, droughts conflicts over water (international & inter-state).
- Energy resources : Renewable and non renewable energy sources, use of alternate energy sources, growing energy needs, case studies.

(10 lectures)

Unit 4 : Biodiversity and Conservation

- Levels of biological diversity : genetic, species and ecosystem diversity; Biogeographic zones of India; Biodiversity patterns and global biodiversity hot spots
- India as a mega-biodiversity nation; Endangered and endemic species of India
- Threats to biodiversity : Habitat loss, poaching of wildlife, man-wildlife conflicts, biological invasions; Conservation of biodiversity : In-situ and Ex-situ conservation of biodiversity.
- Ecosystem and biodiversity services : Ecological, economic, social, ethical, aesthetic and Informational value.

(10 lectures)

References :

1. Carson, R. 2002. Silent Spring. Houghton Mifflin Harcourt.
2. Gadgil, M., & Guha, R. 1993. This Fissured Land: An Ecological History of India. Univ. of California Press.

3. Gleeson, B. and Low, N. (eds.) 1999. *Global Ethics and Environment*, London, Routledge.
4. Gleick, P. H. 1993. *Water in Crisis*. Pacific Institute for Studies in Dev., Environment & Security. Stockholm Env. Institute, Oxford Univ. Press.
5. Groom, Martha J., Gary K. Meffe, and Carl Ronald Carroll. *Principles of Conservation Biology*. Sunderland: Sinauer Associates, 2006.
6. Grumbine, R. Edward, and Pandit, M.K. 2013. Threats from India's Himalaya dams. *Science*, 339 : 36-37.
7. McCully, P. 1996. *Rivers no more: the environmental effects of dams* (pp. 29-64). Zed Books.
8. McNeill, John R. 2000. *Something New Under the Sun: An Environmental History of the Twentieth Century*.
9. Odum, E.P., Odum, H.T. & Andrews, J. 1971. *Fundamentals of Ecology*. Philadelphia: Saunders.
10. Pepper, I.L., Gerba, C.P. & Brusseau, M.L. 2011. *Environmental and Pollution Science*. Academic Press.
11. Rao, M.N. & Datta, A.K. 1987. *Waste Water Treatment*. Oxford and IBH Publishing Co. Pvt. Ltd.
12. Raven, P.H., Hassenzuhl, D.M. & Berg, L.R. 2012. *Environment*. 8th edition. John Wiley & Sons.
13. Rosencranz, A., Divan, S., & Noble, M.L. 2001. *Environmental law and policy in India*. Tripathi 1992.
14. Sengupta, R. 2003. *Ecology and economics : An approach to sustainable development*. OUP.
15. Singh, J.S., Singh, S.P. and Gupta, S.R. 2014. *Ecology, Environmental Science and Conservation*. S. Chand Publishing, New Delhi.
16. Sodhi, N.S., Gibson, L. & Raven, P.H. (eds). 2013. *Conservation Biology : Voices from the Tropics*. John Wiley & Sons.
17. Thapar, V. 1998. *Land of the Tiger: A Natural History of the Indian Subcontinent*.
18. Warren, C. E. 1971. *Biology and Water Pollution Control*. WB Saunders.
19. Wilson, E. O. 2006. *The Creation: An appeal to save life on earth*. New York : Norton.
20. World Commission on Environment and Development. 1987. *Our Common Future*. Oxford University Press.

Syllabus for

Ability Enhancement Compulsory Course (AECC – Environment Studies)(2 credit) for under graduate

(For All Faculties - Second Year - Semester IV)

It is as per UGC guidelines and framing -

Unit 5 : Environmental Pollution

- Environmental pollution : types, causes, effects and controls; Air, water, soil and noise pollution
- Nuclear hazards and human health risks
- Solid waste management : Control measures of urban and industrial waste.
- Pollution case studies.

(10 lectures)

Unit 6 : Environmental Policies & Practices

- Climate change, global warming, ozone layer depletion, acid rain and impacts on human communities and agriculture
- Environment Laws: Environment Protection Act; Air (Prevention & Control of Pollution) Act; Water (Prevention and control of Pollution) Act; Wildlife Protection Act; Forest Conservation Act. International agreements: Montreal and Kyoto protocols and Convention on Biological Diversity (CBD).
- Nature reserves, tribal populations and rights, and human wildlife conflicts in Indian context.

(9 lectures)

Unit 7 : Human Communities and the Environment

- Human population growth: Impacts on environment, human health and welfare.
- Resettlement and rehabilitation of project affected persons; case studies.
- Disaster management : floods, earthquake, cyclones and landslides.
- Environmental movements : Chipko, Silent valley, Bishnois of Rajasthan.
- Environmental ethics: Role of Indian and other religions and cultures in environmental conservation.
- Environmental communication and public awareness, case studies (e.g. CNG vehicles in Delhi).

(6 lectures)

Unit 8 : Field work

- Visit to an area to document environmental assets: river/ forest/ flora/fauna, etc.

- Visit to a local polluted site-Urban/Rural/Industrial/Agricultural.
- Study of common plants, insects, birds and basic principles of identification.
- Study of simple ecosystems-pond, river, Delhi Ridge, etc.

(Equal to 5 lectures)

References :

1. Carson, R. 2002. Silent Spring. Houghton Mifflin Harcourt.
2. Gadgil, M., & Guha, R. 1993. This Fissured Land: An Ecological History of India. Univ. of California Press.
3. Gleeson, B. and Low, N. (eds.) 1999. Global Ethics and Environment, London, Routledge.
4. Gleick, P. H. 1993. Water in Crisis. Pacific Institute for Studies in Dev., Environment & Security. Stockholm Env. Institute, Oxford Univ. Press.
5. Groom, Martha J., Gary K. Meffe, and Carl Ronald Carroll. Principles of Conservation Biology. Sunderland: Sinauer Associates, 2006.
6. Grumbine, R. Edward, and Pandit, M.K. 2013. Threats from India's Himalaya dams. Science, 339 : 36-37.
7. McCully, P. 1996. Rivers no more: the environmental effects of dams (pp. 29-64). Zed Books.
8. McNeill, John R. 2000. Something New Under the Sun: An Environmental History of the Twentieth Century.
9. Odum, E.P., Odum, H.T. & Andrews, J. 1971. Fundamentals of Ecology. Philadelphia: Saunders.
10. Pepper, I.L., Gerba, C.P. & Brusseau, M.L. 2011. Environmental and Pollution Science. Academic Press.
11. Rao, M.N. & Datta, A.K. 1987. Waste Water Treatment. Oxford and IBH Publishing Co. Pvt. Ltd.
12. Raven, P.H., Hassenzahl, D.M. & Berg, L.R. 2012. Environment. 8th edition. John Wiley & Sons.
13. Rosencranz, A., Divan, S., & Noble, M.L. 2001. Environmental law and policy in India. Tripathi 1992.
14. Sengupta, R. 2003. Ecology and economics : An approach to sustainable development. OUP.
15. Singh, J.S., Singh, S.P. and Gupta, S.R. 2014. Ecology, Environmental Science and Conservation. S. Chand Publishing, New Delhi.
16. Sodhi, N.S., Gibson, L. & Raven, P.H. (eds). 2013. Conservation Biology : Voices from the Tropics. John Wiley & Sons.
17. Thapar, V. 1998. Land of the Tiger: A Natural History of the Indian Subcontinent.
18. Warren, C. E. 1971. Biology and Water Pollution Control. WB Saunders.
19. Wilson, E. O. 2006. The Creation: An appeal to save life on earth. New York : Norton.
20. World Commission on Environment and Development. 1987. Our Common Future. Oxford University Press.

Examination No. :

Maratha Vidya Prasarak Samaj's

ARTS & COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Tal- Malegaon, Dist- Nashik
Pin- 423203

A COURSE IN ENVIRONMENTAL AWARENESS

S.Y.B.A./B.Com.

Year : 2021 : 2022

NAME :- Ahire Nikita Subhash

CLASS :- S.Y.B.A

ROLL NO. :- 4

SAVE WATER & ELECTRICITY

Maratha Vidya Prasarak Samaj's

**A COURSE IN
ENVIRONMENTAL AWARENESS**

CERTIFICATE

This is to Certify that,

Shri./Smt./Kum. Ahize Nikita Subhash

of S.Y.B.A. / S.Y.B./Com./S.Y.B./Sc. Class has completed Field Work

Satisfactorily during the Academic Year 2021 - 2022

Ahize Nikita
Project Incharge

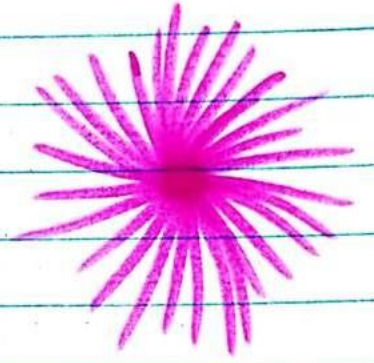
Examiner

Omprakash
Co-ordinator

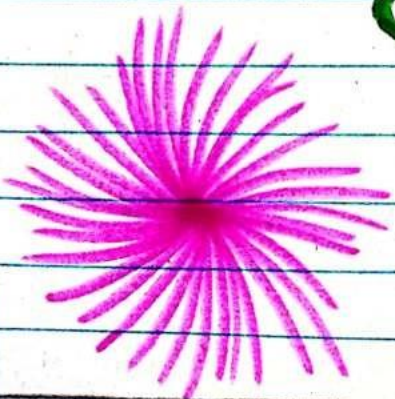
13
Principal

कृषी
परामंस्था

आक्ष, डाळाव, व
माजापाला, व
इतर...

१) प्रस्तावना

शेती व्यवसायामुळे शेताभोवतातचे प्रभावित क्षेत्र म्हणजे कृषी परिसंस्था होय या परिसंस्थेत त्या प्रदेशातील प्राकृतिक वचना पोक त्यागवडीसाठी मृदा, विंगत त्यागवडीसाठी पेशा, कुसरा, पाळीव प्राणी, त्यासंबंधीत क्षेत्राचे पातावरण, मृदा, पृष्ठीव व अद्यः पृष्ठीय जल इत्यादी घटकांचा समावेश होतो.

पृथ्वीवर अनेक नैसर्गिक परिसंस्था आहेत. याशिवाय मानवाने आपल्या गरजा, सुखा सोयी यानुसार काही परिसंस्थांची निर्मिती केली त्या मानवकृत परिसंस्था होत. यात खोडे, शादरे, नगरे, बागा, फळबागा, राखीव नैसर्गिक उद्याने, घरणे, जलाशय, बसोवरे, कापवे. सस्त्र्यपावन, सस्त्र्यसत्पाव कृषी इत्यादी परिसंस्थांचा समावेश होतो. या परिसंस्थांच्या दरम्यान मोडतात. निरनिराळ्या प्रदेशात निरनिराळ्या कृषी परिसंस्था आढळतात.

विविधता असते शेततील त्या पिकांत
जैवसमुह नैसर्गिक परिसंस्थेत बढल केले.
लोकसंख्येची वाढ झाल्याने लोकांची अन्नधान्याची
गरज भागविते अपविहारी होते. आर्वेचा शोध
लागल्यानेतर पशुपालन पत्रपत्रांची पुढेवाढ आर्वे
लागवड करव्यास सुरवात झाली. त्यासाठी
कृषिम परिसंस्था निर्माण करव्यास आल्या.
पेरणी पिकांची वाढ करणे व त्यांची निगा
राखणे यांसाठी (कृषिम) परिसंस्था, कृषी
परिसंस्था निर्माण करव्यास आल्या. पूर्वी
कृषी परिसंस्थेत अल्पकालीन, अस्थायी स्वक-
पाच्या होत्या. जमीन निवडून त्यावरील वृक्षतोड
करण जमीन साफ केली जातात. याचा आढवा
आपण पुढील सुद्ध्याद्वारे घेणार आहोत.

२) परिस्थिती निवड

जैसागिक परिसंस्थेत मानवाने सर्वात प्रथम कृषी व्यवसायातून बदल केले लोकसंस्थेची वाढ झाल्याने लोकांची अन्नधान्याची साठली गरज भागविले अपरिहार्य होते.

अन्नाचा शोध लागल्यानंतर पशुपालन वनस्पतींची पुर्नवाढ आणि लागवड करण्यास सुरुवात झाली त्यासाठी कृषिम परिसंस्था निर्माण करण्यास आल्या.

पेरणी पिकांची वाढणी व त्यांची निगा राखणे यांसाठी कृषिम कृषी परिसंस्था अल्पकालीन, अस्थायी स्वरूपाच्या होत्या जमीन निवडून त्यावरील पृथक्पृथक् फळन जमीन आप्त केली जाई. ती जमीन पिकांच्या लागवडीसाठी वापरली जात असे. ती जमीन पिकांच्या लागवडीसाठी वापरली जात असे. पिकांचे काही वर्षे उत्पादन होतल्यानंतर तिची सुपीकता घाल्यावर ती जमीन सोडून दिली जात असे.

त्यामुळे त्या कृषी परिस्थितीत मात्पुरत्या
काळावधीसाठी असत. आता परिस्थिती पूर्णपणे
बेदलली आहे. कृषी परिस्थितीत कायम किंवा
व्याधी स्वल्पाच्या झाल्या आहेत. शेतजमीनीची
व पिकांची देखभाल केल्याशिवाय पिकांची वाढ
होत नाही. पाकळ्यांच्या उपजिवेसाठी
कुत्रांची गवताळ झुमी तयार करावी त्यागते.
शेतजमीनीची देखभाल केल्याशिवाय पिकांची
उत्तम वाढ होत नाही. पाकळ्यांच्या
उपजिवेसाठी कुत्रांची गवताळ झुमी तयार
करावी त्यागते. कुत्रांसाठी व पौक त्यागवडीसाठी
गवताळ झुमी निवडली जाते. त्यावरील जमीन
गवत झाफ केली जाते.

३) उद्देश व हेतु

कृषी परिवसंस्था मानवी क्षमशक्तीवर अवलंबून असतात की त्या कृषीम ही असतात. याची साहती मिळवणे तसेच कृषी परिवसंस्थेचे मुख्य कार्य समजून घेणे हा मुख्य हेतु आहे.

कृषी परिवसंस्था स्वयंनियामक व स्वचरित असतात याची साहती मिळवणे.

अवर्षण, महापुर, रोगराई, कीटक इत्यादीमुळे कृषी संस्थेवर कोणता परिणाम होतो. हे जाणून घेणे.

गवत, रोग यांपासून पिकांचे संरक्षण कसे करावे याची साहती मिळवणे.

पिकांच्या वाढीसाठी, कापणीसाठी संशुशानाचा अधिक वापर करतात. की, अनुवयव्य लावतात याची तपासणी करणे.

कृषी परिसंस्थेची स्थिरता त्यातील विविधतेवर अवलंबून असते, परंतु पिकांचे क्षेत्र बहुधा एकपिक पद्धतीने असते. त्यात विविधतेचा अभाव असतो.

पिकांची उत्पादकता वाढविण्यासाठी विद्याणांमध्ये जनुकीय सुधारना केली जाते, याविषयी माहिती गोळा करणे.

कापणीसुळे जैववस्तुमानाचे संचयन होतात होऊ दिले जातात. की नाही याची माहिती मिळवणे.

कृषी परिसंस्था निरोगी राहण्यासाठी मृदेस कोणत्या प्रकारच्या खातांचा वापर केला जातो हा यामागचा उद्देश आहे.

४) पारिस्थिती वर्णन

शेती व्यवसायामुळे शेतासभोवतालचे प्रभापित क्षेत्र म्हणजे कृषी परिसंस्था या परिसंस्थेत त्या प्रदेशातील प्राकृतिक वचना, पौक लागवडीयोग्य क्षेत्र, फुवण, पाळीव प्राणी त्यासंबंधित आहे. क्षेत्राचे, पातावरण, मृदा पृष्ठीय व अधः पृष्ठीय जल इत्यादी घटकांचा समावेश होतो.

त्या परिसंस्थेत शेतीविषयक अधिक तर माहिती मिळते. कृषी म्हणजेच शेती. ह्या शेतीत अनेक प्रकारची पिके घेतली जातात. भारतातच 71% लोक फक्त शेतीवर अवलंबून आहेत. भारतातच जवळ तर संपूर्ण जगात कृषी परिसंस्था विकसित झाली आहे. ह्याच क्षेत्रात अनेक प्रकारची वाणिज्यपूर्ण पिके घेतली जातात. जसे की डाळींब, प्राशन, बेदा, ऊस, भाह, ज्वारी, बाजरी, मका, हरभरा, तुन अशा अनेक पिके तसेच धान्ये, ऊसधान्ये, कापड उद्योगास लागणारा कापूस ह्याच कृषी संस्थेतून आपणानस मिळतो.

यातुच आजोपाया हा मुख्य प्रकार म्हणता येईल. आवडे वाजारातील आजोपाया हा कृषी संस्थेत मिळतो. ही एक उदरनिर्वाहाचा पर्याय आहे. शेती क्षेत्रात अनेक अडचणी ही सुसु-
ठ्यावा अडसावन असतात. अवकाळी पाऊस, दुष्काल, महापूर यामुळे फळवागांवर मोठ्या प्रमाणात परिणाम होतो. शेतकऱ्यांचे बुकसान होते. शेतीमाषाया आव कमी मिळतो अशा अनेक समस्या येतात.

अवकाळी पावसामुळे तर दाक्षवागांचे जास्त प्रमाणात बुकसान होते त्याचप्रमाणे ढळींब वागांवर पडणारी रोग-राई यामुळे त्यांचे बुकसान होते. अशा प्रकारचे आपल्याला कृषी परिस्थेचे ठीक करता येते.

५) पर्यावरणीय घटकांचे वर्णन व महत्त्व

सजीवांच्या नैसर्गिक परिसरामध्ये पर्यावरण
असे म्हणतात. हेच तसेच कृषी संस्थेवर ज्या
कृषी पर्यावरणीय घटकांचे परिणाम घेतात.
याची माहिती आपल्याला जाणून घ्यायची आहे.
शिलावरण, जलावरण, जीवावरण व वातावरण
या घटकांनी मिळून पर्यावरण बनले आहे.
यामध्ये हवा, जमीन, पाणी सर्व सजीव, निर्जीव
पदार्थांमध्ये, उंची, तापमान इत्यादी सर्वांचा समा-
वेश होतो. यापैकी मानव प्रजात आपल्याने
विकासास करत आहे.

पर्यावरण आणि परिसंस्था हे पर्यावर-
णाचे महत्त्वाचे विषय आहेत. सध्या पाषाणयुगात
निसर्गाचे नियम पाळत आता आहे. कृषी
परिसंस्थेत सर्व प्रकारचा नैसर्गिक घटकांचा मोठा
परिणाम होतो. पर्यावरणीय सर्व घटक हे
शेतीसाठी आवश्यक असतात. शेतीसाठी लागणारे
हवामान ही महत्त्वाचे आहे.

६) सध्यास्थिताचे वर्णन

सध्यास्थितात शेती ही काही अशांत
हवामानावर तर काही हवामानानुसार केली
जात आहे. शाख फळ बागा, डाळींब, फळबागा
भाजीपाला इत्यादींवर हवामानानुसार फरक
पडत असतो. भाजीपाल्याचा भाव मिळणे,
रुहणुन शेतकरी अनेक प्रकारच्या फवारण्या ह्या
सध्या स्थितीला फरकतो आहे.

भाजीपाल्याचा अनुकूल हवामान पाहिले
असते. उन्हाळ्यात हिरव्या भाजीपाल्याचा गुण
भागीत असतो. ही भाजीपाल्याची आजची
सध्यास्थिता आहे. अरपूर प्रमाणात भाजी-
पाल्याचा व्यापार हा चालू आहे. अरपूर
प्रमाणात भाजीपाल्याचा येतो. तेव्हा त्याची
भागीत कमी होत आहे. परंतु जेव्हा भाजी-
पाल्या कमी येऊ लागल्या तेव्हा भाय मंडागार
ठर्यांक वाढते.

सध्या काही शाख पिळांचे आहे. शाख
पिळांना अनुकूल हवामान, सध्या वेळेचे
केलेली फवारणी यानुळे पिळास अवधीस
हमीभाव मिळत असतो.

७) निरीक्षण व स्वमत

निरीक्षणानुन असे दिशुन येते की प्रत्येक पिकाया, फळवागाना अनुकूल हवामान पाहजे असते.

वेळीच पिकांना फवारणी करणे, लागवडीची तसेच त्या पिकांची वेळेपरते काळजी घेणे महत्वाचे असते. असे दिशुन येते.

द्राक्ष पिकाया खर्च अधिक प्रमाणात येतो परंतु हवामानात बदल झाल्या कारणाने कधी कधी झोतक्यांना तुकसानही सहन करावे लागते.

वांबवार त्या जमिनीवर पीक घेण्यासाठी त्या जमिनीची सुपीकता कमी होत जाते असे दिशुन आले.

३) शिफारशी

कृषी परिसंख्या अनेक समस्या सोडसावत असतात. त्या शासनापर्यंत पोहोचवणे व त्यावर उपाय योजने.

'स्थलांतरित शेती' हा एक शेतीचा प्रकार आहे. ह्या शेतीमुळे जंगलतोड होते. त्यामुळे प्रश्नांची समस्या उद्भवते यासाठी अनेक प्रकारच्या उपाय योजना केल्या जातात.

भाजीपाला उत्पादक याना योग्य तो हमीभाव मिळावा यासाठी त्यांची अपेक्षा असते.

डॉक्टरांची लागवड होण्यासाठी शासन काही प्रमाणात पिककर्ज देत असते. यासाठी डॉक्टरांच्या लागवड शेतकऱ्यांची शासनाकडून अपेक्षा असते.

शासनाने पिककर्ज पुरवते यासाठी काही उपाय योजना केल्या जातात.

सम्येच काही द्राक्ष पिकांचे आहे. द्राक्ष पिकांना अनुकूल हवामान, सम्येच वेळेची केलेली फवारणी यामुळे पिकास भरघोस हमीभाव मिळते.

१०१ सारांश

फुडी परिवेशाच्या फेटीसुळे फुडी खेद्यातील विविध प्रकारची माहिती मिळते. फुडी खेद्यातील ग्रामस्था जाळुन घेता येतात. जसे की, बोसी फक्त अग्रसांता झोतफर्यांना अनेक प्रकारच्या ग्रामस्थांना सोड वयाचे लागते. पिक घेण्यापासून तर कापणी पर्यंतची काळजी घेणे. हवामान बदलामुळे त्या पिकांची झालेली गुणमान फक्तून झाले.

हवामानानुसार पौक घेतली जातात. हे फळुन आले. डोकेंब, प्राथ पिकाळा अनेक प्रकारचा खरे लागत असतो. डोकेंबान्नी लागत ही फार प्रचिन काळापासून म्हणजे इ. स. ३५०० वर्षांपुढी इटाल्याचा उदयेज आळुन माला आहे. त्यास डोकेंब पिकाचे उगमस्थान ब्रान आहे. असे वि. मुनू आहे. स्पल्यमाणे अष्टाग्नितीत मधुमाण्डू- सधे डोकेंब पिकाथाली ७३०० हेक्टर क्षेत्र उच्चापनाथाली आहे. याची महत्वपुन माहिती मिजाली. डोकेंबाच्या बसात १० से १६% साखरेचे प्रमाण असते. ही साखर पचवाम हलकी असते. फुडगेगोना डोकेंबाचा बस अधिक गुणकारी असतो. ही वैषम्येय माहिती यापूर्वी मिजाली.

१११ समाशेष

फुडी परिमंस्या व्हणे यास घेसोवि-
लयक वंसेपुले अहवाल अमसो. पृथीपर अनेक
परिमंस्या आहेस. त्यापैकी साजवाने आपल्या
ठारजे पुसक फाव परिमंस्याची विपड केलेली
अमस. हे आपणाम कळले.

साजवाने वसात प्रथम फाव प्रकारचे
वलय हे फुडी मंसेयतुन घडपुन आणले आहेस
यासय पिंकंसी पंगती करणे, त्यांची विगा
बाखणे, स्याची काकजी हेणे यामागे फुडी
परिमंस्या विमोण करण्यास आल्या आहेस.
अडनीचा घोष लागल्यापारतुन साजवाने प्रथमच
फुडी प्राप्त पंगती केल्याचे विस्तुन माले
आहे. ह्या फुडी घेण्यास अनेक प्रकारची
पिके घेसली जातात. जेमे की सफा, हरभरो,
बड, बाजरो, उवारी, कस, कडधान्य, म्हणद्यान्य
इसमादी.

यास आपण पर्यावरणीय घाळणे
वेजोले वगैरे केलेले आहे. सजोपोच्या वैसागिच
परिमंसास पर्यावरण असे म्हणतात. हेच
बाभुन फुडी मंसेयवर ज्या फाव पुयावनाय
घाळणे परिणाम घेसात याची साहिमी आपण
यास जाणुन घेतली.

त्याचबरोबर आपण ह्या सण गोष्टींचा
आजवा : घेताता सव्याच्येचीचे देखील पठन
केले आहे. निरीक्षणावर आपल्याला द्राघ्न,
चाकांब, सामीप्रासा इत्यादी विषयां सांगून
साहिती मिळाव्या.

त्याचबरोबर सगळ्यांचे एक विमा योजना
अन्वया ह्या साहितीला अनुसमजने म्हणजे
विषयापा अगुकीत सगळ्यांकडे कोणत्या शिफा-
वकी कमाळ्यास याची देखील कल्पना आली
अशा पद्धतीने आपण काही पांशसंस्थेची
आचिकता साहिती ह्या प्रकल्पाद्वारे जाणून
घेताली.

—||—

Pranav

MARATHA VIDYA PRASARAK SAMAJ'S
ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON (MALEGAON)

STUDENTS LIST

SUBJECT : GEOGRAPHY SPECIAL

YEAR - 2021-22

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Dasnur Yogesh Zulal	2021-22	SYBA - S2
2	Dhole Vaishnavi Shivaji	2021-22	SYBA - S2
3	Kannor Rahul Babaji	2021-22	SYBA - S2
4	Khairnar Mukesh Shivaji	2021-22	SYBA - S2
5	Pagar Kaveri Madhukar	2021-22	SYBA - S2
6	Pawar Prashant Arun	2021-22	SYBA - S2
7	Ravindera Pravin khandu	2021-22	SYBA - S2
8	Sonawane Sanjay Bharat	2021-22	SYBA - S2
9	Ahire Dadaji Motiram	2021-22	TYBA - S4
10	Chandan Yogesh Pandit	2021-22	TYBA - S4
11	Gangurde Chandrashekhar Ashok	2021-22	TYBA - S4
12	Mahajan Nutan Dattatrey	2021-22	TYBA - S4
13	Pardesi Aarti Vijay	2021-22	TYBA - S4
14	Pawar Manoj Vijay	2021-22	TYBA - S4
15	Shewale Harshal Kishan	2021-22	TYBA - S4
16	Yeole Shubham Ravindra	2021-22	TYBA - S4

15
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

MARATHA VIDYA PRASARAK SAMAJ'S
ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON (MALEGAON)

STUDENTS LIST

SUBJECT : GEOGRAPHY SPECIAL

YEAR - 2020-21

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Ahire Dadaji Motiram	2020-21	SYBA - S2
2	Ahire Saurabh Chandrakant	2020-21	SYBA - S2
3	Chandan Yogesh Pandit	2020-21	SYBA - S2
4	Gaikwad Rahul Barku	2020-21	SYBA - S2
5	Gangurde Chandrashekhar Annasaheb	2020-21	SYBA - S2
6	Kulkarni kshitija Rajendra	2020-21	SYBA - S2
7	Mahajan Nutan Dattatray	2020-21	SYBA - S2
8	Mali Satika Abhiman	2020-21	SYBA - S2
9	Nagapure Mayur Rajendra	2020-21	SYBA - S2
10	Nikam Jayshri Bapu	2020-21	SYBA - S2
11	Pardesi Aarti Vijay	2020-21	SYBA - S2
12	Pawar Manoj Vijay	2020-21	SYBA - S2
13	Salunke Chetan Mukesh	2020-21	SYBA - S2
14	Savale Harshal Kishan	2020-21	SYBA - S2
15	Yeole Shubham Ravindra	2020-21	SYBA - S2
16	Aher Shubham Vikas	2020-21	TYBA - S4
17	Bachhav Pankaj Punjaram	2020-21	TYBA - S4
18	Bagul Dinesh Dadaji	2020-21	TYBA - S4
19	Bagul Nilesh Dadaji	2020-21	TYBA - S4
20	Bhavsar gaytri Sanjay	2020-21	TYBA - S4
21	Borse Umesh Dhiraj	2020-21	TYBA - S4
22	Changare Praveen Ranjit	2020-21	TYBA - S4
23	Dasnur Rakesh Kailash	2020-21	TYBA - S4
24	Kale Chetan Sanjay	2020-21	TYBA - S4
25	Mistari Madhuri Shriram	2020-21	TYBA - S4
26	Nichal Milind Harichandra	2020-21	TYBA - S4
27	Nikam Lalit Dadaji	2020-21	TYBA - S4
28	Nikam Poonam Sanjay	2020-21	TYBA - S4
29	Pawar Vaishnavi Prashant	2020-21	TYBA - S4
30	Sawant Rohini Ramesh	2020-21	TYBA - S4
31	Shewale Vishal Balu	2020-21	TYBA - S4

13
Principal

MARATHA VIDYA PRASARAK SAMAJ'S
ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON (MALEGAON)

STUDENTS LIST

SUBJECT : GEOGRAPHY SPECIAL

YEAR - 2019-20

Sr No.	Name of the Student	Year	Class
1	Ahire Shital Babu	2019-20	SYBA - S2
2	Bachhav Pankaj Punjaram	2019-20	SYBA - S2
3	Bagul Dinesh Shivaji	2019-20	SYBA - S2
4	Bagul Nilesh Shivaji	2019-20	SYBA - S2
5	Bhavsar Gaytri Sanjay	2019-20	SYBA - S2
6	Borse Umesh Dhiraj	2019-20	SYBA - S2
7	Changare Pravin Ranjit	2019-20	SYBA - S2
8	Chavan Swaraj Nanabhau	2019-20	SYBA - S2
9	Dasnur Rakesh Kailash	2019-20	SYBA - S2
10	Hire Shital Ramesh	2019-20	SYBA - S2
11	Jagtap Manohar Bhausaheb	2019-20	SYBA - S2
12	Kale Chetan Sanjay	2019-20	SYBA - S2
13	Khairnar Ramchandra Babulal	2019-20	SYBA - S2
14	Masul Sachin Malhar	2019-20	SYBA - S2
15	Mistri Madhuri Shriram	2019-20	SYBA - S2
16	Nichal Milind Harichandra	2019-20	SYBA - S2
17	Nikam Lalit Dadaji	2019-20	SYBA - S2
18	Nikam Poonam Sanjay	2019-20	SYBA - S2
19	Sawant Rohini Ramesh	2019-20	SYBA - S2
20	Shewale Vishal Balu	2019-20	SYBA - S2
21	Dasnur Sunita Suresh	2019-20	TYBA - S4
22	Hyalij Shailesh Ashok	2019-20	TYBA - S4
23	Kuvar Devraj Tulsiram	2019-20	TYBA - S4
24	Mali Mayur Satish	2019-20	TYBA - S4
25	Nikam Akash Mothabhau	2019-20	TYBA - S4
26	Pardesi Mahendra Chhotusingh	2019-20	TYBA - S4
27	Salunke Premchand Govinda	2019-20	TYBA - S4
28	Shinde Dattu Gokul	2019-20	TYBA - S4
29	Sonwane Pradeep Babu	2019-20	TYBA - S4
30	Wagh Jagruti Pandurang	2019-20	TYBA - S4
31	Wagh Jyoti Uddav	2019-20	TYBA - S4

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

MARATHA VIDYA PRASARAK SAMAJ'S
ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON (MALEGAON)

STUDENTS LIST

SUBJECT : GEOGRAPHY SPECIAL

YEAR - 2018-19

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Ahir Shubham Vikas	2018-19	SYBA - S2
2	Bagul Bhavesh Subhash	2018-19	SYBA - S2
3	Dasnur Sunita Suresh	2018-19	SYBA - S2
4	Hyalij Shailesh Ashok	2018-19	SYBA - S2
5	Jadhav Shubham Sanjay	2018-19	SYBA - S2
6	Khairnar Sonali Vishwas	2018-19	SYBA - S2
7	Mahire Siddharth Bhika	2018-19	SYBA - S2
8	Mali Mayur Satish	2018-19	SYBA - S2
9	Nikam Akash Mothabhau	2018-19	SYBA - S2
10	Panpatil Rishikesh Deepak	2018-19	SYBA - S2
11	Pardesi Mahendra Chhotusingh	2018-19	SYBA - S2
12	Patil Mahesh Bhanudas	2018-19	SYBA - S2
13	Patil Vrushali Vasant	2018-19	SYBA - S2
14	Pawar Vaishnavi Prashant	2018-19	SYBA - S2
15	Salunke Premchand Govinda	2018-19	SYBA - S2
16	Shejwal Aakash Balu	2018-19	SYBA - S2
17	Shinde Dattu Gokul	2018-19	SYBA - S2
18	Sonwane Pradeep Babu	2018-19	SYBA - S2
19	Wagh Jagruti Pandurang	2018-19	SYBA - S2
20	Wagh Jyoti Uddav	2018-19	SYBA - S2
21	Ahire Kunal Ashok	2018-19	TYBA - S4
22	Deore Satish Sahebrao	2018-19	TYBA - S4
23	Garud Shubham Sanjay	2018-19	TYBA - S4
24	Ghorpade Ravindra Bhausaheb	2018-19	TYBA - S4
25	Jadhav Shubham karbhari	2018-19	TYBA - S4
26	Kadam Priyanka Arun	2018-19	TYBA - S4
27	Khairnar Mayur Ramdas	2018-19	TYBA - S4
28	Khairnar Tushar Ramdas	2018-19	TYBA - S4
29	kushvaha Surendrasingh Krishnamurari	2018-19	TYBA - S4
30	Kuwar Devraj Tulsiram	2018-19	TYBA - S4
31	Nikam Dhiraj Rajendra	2018-19	TYBA - S4
32	Pagare Avinash Digambar	2018-19	TYBA - S4
33	Sapkale Sanjay Bhagwan	2018-19	TYBA - S4
34	Sawant Rahul Popat	2018-19	TYBA - S4
35	Sonawane Yuvraj Kalu	2018-19	TYBA - S4
36	Wagh Meghashyam Sunil	2018-19	TYBA - S4

MARATHA VIDYA PRASARAK SAMAJ'S
ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON (MALEGAON)
STUDENTS LIST
SUBJECT : GEOGRAPHY SPECIAL
YEAR - 2017-18

Sr. No.	Name of the Student	Year	Class
1	Deore Satish Sahebrao	2017-18	SYBA - S2
2	Garud Shubham Sanjay	2017-18	SYBA - S2
3	Ghorpade Ravindra Bhausaheb	2017-18	SYBA - S2
4	Jadhav Shubham karbhari	2017-18	SYBA - S2
5	Kadam Priyanka Arun	2017-18	SYBA - S2
6	Khairnar Mayur Ramdas	2017-18	SYBA - S2
7	Khairnar Tushar Ramdas	2017-18	SYBA - S2
8	kushvaha Surendrasingh Krishnamurari	2017-18	SYBA - S2
9	Nikam Dhiraj Rajendra	2017-18	SYBA - S2
10	Nikam Prashant Sunil	2017-18	SYBA - S2
11	Pagare Avinash Digambar	2017-18	SYBA - S2
12	Sapkale Sanjay Bhagwan	2017-18	SYBA - S2
13	Sawant Rahul Popat	2017-18	SYBA - S2
14	Shewale Dinesh Ramesh	2017-18	SYBA - S2
15	Shinde Pramod Satish	2017-18	SYBA - S2
16	Sonawane Yuvraj Kalu	2017-18	SYBA - S2
17	Wagh Meghashyam Sunil	2017-18	SYBA - S2
18	Aher Sandip Parmeshwar	2017-18	TYBA - S4
19	Bachhav Puja Ashok	2017-18	TYBA - S4
20	Bagul Manisha Tulsiram	2017-18	TYBA - S4
21	Dasnur Chetan Rajdhar	2017-18	TYBA - S4
22	Dasnur Sagar Sanjay	2017-18	TYBA - S4
23	Dandghval Lokesh Sudhakar	2017-18	TYBA - S4
24	Ghongade Nilesh Kalu	2017-18	TYBA - S4
25	Jadhav Bhushan Dhodiram	2017-18	TYBA - S4
26	Jadhav Rahul Bharat	2017-18	TYBA - S4
27	Kolpe Sanjay Sukhdev	2017-18	TYBA - S4
28	Lalwani Karishma Rikhbchand	2017-18	TYBA - S4
29	Mahire Priyanka Sanjay	2017-18	TYBA - S4
30	Mali Tushar Sanjay	2017-18	TYBA - S4
31	Pagare Poonam Hiranman	2017-18	TYBA - S4
32	Shaikh Tabasum Javed	2017-18	TYBA - S4
33	Shewale Rupali Subhash	2017-18	TYBA - S4
34	Shewale Aadesh Babu	2017-18	TYBA - S4
35	Shirsath Ravindra Kailash	2017-18	TYBA - S4
36	Sonawane Gokul Motiram	2017-18	TYBA - S4
37	Wagh Vaishali Arun	2017-18	TYBA - S4

म.वि.प्र. समाजाचे

कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सोयगांव

यांचेकडे

मौजे : कौळाणे

खेडे गावाचा वृत्तांत

सन २०१७ - १८

★ सादरकर्ता ★

कुमारी : महिरे प्रियंका संजय

एच. वाय. टी. वाय. बी. ए. भुगोल

★ मार्गदर्शक ★

प्रा. एन. बी. नेरकर - (HOD)

(कौळाणे विद्यालय, पंढुर)

MVP Samaj's,

Arts & Commerce College Soygaon

Tal. Malegaon Dist. - Nashik

Department Of Geography

Certificate

Exam. Seat No. - 41411

Date - 22/3/2018

This Is Certfy That,

Kumari. Mahire Priyanka Sanjay

Of SYBA / TYBA

Has satisfactorily carried out the necessary "Geography" Practient Work / Villege survey / ~~Tour Report~~ laid down by University Of Pune for the Year 2015-16.

Handwritten signature
21/3/18

Prof. in Charge

H.O.D. of Geography

H.O.D.

Department of Geography
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

Handwritten signature

(Dr. H.M. Kshirsagar)

प्राचार्य
Principal

कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
सोयगांव, ता. मालेगांव जि. नाशिक

नकाशे व तक्ते

नकाशे

तक्ता क्र. 1

अ.नं.	नकाश्याचे नांव	पृष्ठ क्र.
1)	महाराष्ट्र राज्य	
2)	नाशिक जिल्हा	
3)	मालेगांव तालुका	
4)	गांवाचा नकाशा	12 अ
5)	गांवाचा आराखडा	7 अ
6)	विभाजित वर्तुळ	13
7)	आलेख	17

तक्ता क्र. 2

अ.नं.	तक्ताचे नांव	पृष्ठ क्र.
1)	विद्यार्थी तक्ता क्र. 1	9
2)	जमिनिचा सर्वसाधारण वापर.	12
3)	जलसिंचन.	15
4)	लोकसंख्या वाढ.	17
5)	वयोगटानुसार लोकसंख्येची विभागणी.	18
6)	जातिनिहाय तक्ता.	18
7)	व्यावसायिक रचना.	21
8)	स्वर्चाचा आकृतीबंध.	22

अनुक्रमणिका

अ.नं.	आशयाचे नांव	पृष्ठ क्र.	सही
1)	प्रस्तावणा	1	
2)	खेडे- भौगोलीक माहिती	2	
3)	घरे व वसाहती	5	
4)	सार्वजनिक उपयोगाच्या वस्तु	7	S. B. K.
5)	समाज उपयोगाच्या वस्तु	9	
6)	जमीन व शेती	12	
7)	सामाजिक परिस्थिती	17	
8)	आर्थिक परिस्थिती	21	S. B. K.
9)	सामाजिक व धार्मिक परिस्थिती	24	
10)	विकासात्मक आराखडा	26	
11)	समारोप	28	
12)	संदर्भ सुची	29	

घरे व वसाहती

घरांची व्याख्या

घर म्हणजे निसर्गातील घटकांपासून संरक्षण व्हावे, तसेच मानवाला मानसिक व शारीरिक स्वास्थ किंवा विश्र्वांती ज्या ठिकाणी मिळते त्या ठिकाणाला घर असे म्हणतात. त्यामुळे घरांच्या किंवा निवाराच्या निर्मितीसाठी आवश्यक असलेले घटक जेथे उपलब्ध होतील तेथे वस्त्या निर्माण होता. घराची रचना आणि तंज मानवाच्या आर्थिक व सामाजिक गरजा यावर अवलंबून असते.

आकृतीबंध

कोणतेही खेडगांव किंवा गाव वसाहत करत असतांना नैसर्गिक घटकाच्या उपलब्धतेनुसार तयार होत असते. जर तलाव असेल तर त्या तलावाभोवती त्या वस्तीचा आकृतीबंध गोलाकार होत असतो नदी काठच्या असलेल्या वस्तीचा आकृतीबंधक नालाकृती होतो तर एखादा रस्ता वस्तीजवळ जात असेल तर रेषाकृती वस्ती तयार होतो. जागा ओवड धोवड असेल तर विखुरलेल्या स्वरूपाची वस्ती तयार होते. सदर सर्वेक्षणात घेतलेली वस्ती ही आकारहीन स्वरूपाची आहे. कारण एका वाजुस रस्ता व दुस-या वाजुस जवळून जाणारी नदी आहे. नदी वारमाही नसुन फक्त चार महिने वाहते व आठ महिने कोरडी असते. या वस्तीला विखुरलेले स्वरूप प्राप्त झालेले आहे.

घराचा प्रकार

घराचा प्रकार व त्या जागेचा स्थान किंवा जागा हवामान घटकांवर अवलंबून असतो जसे उष्ण ठिकाणातील वस्ती डोंगरे माथ्यावर असते कारण तेथे तापमान कमी थंड वारे उपलब्ध असतात पाण्याचा निचार झपाटयाने होतो असा पर्वतमय प्रदेशात राहणारे लोक सामान्यतः दक्षिण उतार पसंद करतात. दलदलीचे प्रदेश, जोरदार वाहणा-या वा-याचा प्रदेश वालुकामय प्रदेश वस्ती उभारण्यास समस्या निर्माण करतात. त्यामुळे सपट व मैदानी प्रदेशात वस्ती उभायणी फायदेशीर ठरते. जेथे पर्जन्याचे प्रमाण जास्त असेल तेथे उतरत्या छप-याचे घरे बांधतात. ज्या ठिकाणी हवामान उष्ण असेल त्या-त्या ठिकाणी मातीचे घरे बांधली जातात. तर भुकंप प्रवण, क्षेत्रात कमी वजनाची हलक्या स्वरूपाची घरे बांधली जातात.

सदर सर्वेक्षण क्षेत्रातील कौळाणे (नि.) येथे पर्जन्याचे प्रमाण मध्यम व उष्णतेचे प्रमाण जास्त असल्यामुळे संरक्षणासाठी दगड-माती लाकडाची व काही प्रमाणात सिमेंट कॉंक्रेटची पज्यांची व पक्के घरे आढळतात. म्हणजेच पक्क्या स्वरूपाची घरे या ठिकाणी आहेत.

मृदा प्रकार

कौळाणे (नि.) सह्याद्रीच्या पर्वतरांगेत समाविष्ट होतो. या गावाची मृदा बहुतांश खडकाळ, मरमाड व लालसर रंगाची दिसून येते. मातीच्या थराची खोली साधारणतः एक ते दिड मीटर आहे. गावाच्या पुर्वेस व दक्षिणेस मध्यम स्वरूपाच्या काळया मातीने व्यापलेला भाग आहे.

नामीकरण व परिभाषा

गांवचा पुर्व इतिहास

वसाहत स्थापन होत असतांना या वसाहतीस ओळख म्हणून काहीतरी नांव द्यावे लागते ते नांव एखाद्या वस्तुचे, देवाचे, व्यक्तीचे धरून द्यावे लागते. म्हणजेच नावामागे विशिष्ट प्रकारचा इतिहास दडलेला असतो व त्याच नावाने ते गाव पुढे ओळखले जाते.

द्याच वहिवाटाप्रमाणे कौळाणे (नि.) या गावाच्या नामिकरण संदर्भात आम्ही गावातील वयोवृद्ध व्यक्तींशी संपर्क साधून तसेच शासकीय व सरकारी दफ्तरी तपासले असता गावाच्या नामिकरणासंदर्भातला कुठलाही अर्थबोध आम्हाला झाला नाही त्यामुळे कौळाणे (नि.) या गावाच्या नामिकरण इतिहासाबद्दल सफल होऊ शकलो नाही. याबद्दल आम्ही दिलगीरी व्यक्त करतो.

वसाहतीची निर्मिती वाढ

वसाहतीची निर्मिती ही नैसर्गिक घटक, राजकीय घटक, सामाजिक आर्थिक घटक, सांस्कृतिक घटक यांना अनुसरून होत असत. कोणत्याही गावाची स्थापना होत असतांना प्रामुख्याने पुर्वीच्या वस्तीचे जे प्रतीकुल घटक होते त्यांना कंटाळून नविन वसाहत स्थापना होत असते अशाच प्रकारे स्थान भुरचना हवामान पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था सुरक्षितता इ. घटकांचा अभ्यास करून कौळाणे (नि.) गावाची निर्मिती झाली आहे. व गावाची वाढ ही तालुक्याचे ठिकाण जवळ असल्यामुळे गावाचा विस्तार होण्यास मदत झाली.

सुरवातीला ही वस्ती १०० ते २०५ लोकसंख्येची होती लोकसंख्येच्या मानाने जमिनीचे एकुल क्षेत्रफळ जास्त होते. शेतीसाठी व पशुपालन व्यवसायासाठी हा भाग उपयुक्त आहे. येथील कष्टकरी शेतकऱ्यांनी बारमाही स्वरूपाचे पिक पध्दती वापरून आपले उत्पन्न वाढविण्याचा प्रयत्न केला. शेतीतुन येणारे जास्तीचे उत्पन्न मार्केट पर्यंत पाहचवण्यासाठी दळणवळणाची सुविधा उपलब्ध झाली. पशुधन खुप जतन केले. जोड धंदा म्हणून कुक्कुट पालन दुग्धव्यवसाय यांची वाढ होऊ लागली कौळाणे (नि.) मालेगांव शहराजवळ असल्याने सर्व उद्योगधंद्यामुळे गावाचा संपर्क इतर गावाशी येऊ लागला त्यातुनच गावांची हळुहळु वाढ होऊ लागली व आज गावांची लोकसंख्या ४०५७ पर्यंत जाऊन पोहचली आहे.

प्रादेशिक ओळख

सदर गावातील प्रादेशिक ओळख सांगतांना मोठया स्वाभिमानाने राजयोगी श्रीमंत सयाजीराव महाराज गायकवाड यांचे आदर्शवत कार्य या गावाला लाभले आहे. एक अशिक्षित तरूण वडोदा संस्थानचा वयाच्या ११ व्या वर्षी राजयोग उपभोगायला मिळाले. कौळाणे (नि.) ता. मालेगांव येथिल गोपाळराव उर्फ सयाजीरावांना राजपद मिळाल्यावरही त्याची गावी कौळाणे (नि.) येथे कुटुंब परिस्थिती जेमतेम होती. आई उमाबाई, वडील काशिराव, भाऊ आनंदराव व संपतराव व इतर भाऊवंद आपला पारंपारिक शेती व्यवसाय करून गुजरान करीत होते. १८८५ या वर्षी कौळाणे (नि.) येथे भाऊ आनंदराव व आई उमाबाई यांच्यासाठी इतिहासी राजवाडा बांधकामास सुरुवात झाली.

उत्तम कलाकुसरीचा नमुना असून सागवानी लाकडावर केलेले कोरीव नक्षीकाम आपले मन मोहून टाकते तर दगडापासून उत्कृष्टरीतीने तयार केलेली सजावट बघताच क्षणी डोळयाचे पांरणे फिटते. त्यामुळे सहजच या राजवाडयाकडे मन आकर्षित होते. म्हणूनच या पुन्य भूमित बांधलेल्या हस्तकलेच्या व कोरीव नक्षीकामाच्या उत्कृष्ट कारागीरीची प्रचिती येते. म्हणून कौळाणे (नि.) या गांवास राजाचे कौळाणे (नि.) अशा नावाने सुध्दा ओळखले जाते. असा हा आदर्शवतराजा कौळाण्याचा प्रेरणास्थान म्हणून ओळखला जातो.

3717N 74.43558928
11.50 m

बांधकाम साहित्य

घराची निर्मिती करत असतांना प्रामुख्याने दगड माती, लाकुड, वांबु, गवत, लोखंड, सिमेंट, चुना, पजे, वाळु, ई. साहित्य वापरून या ठिकाणी घरांची निर्मिती करण्यात आली आहे .

घराचा आराखडा

या ठिकाणी असलेल्या घरांचा आराखडा हा चौकोनाकृती प्रकारचा आहे . घरांचा आराखडा व आयताकृती किंवा चौकोनाकृती प्रकारचा आहे . घराची रचना करीत असतांना प्रामुख्याने घरांमध्ये वेगवेगळ्या खोल्या तयार करण्यात आलेल्या आहे . त्यामध्ये स्वयंपाक खोली, झोपण्याची खोली, आसन व्यवस्था, मैला विसर्जन, करण्यासाठी असलेली जागा अंगण, गुरे-ढोरे बांधण्यासाठी वाडा शेतीचे अवजार ठेवण्यासाठी वेगळ्या स्वरूपाचे बनलेली खोली अशा प्रकारे रचना केली आहे .

घराचा वापर

येथील लोक घराचा वापर स्वतः राहण्यासाठी, खाण्यासाठी झोपण्यासाठी व गुरे बांधण्यासाठी पण वापर करतात .

घरातील लोक

संपूर्ण गाव हे संस्कृतीला धरून चालणारे आहे . घरातील मोठी व्यक्ती जे सांगेल ते लक्षात घ्यावे . घरातील मोठ्या व्यक्तीस मान व आदर दिला जातो .

सार्वजनिक उपयोगाच्या वस्तु

रस्ते

कोणत्याही गावाचा संपर्क होण्यासाठी रस्ते हे महत्वाचे साधन आहे. सदर सर्वेक्षणसाठी घेतलेल्या गावातील रस्ते पक्क्या व कच्च्या स्वरूपाची आहे. या रस्त्यावरून अवजड व मोठ्या स्वरूपाचे वाहने जात असतात. गांवात सिमेंट कॉक्रेटची, डांबरीकरणाची रस्ते आहेत ट्रॅक्टर, टेम्पो, ट्रक या वाहनाचा समावेश होतो ही वाहतुके पक्क्या स्वरूपाच्या रस्त्यातून केली जाते सायकल, मोटारसायकल बैलगाडी यांची वाहतुक कच्च्या किंवा पायवाट मार्गातून होत असते गावातील रस्त्याची परवड झाल्यामुळे व मालेगाव शहर जवळ असल्यामुळे वसस्थानक कौळाणे (नि.) गांवात नाही. तसेच कौळाणे (नि.) मध्ये रेल्वेस्टेशन यांचा संपर्क नाही. तसेच तार ऑफिस व पोस्ट ऑफिसची सुविधा गांवात नाही म्हणून आऊट पोस्ट साठी मुंगसे येथे जावे लागते. मुंगसे जवळूनच आंतरराष्ट्रीय महामार्ग क्रं. ३ मुंबई-मालेगांव-आग्रा जात असून गावातून जाणारा रस्ता हा या महामार्गाला जोडलेला आहे.

सांड-पाण्याची व्यवस्था

कौळाणे (नि.) ह्या गावातील बहुतांश लोक अडाणी, अशिक्षित असून आपल्या आरोग्याची काळजी घेणे याबाबतीत ते निष्काळजी आहेत. गावाजवळूनच नदी वाहत असते पावसाळ्यात ह्या नदीला पाणी असते. त्यामुळे गावातील स्त्रीया कपडे, भांडी, धुणे नदीवर करत असता परंतु नदी आटल्यावर माज ते संपुर्ण कामे महिला घरच्या घरी करीत असतात. तसेच गांवात कोणाकडेच घरघुती संडासची सोय नाही. त्यामुळे गावातील लोक उघड्यावर शौचास वसतात त्यामुळे अनेक समस्या निर्माण होतात. म्हणून गावांमध्ये कुठल्याही सांडपाण्याची व्यवस्था झालेली नाही. त्यावर उपाययोजना होणे गरजेचे आहे.

गटारांची व्यवस्था

कौळाणे (नि.) गावांतील सर्वात मोठी समस्या म्हणजे सांडपाण्याची व्यवस्था व गटारांची व्यवस्था होय. जशी सांडपाण्याची गैरसोय आहे. तशाच प्रकारच्या गटारांची व्यवस्थेची गैरसोय आहे. कारण गावाची रचना ही कोणत्याही प्रकारच्या नियोजना व्यतिरिक्त झालेली आहे. त्यामुळे ज्याला ठिकाणी जागा मिळेल तेथे घर बांधले आहे म्हणून घरांच्या अशा रचनेमुळे गावाला विशिष्ट आकार प्राप्त झालेला नाही. म्हणून गावांत गटार काढणे सोईचे होत नाही. त्यामुळे घरातील मैला पाणी हे उघड्यावर पसरत असते यांपासून गांवात डास, मच्छर, जंतु, माश्या यांचा सुळसुळाट आहे. यापासून थंडी-ताप, चिकण गुनिया, मलेरीया, डायरीया, काविल, यासारखे साथिचे आजार होतात.

शक्तीसाधने वीज व इतर

वीज किंवा शक्ती साधने हे मानवाचा एक अविभाज्य घटक बनलेला आहे . विजेचा उपयोग घरात इंधन म्हणून शेती पंपासाठी लागणारी उर्जा छोटे मोठे उद्योग यासाठी केला जातो . कौळाणे (नि .) येथील जनता घरात स्वयंपाकासाठी वाळलेले लाकूड, गोव-या, गवत, तसेच गोबर गॅस, व काही अंशी घरगुती गॅसचा वापर करतात . तसेच पारंपारीक उर्जे त जलविद्युत उर्जेचा वापर घरात दिवे शेतीस वीजपंप यासाठी करतात .

कौळाणे (नि .) गावामध्ये शेती ही मालकी हक्काची असुन त्यावर त्यांनी शेती व्यवसाय म्हणुन राखुन ठेवले आहे . हे गाव मालेगाव शहराजवळ असल्यामुळे येथील विजेचा भार नियमन दौन विभागात पाडण्यात आलेला आहे त्यामुळे विजेचा गैरवापर कमी झालेला आहे . तसेच पारंपारीक ऊर्जेत जल विद्युत ऊर्जेचा वापर घरातील दिवे लावण्यासाठी कोळसा, दगडी कोळसा, रॉकेल, इ . ऊर्जेची साधणे आहेत . डिजेल पेट्रोल यांचा वापर मोटर सायकल व मोटार गाडीसाठी करत असतात . या ठीकाणी पारंपारीक ऊर्जा साधनांचा मोठया प्रमाणत वापर केला जातो .

समाज उपयोगाच्या वस्तु

शिक्षण

शिक्षण हा मानवाचा तिसरा डोळा आहे. शिक्षणामुळे स्वतःची, गांवची, कुटुंबची, राज्याची, देशाची, प्रगती होत असते. घरातील एक व्यक्ती जरी शिकली तरी त्या घराचा विकास होऊ शकतो. कौळाणे (नि.) हे गांव मालेगांव शहरापासून बरेच वंचित आहे. येथील लोकांमध्ये साक्षरतेचे प्रमाण हे ४०% ते ५०% इतके दिसून आले त्यामध्ये पुरुषांचे प्रमाण स्त्रियांच्या प्रमाणापेक्षा जास्त आहे. कौळाणे (नि.) गांवात एकच प्राथमिक शाळा आहे. या शाळेत सुध्दा विद्यार्थी संख्या अत्यल्प आहे. हे मागासवर्गीय असून ७०% जनता शेती व्यवसायातली असून ३०% जनता ही मजुर वर्गातली आहे. शेतकऱ्याला पाच वर्षा पुढील मुलांची गरज शेतीतील कामे करण्यासाठी लगत असतात तर मजुर वर्गातील मुले बालमजुर म्हणून रावतात. म्हणून येथील लोकांचा कल शिक्षणाकडे कमी आहे.

शाळेतील विद्यार्थी संख्या सन २०१ -२०१

तक्ता क -१

अ.नं.	वर्ग	मुले	मुली	एकुण
१	१ ली	२५	२२	४७
२	२ री	२१	२१	४२
३	३ री	२४	१६	४०
४	४ थी	२२	३०	५२
५	५ वी	१९	१२	३१
६	६ वी	१५	२०	३५
७	७ वी	२१	१५	३६
एकुण		१४७	१३६	२८३

मुलांची टक्केवारी ५१.९४% आणि मुलींची टक्केवारी ४८.०६ %

असे प्रमाण दिसून येते तसेच गांवात दोन अंगणवाड्या चालू आहेत. राष्ट्रीय साक्षरता अभियानांतर्गत प्रौढ शिक्षणाचा वर्ग गावातील तरुण स्वयंसेवक चालवितात त्यातुन गावातील निरक्षरता कमी करण्यास मदत होत आहे. काही तरुण डॉक्टर, शिक्षक व श्रमिक संघाचे कार्यरत आहेत.

आरोग्य

कौळाणे (नि.) हे गांव मालेगांव शहराजवळ असल्या कारणाने आरोग्याच्या समस्या ब-याचश्या प्रमाणात कमी झालेल्या दिसून येतात. परंतु मालेगांव हे शहर अतिनागरीकरणामुळे समस्याग्रस्त झालेले आहे. त्याचा दुष्परिणाम विविध योजनावर होतो अतिनागरीकरणामुळे लोक नको तिथे निवास करून राहु लागले आहे. त्यामुळे पावसाळ्यात घाणीचे साम्राज्य तयार होते, पावसाळ्यात गावातील गटारीची व्यवस्था नसल्यामुळे पावसाच्या पाण्याचा व्यवस्थित निचरा होत नाही. त्यामुळे डास, मच्छर, यांचे प्रमाण वाढते, व त्याच्या पासून मलेरीया डायरीया काविळ, चिकनगुनिया यांसारख्या रोगांची लागण होते, तसेच उन्हाळा हा ऋतुसुध्दा अत्यंत कडक असतो. कारण येथे सगळीकडे सिमेंटचे जंगल तयार झालेले आहे. येथील मानवाने निसर्गावर आघात करून संपुर्ण निसर्ग नष्ट करून मानवाने येथे वसाहती तयार केलेल्या आहेत. त्यामुळे उन्हाळा तिव्र स्वरूपाचा असून तापमान जवळ- जवळ 45° से. पर्यंत जात असते. त्यामुळे उष्माघात सारखे प्रकार घडतात. कौळाणे (नि.) गांवात खाजगी स्वरूपाचे दवाखाने असून तेथे फक्त प्राथमिक स्वरूपाचे उपचार केले जातात. गंभीर आजार असल्यास सोयगांवास लागून असलेल्या सटाणा ते मालेगांव रस्त्यास अनेक दवाखाने तयार झाली असून तेथे उपचारासाठी जात असतात. भारत सरकारच्या राष्ट्रीय ग्रामिन स्वास्थ्य मिशनच्या फायदा येथील लोकांनी मोठ्या प्रमाणात दिला जातो. गरीब जनता मालेगांव शासकीय ग्रामिन रुग्णालयात जावून आपल्या व्याधीवर उपचार घेत असतात.

दुकान व बाजारपेठ-

मालेगावचा विस्तार हा त्याच्या आजुबाजुच्या खेड्याच्या दिशेने आहे. त्यामुळे कौळाणे (नि.) फक्त ७ कि.मी. अंतरावर असल्याने ब-याच प्रमाणात येथे बाजार पेठेची निर्मिती झाली आहे. त्यात सर्व वस्तु किराणा माल, धान्य, तेल, ई. जीवनावश्यक वस्तुंची मोठी बाजारपेठ मालेगाव येथे येत असल्याने तसेच घरगुती वापरासाठी लागणारी नवनविन प्रकारचे दुकाने त्यात स्टिल फर्निचर, कपडे, चप्पल, मेडीकल, किराणा दुकान, टिक्की, टेप, इ. वस्तु खरेदी विक्री दुकाने, मोबाईल शॉपी, होटेल्स, दुध डेअरी, ई. अनेक प्रकारची व्यवसायांची दुकाने मालेगाव येथे असल्यामुळे त्यांना सोयीचे झालेले आहे.

करमणुकीची साधने -

खेड्यामधील माणसे संपुर्ण दिवस शेतात काम झाल्यावर विश्रांतीसाठी करमणुकीचे साधन म्हणून रेडीओ, टेपरेकॉर्डर टेलीव्हिजन, डिश टिक्की इ. साधनांचा वापर करून आपले मनोरंजन करत असतात. किंवा वर्षातून एकदा तरी सण, उत्सव इ. साजर करून आपली करमणुक करून घेतात.

कौळाणे (नि.) हे खेडे असुन या ठिकाणी करमणुकीसाठी वेगवेगळी कार्यक्रम आयोजित केली जातात. त्यामध्ये घरामध्ये टी.व्ही, टेपेकॉर्डर, रेडीओ ई. चा वापर करतात. हिंदु धर्माप्रमाणे वर्षातुन अनेक सण उत्सव येतात, ते सण उत्सव सुध्दा या ठिकाणी मोठया उत्साहात साजरे केले जातात त्यामध्ये गणेश उत्सव, नवराजोत्सव साजरे केले जातात. तर काही प्रसंगी तमाशा सारखी करमणुकीची साधनांची वापर करतात. ह्या संपुर्ण कार्यक्रमात सर्व धमाचे समाजाचे लोक माठया आनंदाने सहभागी होतात.

समाज केंद्र -

समाज हा एकजित राहवा किंवा समाजाचे अचार विचार चे देवाण-घेवाण करता यावे यासाठी प्रत्येक समाज हा त्याचा समाजाचे केंद्र स्थापन करत असतात. समाजाची सांस्कृतीक मुल्य टिकवुन ठेवण्यासाठी कौळाणे (नि.) या गांवात ८०% लोक हिंदु धर्मीय असल्यामुळे हिंदुची मंदिरे दिसुन येतात. त्याच बरोबर, भजन, किर्तन, सत्संग सोहळा, प्रवचणे, हरिनाम सप्ताह, स्वामी समर्थ केंद्र, ई. समाज केंद्राच्या माध्यमातुन समाजाची सांस्कृती मुल्य टिकवुन ठेवली आहेत.

सामाजिक संघटना

प्रत्येक समाज आपले अस्तित्व टिकवुन ठेवण्यासाठी आपआपल्या समाजाची व धर्मा ची संघटना स्थापन करतात व या संघटनांच्या माध्यमातुन समाजाचा फायदा कसा होईल याचा विचार ह्या संघटना करीत असतात जणे करून आपल्या समाजावर कोणी अन्याय करणार नाही व त्याच्या विरोधात आवाज उठविण्याचा प्रयत्न ह्या सामाजिक संघटना करीत असतात. कौळाणे (नि.) या गांवात सुध्दा अशा प्रकारच्या अनेक सामाजिक संघटनांची स्थापना करण्यात आली आहे. त्यामध्ये राष्ट्रीय सेवादल, शेतकरी संघटना, मराठा महासंघ, दलित पॅथर, एकलव्य संघटना, नाभिक समाज संघटना, जैन संघटना, छावा संघटना, ह्या होय ह्या प्रत्येक सामाजिक संघटना समाजाच्या हिताचे संरक्षण करतात. संघटनांच्या माध्यमातुन समाजाचे अचार विचार यांची देवाण घेवाण करून त्याचामार्फत सांस्कृतीक मुल्य जोपसली जातात.

जमिन-शेती

१. जमिनीचा सर्व साधारण वापर

कौळाणे (नि.) गावाचे एकुण क्षेत्रफळ ७१८.०६ हेक्टर इतके आहे. या गावातील ७०% जनता शेती करत असल्यामुळे येथील जमिनीचा वापर हा शेती व्यवसायासाठी जास्तीत जास्त करण्यात येत आहे.

२. शेतीचा आकार

कौळाणे (नि.) गावात बहुतांश लोक शेती करणारे आहेत ज्यांच्याकडे शेती आहे त्यांचा शेतीचा आकार हा १ एकर पासुन ते २५ एकर पर्यंत आहे. म्हणजे हा शेतीचा आकार दर माणशी ब-यापैकी स्वरूपाचा आहे.

३. जमिनीचा मालकी हक्क

कौळाणे (नि.) गांव या ठिकाणी जमिनीचा मालकी हक्क व वारसहक्क हा वारसा हक्काप्रमाणे येतो या गावांत एकुण खातेदार २७० आहेत.

४. शेतसारा

सरकार नियमानुसार जमिन महसुल किंवा शेतसारा खालील प्रमाणे केला जातो.

जमिन महसुल

कायम	- ५४५.६०
लोकल फंड	- ३५६८.२०
पं. सेस	- ५६८.२०

जमिनीचा गैरवापर

कौळाणे (नि.) गावात ७०% जनता शेतकरी असल्याने जमिनीचा गैरवापर करण्याचा प्रकार सहसा होत नाही. बाकी ३०% जमिन ही अन्य कारणासाठी राखुन ठेवली आहे.

पिकांचा प्रकार

पिकांचा प्रकार स्पष्ट करतांना तिन प्रकार सांगावे लागतील त्यात खरीप, रब्बी बागायती होय खरीप क्षेत्र एकुण ७१८ हेक्टर इतके आहे.

असुन पिकांखालील क्षेत्र

बागायती क्षेत्र	:	१६० हेक्टर
खरीप क्षेत्र	:	५१४ हेक्टर
रब्बी क्षेत्र	:	४४ हेक्टर
एकुण	:	७१८

यामध्ये प्रामुख्याने मुख्य पीक वाजरी कांदे, मका, कापूस, भुईमुंग, ज्वारी, डाळींब, गहू, हरभरा व चारापीके हे होय.

पिक संगती

एका पिकाचे उत्पादन घेऊन दुवार पिक घेतांना त्याची पुर्नावृत्ती होऊ नये म्हणून दुसरे पिक घेणे या पिक अलटुन पालटुन घेणे या प्रक्रियेला पिक संगती असे म्हणतात. गावातील शेतकरी या बाबतीत बराचसा समजुतदार असुन पिक संगतीचे ज्ञान वापरात आणतात एक पिक पुन्हा पुन्हा घेतल्यामुळे शेतीतील निघुन शेती निकसी होते याचे ज्ञान त्यांना अवगत आहे. कारण गावातील व-याचशा शेतक-यांकडे विहिरी असल्यामुळे दुवार किंवा तीवार पिके घेतात.

जलसिंचनाच्या सुविधा

कौळाणे (नि.) या गावात शासकीय तत्वावर आधारीत अशी जलसिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध नाही. जसे कालवे धरने इ.पाणी पिण्यासाठी शुध्द गावातील लोक विहिरीवर अवलंबुन आहेत.

अ.नं.	जलसिंचन सुविधा	प्रमाण
१	विहिरी- कच्या व पक्या	२१५
२	इंजीन व पंप	२०८
३	पाझर तलाव	०१

गावांत कुठल्याही प्रकारच्या कालव्याची सुविधा नाही किंवा मोठी नदी जलसिंचनास उपलब्ध नाही. वरील साधनाद्वारे शेतीत जलसिंचन होत असते.

खतांचा वापर

शेतीत जितका खतांचा वापर केला तितक्या प्रमाणात पिके घेता येतात. व उत्पादन जास्तीत जास्त होत असते. शेतात जितका खतांचा वापर केला जातो तितक्या प्रमाणात उत्पादन जास्त होत असते. खतांमध्ये रासायनिक खते, सेंदीय खते, कंपोष्ट खते असे अनेक प्रकार असतात. सदर गावातील शेतकरी मध्यम किंवा खालच्या पातळीत जीवन जगत असल्यामुळे शेतात खताचा वापर पिकांना खताच्या माजे प्रमाणे देऊ शकत नाही. जे माध्यम स्वरूपाचे शेतकरी आहेत ते सेंदीय जैविक खतांचा वापर करतात. कारण घरी असलेल्या जनावरांची विष्टा मलमेज, घाण, कचरा जमा करून शेतीत त्यांचा वापर करतात

सामाजिक परिस्थिती

लोकसंख्या वाढ

कौळाणे (नि.) गावाचा लोकसंख्या वाढीचा मागील ६० वर्षाचा अभ्यास केला असता लोकसंख्या वाढ पुढील प्रमाणे सांगता येईल.

तक्ता क. २

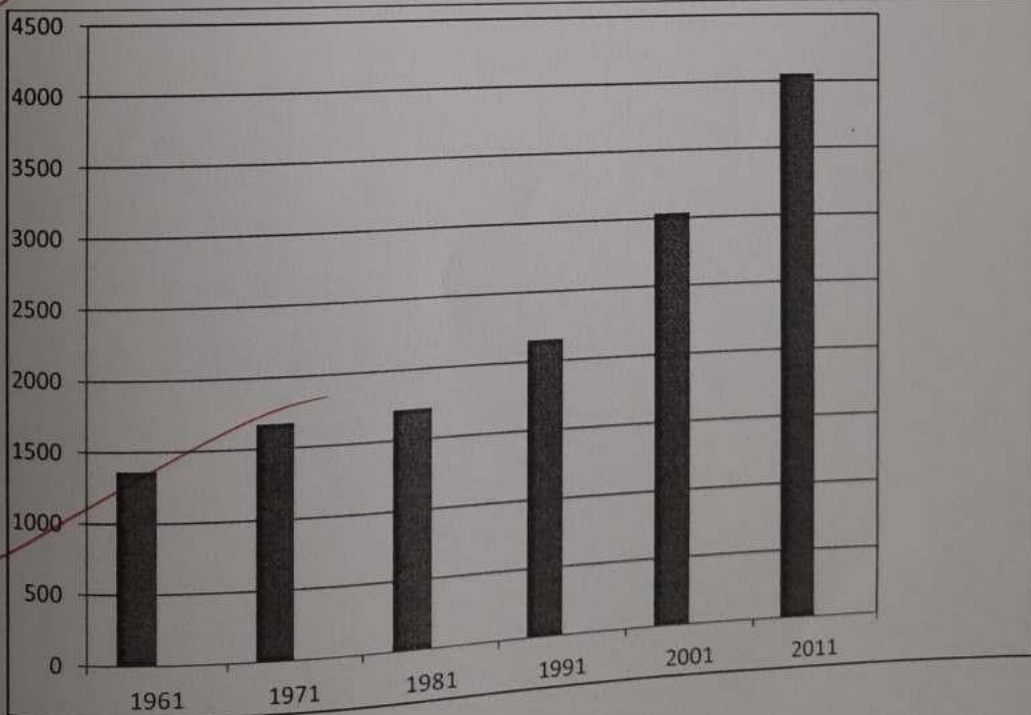
अ.नं.	सन	लोकसंख्या
१	१९६१	१३६६
२	१९७१	१६७६
३	१९८१	१७१८
४	१९९१	२१५६
५	२००१	३०३८
६	२०११	४०५७

संदर्भ - भारतीय जनगणनेनुसार

तक्ता क. ३

स्तंभालेख

१ सेमी ५०० लोकसंख्या

आर्थिक परिस्थिती

उत्पन्न व उत्पादनाची साधने

कौळाणे (नि) गांवात ७०% जनता ही शेतकरी व ३०% जनता इतर व्यवसायात लागली आहे. उत्पन्नावर अवलंबुन आहे. शेती ही पावसाया पाण्यावर अवलंबुन आहे. शेती ही पावसाच्या पाण्यावर अवलंबुन आहे. पाऊस हा त्याची शाश्वती नसते म्हणुन शेतक-याचे उत्पन्न शेततीतुन येईल याचा भरवसा नसतो. त्याचे वार्षिक उत्पन्न १०,०००- पासुन ते ५०,०००- पर्यंत असते. तसेच ३०% लोकसंख्या मजुर वर्गात मोडत असते. कष्टाच्या मानाने या वर्गाचे वार्षिक उत्पन्न कमी आहे. त्यामुळे या लोकांवर उपास मारीची वेळ येते. व १०% जनता ही इतर व्यवसायात अटकलेली आहे. त्यामध्ये नोकरी, स्वयंरोजगार, लघुउद्योग, हॉटेल व्यवसाय, शिक्षण व्यवसाय इ. होय.

व्यवसायिक रचना

कौळाणे (नि) गांवात खालील प्रमाणे विविध व्यवसाय करणा-याचे प्रमाण दिसुन येते

तक्ता क.६

अ.क.	व्यवसाय	कमावणारी संख्या		एकुण
		पुरुष	स्त्रीया	
१	शेती	६००	५००	११००
२	नोकरी	३०	१०	४०
४	मजुरी	३५०	२६०	६१०
५	मेंढपाळ	१००	१२	११२
६	कुकुटपालन	२०	१०	३०
८	दुग्ध व्यवसाय	५०	२०	७०

खर्चाचा आकृतीबंध तक्ता

गांवात उत्पादनाचे साधन म्हणजे शेती आहे. गावात शेतीला जोड धंदा म्हणुन दुग्ध व्यवसाय, शेनखत व्यवसाय, चारा विक्री, करून शेतकरी उत्पन्ना नुसार खर्च करतात. नोकरदार वर्ग व व्यवसायीक लोक आपल्या मर्यादा ओळखुन खर्च करतात. खर्चाच्या हया कुवतीनुसार आकृती बंद पुढील प्रमाणात दिला आहे.

आर्थिक परिस्थिती

उत्पन्न व उत्पादनाची साधने

कौळाणे (नि) गांवात ७०% जनता ही शेतकरी व ३०% जनता इतर व्यवसायात लागली आहे. उत्पन्नावर अवलंबुन आहे. शेती ही पावसाया पाण्यावर अवलंबुन आहे. शेती ही पावसाच्या पाण्यावर अवलंबुन आहे. पाऊस हा त्याची शाश्वती नसते म्हणुन शेतक-याचे उत्पन्न शेततीतुन येईल याचा भरवसा नसतो. त्याचे वार्षिक उत्पन्न १०,०००- पासुन ते ५०,०००- पर्यंत असते. तसेच ३०% लोकसंख्या मजुर वर्गात मोडत असते. कष्टाच्या मानाने या वर्गाचे वार्षिक उत्पन्न कमी आहे. त्यामुळे या लोकांवर उपास मारीची वेळ येते. व १०% जनता ही इतर व्यवसायात अटकलेली आहे. त्यामध्ये नोकरी, स्वयंरोजगार, लघुउद्योग, हॉटेल व्यवसाय, शिक्षण व्यवसाय इ. होय.

व्यवसायिक रचना

कौळाणे (नि) गांवात खालील प्रमाणे विविध व्यवसाय करणा-याचे प्रमाण दिसुन येते

तक्ता क.६

अ.क.	व्यवसाय	कमावणारी संख्या		एकुण
		पुरुष	स्त्रीया	
१	शेती	६००	५००	११००
२	नोकरी	३०	१०	४०
४	मजुरी	३५०	२६०	६१०
५	मेंढपाळ	१००	१२	११२
६	कुकुटपालन	२०	१०	३०
८	दुग्ध व्यवसाय	५०	२०	७०

खर्चाचा आकृतीबंध तक्ता

गांवात उत्पादनाचे साधन म्हणजे शेती आहे. गावात शेतीला जोड धंदा म्हणुन दुग्ध व्यवसाय, शेनखत व्यवसाय, चारा विक्री, करून शेतकरी उत्पन्ना नुसार खर्च करतात. नोकरदार वर्ग व व्यवसायीक लोक आपल्या मर्यादा ओळखुन खर्च करतात. खर्चाच्या हया कुवतीनुसार आकृती बंद पुढील प्रमाणात दिला आहे.

संदर्भ सुची

- १ तहसिल कार्यालय आदर्श पुस्तिका .
- २ तलाठी कार्यालय कौळाणे (नि) .
- ३ ग्रामपंचायत कार्यालय कौळाणे (नि) .
- ४ पाणीपुरवठा विभाग मालेगांव .
- ५ शैक्षणिक संस्था कौळाणे (नि) .
- ६ सामाजिक संस्था कौळाणे (नि) .
- ७ तालुका निरिक्षक भुमी अभिलेख कार्यालय मालेगांव 'ग्रामिण' .
- ८ जेष्ठ व्यक्तीकडुन मिळवलेली अतिरिक्त माहिती .

Maratha Vidya Prasarak Samaj's

ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Tal: Malegaon Dist: Nashik, Pincode: 423203

Affiliated to Savitribai Phule Pune University (ID No. PU/NS/AC/75/2003)

Contact No. : (02554)250505

AISHE Code: C-41366

College Code: 0733

E-mail: srcollege.soygaon@mvp.edu.in Website: www.mvpsoygaoncollege.ac.in

NANDUR MADHAMESWAR TOUR REPORT

STUDENT LIST-2019-20

SR.NO	NAME OF STUDENTS	MOB.NO	
1	SAWANT ROHINI SANJAY	9766952752	
2	NIKAM PUNAM SANJAY	9021686651	
3	SHEWALE GAYATRI MAESH	7620936426	
4	BACHHAV PANKAJ PUNJARAM	9130963112	
5	BACHHAV JAGURTI SUDAM	9637217674	
6	TELI AJAY BHARAT	7378445690	
7	WAGH JOTI UDDHAV	8007685256	
8	MORE RUPALI DATTRAY	7709647618	
9	BACHHAV PUJA MAHADU	8308678041	
10	MORE KAVITA SOMNATH	7620560158	
11	NICHAL MILIND HARICHANDRA	8666591011	
12	KHIRNAR NUTAN SHIWAJI	7820809588	
13	VIKHARNKAR MOHIT GAJANANA	8208874957	
14	BHAVSAR GAYATRI SANJAY	8766410165	
15	PAWAR MANOJ VIJAY	9068151961	
16	AHIRE SHITAL BAPU	9921148573	
17	DASNUR RAKESH KEILASH	9307721078	
18	NIKAM LALIT DADAJI	9960490385	
19	BORSAE UMESH DIRAJ	7499863200	
20	PARDESI MAHENDREA CHOTUSING	8329161718	
21	AMRUTKAR MAYUR CHNDRKANTA	9730378003	
22	KHIRNAR KISHORI SUNIL	8600669282	
23	NIKAM TANUJA RAVINDRA	9960467307	
24	BAGUL NILESH DADAJI	8805894552	
25	BAGUL DINESH DADAJI	8550905103	
26	WAGH JAGUTI PANDURANG	9823609035	
Name of Staff Member			
1	Prof.MANOJV.JAGTAP	mvjagtap2012@gmail.com	9096404806
2	Prof.BABAJI M.AHIRE	babaji.ahire01@gmail.com	9921148573
3	Prof.NILESH B.NERKAR	nbnerkar@gmail.com	9403407716
4	Prof.MINAKSHI B.KALE	meenakshi.b.kale@gmail.com	8999486073

PRINCIPAL
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon

Principal
Dr. H. M. Kshirsagar
M.A., B.Ed., M.Phil., Ph.D.

MARATHA VIDYA PRASARAK SAMAJ'S
ARTS AND COMMERCE COLLEGE, SOYGAON

Tal. Malegaon, Dist. Nashik (Maharashtra) - 423203.

Ph. : 9423393007

E-mail : principalacsoygaon@gmail.com
srcollege.soygaon@mvp.edu.in, jrcollege.soygaon@mvp.edu.in

Affiliated to Savitribai Phule Pune University (ID No. PU/NS/AC/75/2003)

Ref. No. : 375 / 2019-20

Date : 08/01/2020

To,

Sahyadri Farm
A/P Mohadi,
Nashik-422206

Subject: Permission Letter

Respected sir,
P.R.O.

I am writing this letter on behalf of the Department of Geography and Commerce, from MVP ARTS AND COMMERCE COLLEGE SOYGAON, TAL-MALEGAON, DIST-NASHIK. seeking your permission to conduct an industrial visit to your Sahyadri Farm on 18 JANUARY 2020 @ SATURDAY. Our college is a well-reputed educational institution in Malegaon.

There would be 60(sixty) visitors, including 10 (ten) faculty members. Being students of Geography and Commerce subject, this visit would help in better understanding of various concepts. The purpose of this visit is practical knowage of industry. We intend to take a round of the entire industry and show the tasks handled in different departments of our students.

Kindly grant us permission for the industrial visit and make the necessary arrangements for the same. We look forward to a positive reply from your side.
Thanking You,

Yours Sincerely,

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

कला विवि विावणज्य महाविद्यालय, सोयगावि

(भूगोल विभाग)

याचयाकडे

● सहल विितान्त ●

सन-११०९- ११९१

o सादरकता १

कु मारी :- आवहरे प ा बाप

o मागादर्ाक १

प्रा. आवहरे बी. एम.

PRINCIPAL
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon

अनुक्रमवणका

अ.क्र.	आयाच नां
०	परस्तांना
१	सहल वनयोजन, उदेंर् ति हंतू
३	प्रांसा
४	सहलोच स्थान ि मागादराक नकारा
५	स्थान, भूरचना, होमान, लोकसख्या
६	तिहातूक, तिस्ता, जलवसचन
७	स्थळ क्रमाक ० सहादी फामा
८	स्थळ क्रमाक ९ नादुरमधमेश्वर स्थान
९	पक्षा गणना, प्राणा
०१	वनरोक्षणासाठी सोयोसुतिधा, पयाांरणीय महती
००	परतीचा प्रांसा
०९	समारोप

Arts and Commerce College Soygaon, Tal-Malegaon

(Department of Geography)

Certificate

Exam.Seat No. 21

Date : 21/03/2020

This is to certify that, Mr./ Miss AHIRE SHITAL BAPU Of S.Y.B.A / T.Y.B.A has satisfactory carried out the necessary ' Geography ' Practical work / Village Survey /Tour Report laid down by University of Savitribai Phule ,Pune for the Year 2019-2020

(Prof.in Charge)

HOD

PRINCIPAL
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal.Malegaon

परस्तािना

पुणे विद्यापीठाच्या अभ्यासक्रमानुसार भूगोल विषयाकरीता
(एस. िाय.बी.ए. S2 / टी. िाय. बी.ए S4)

सहलीचा अहिल वकिा खेडेगािाचा िितात सादर करणे अवनिया असतो कारण भूगोल विषय िगाात बस न अभ्यासता आपल्या आजूबाजूच्या परसररात जाऊन त्या परसरराला भेट्टी देऊन अभ्यास करािा लागतो .भारताची आवथाक पररवस्थती प्रामीण भागाििर अिलब असते या विद्यार्थ्यांना भौगोलक पररवस्थती िमानिी जीिन याचा सहसबध स्पृ करणे आिश्यक आहे म्हणून त्याला हा सबध स्पृ करण्याकररता त्याचा सििकषण करण्याकररता त्या वठकाणास भेट देणे आिश्यक असते.

मानि हा एक समाजर्लील प्राणी आहे .समाजात राहून तो सतत निनिीन बदल घडिीत असतो .सामावजक ,आवथाक, ऐवतहावसक, नैसवगाक आवण सास्कु वतक अर्ा घटकात तो बदल करीत असतो. हेबदल प्रत्यक्षात त्याला त्या वठकाणी जाऊनच अभ्यासािे लागतात.विद्यार्थी जोपयत विविध वठकाणांना भेट देिनु अभ्यासत नाही तोपयत त्याला जगाच्या भूगोलातील समस्याची उकल करता येणार नाही .याचाच एक नमुना म्हणून कला ि िावणज्य महाविद्यालय सोयगाि येथील एस. िाय ./ टी. िाय. बी.ए. भूल विषय विरुषे स्तराििर अभ्यास करणार्या आमही विद्यार्थ्यांनी सहलीचे अनुभवि घेतले .निीन प्रदेर् पावहला त्या प्रदेर्ाचा अभ्यास के ला. सोयगाि ते सह्याद्री फामा ि िात तयार के लेला आहे. तयार करून नादूरमधमेश्वर- या सहलीचा िसादर करीत आपणासमोर आहे त्याचा स्िीकार व्हािा.

सहल वनयोजन

रूक्षणक िषा ११०९-११११ आमही भूगोल विषय विरर्ष स्तरािर
अभ्यास करीत असताना असे लक्षात

आले की भूगोल हा विषय नुसता िगाात बस अभ्यासता यतेनाही काही सक
ल्पनाची उकल ही प्रत्यक्षात
त्यावठकाणी जािूनच होत असते. म्हणून आमच्या विषय वरूपकानी
रूक्षणक सहलीचे वनयोजन के ले. सिा विद्यार्थ्यांना सूचना देण्यात आली.
ि सिाानुमते सोयगाि, सहाद्री ते नादुरमध्ये शर एकवदिसीय सहलीचे
वठकाण वनविित करण्यात आले. ि वदनाक ०७/१०/११११ रोजी सहल जाण्याचे वनविित
करण्यात आले.

हेतू / उद्देर्

सहल काढण्याच्या मागचा उद्देर् हा फक्त या आत्मप ि आपण जो काही नऱिीन
मनोरजन मजा, नेतरस नस
भाग, वनसगा, परसर, पाहतो त्याचा काळजीपू िक अभ्यास करून त्या प्रदेशातील
भौगोलक ि सास्कृ वतक
घटकाची मावहती वळिािी लागते. भूगोल विषयाचा अभ्यास फक्त पुस्तक
िाचून के ला जाऊ नये म्हणून आजूबाजूच्या परसराचा सखोल अभ्यास करून
त्याची मावहतीही स्ितःला वलवहता आली पावहजे हा महत्िाचा
ग वकिा फायदा सहलीमुळे होत असतो. भोल या विषयात मानिी भगू ल,
पयाािरण र्ास, खगोलर्ास
इत्यादी अनेक क्षेत्ाचा समािेर् होत असतो, र्िाय वनसगाातील असणार्या
िेगिेगळ्या घटकाचा अभ्यास
भोल या विषयात होतो. तेथील पयाािरण त्या हिािमानाला अनुसरून
असणारी भौगोलक परवस्थती त्यािे
आधारत मानिी जीििन ि त्याचे व्यिसाय या सिाच्या नोंदी घेऊन
त्या वठकाणाचा अभ्यास करािा लागतो. प्रत्येक स्थळाला एक महिपूणा
असे िेगळे िैवर्प्य असते. अर्ाच प्रकारचा अभ्यास आमही ज्या स्थळाना
भेटी
वदल्यात त्या स्थळाच्या आजू ाज ि परवस्थती पयाािरण या विविध घटकाचा
बारकाईने वनरीक्षण करून हा
सहल िितात वलहीण्याचा प्रयत्न के ललाे आमहाला विषय वरूपकानी त्या त्या
िळे ि स्थळाची मावहती समजािे
सावगतली.

प्रास

भोल विषयाची सहल सोयगां ते सह्याद्री फामा (मोहाडी) नादूर मधमेश्वर
अरी पुावनयोजत सहल
वदनाक ०७/१०/१९११ रोजी सकाळी ७:११ िा.महाविद्यालयाच्या प्रिर् द्वाराजिळ
सिा विद्याथी एकत्र जमलेत.सोबत आमही विद्यार्थ्यानी आिश्यक ते र्ैक्षणक
सावहत्य सोबत घेतले. त्यात नोंदिही, फोटोग्राफीसाठी
कॅमेरा,पेन ,डबा,बटरी घेतली. ि ७.३१ िा.प्रासाच्या मागानेा वनघालो.

स िातीला आमही चादिडच्या पुरातन इच्छापुती गणेरचे दर्ान
घेतले. हे मदीर चादिडच्या डोंगर रागेत
िसलेले असून ते मन रात झाले. डोंगर,माती, िनस्पती ,परूपकीची
वनसगारम्य वठकाण पाह मावहती
वमळविण्याचा प्रयत्न के ला.

सहलीचे स्थान ि मागादर्राक नकार्रा

विद्यार्थ्यांना गूगल मॅपच्या साहाय्याने बदर्रा दर्राक सर्टॅेलाईट प्रिासी नकार्रा कसा हाताळांिे याचे मागादर्रांनगा.बी.एम.आवहरे यानी मोबाईलिरि करून दाखविले. या मॅप मुळे आपल्याला कु ठून कसे जांिे लागेल याकररता प्रथम सुर्रिातीचे वठकाण ि कु ठे जायचे आहे ते वठकाण नोंदि ष्यांिे. त्या नुसार आपला बदर्रादर्राक नकार्रा वमळतो. ि त्यानुसार प्रिास करता येतो. यामुळे आमहाला मोबाईलिरिचा नकार्रा कसा हाताळांिे याचे ज्ञान वमळाले.

स्थान

भौगोलिक दृष्ट्या नावर्क वजल्हाचे स्थान महाराष्ट्र राज्याच्या उत्तरे आहे .

नावर्क वजल्हाचा - अक्षांश तृतीय विस्तार- ०९° ३५' वि ९१° ५९' उत्तर अक्षांश

तर
आहे.

रेखांश तृतीय विस्तार - ७३° ०६' वि
७४° ५६' पूर्वा रेखांश

नावर्क वजल्हाचे - एकूण क्षेत्रफळ ०५५३१ चौ.कमी आहे .

नावर्क वजल्हात एकूण ०५ तालूके आहेत . वजल्हाच्या पूर्वेला जळगाव वजल्हा, उत्तरेला धुळे वजल्हा, आग्नेयेस औरंगाबाद वजल्हा, दक्षिणेला अहमदनगर वजल्हा, नैऋत्येला ठाणे वजल्हा, पश्चिमेला गरात राज्याचा निसारी विलसाड वजल्हा, वियव्यला डांग वजल्हाच्या सीमा लागू आहे.

सदर सहली साठी वनडि के लेल्या दोन्हीही स्थळे नावर्क वजल्हातील असून सह्याद्री फामा वदडोरी तालुकु नादुरमधमेश्वर हे वठकाण यात आहे. यात असून वनफाड ताल

भूरचना

भौगोलिक दृष्ट्या भूरचनेचा अभ्यास पश्चिमात, पठार, वि मैदान या तीन मुद्द्यांवर आधारित असतो. नावर्क वजल्हाची भूरचना ही विरील तीनही प्रकारची आहे. पश्चिमेला ०५ तालूके यापैकी ८ सह्याद्रीच्या पश्चिमात रागा असून आवदिासी तालुकु असून पठार, सरु गाणा, यबक तालुकुच्या मध्ये डोंगर दर्याचा मोठा विटा आहे. मालेगा वि हा तालुकुका मालमाथा म्हणजे पठारावर विसलेले आहे. वि बाकी प्रदेश नद्याच्या गाळा मूळे सुपीक वि मैदानाची आहे. वदडोरी यातील मोहाडी गांवात प्रस्थावपत झालेला सह्याद्री फामा हा मैदाने वि सीक प्रदेशात स्थावपत ताल झालेला आहे. कारण नद्यांनी विहून येथील जमीन काळी कसदार विीक आहे म्हणून आणलेल्या काळापासून स हा प्रदेश द्राक्षे वि इतर वपकाचा सपन्न असा आहे. तर वनफाड ताल यातील नादूर मधमेश्वर हा सुर्वा परसर गोदा विरी नदी वि कादिा नदी विहनु आलेल्या गाळापासून व्यसिास वि कवसत झाला आहे.

हिमान

वजल्हात माचाच्या मध्यापासून जून पूर्णिमा पयत उन्हाळा असतो . उन्हाळ्यात हिमामान सामान्यतः ऋण असून तापमान ३८ ते ४१ सेल्सअस पयत असते . जून महिन्याचे मध्यापासून पासिंसाळा सुरु ित होऊन ऑक्टोबरच्या मध्यात पासिंसाळा सपतो . सासाधारण नोव्हेंबर ते फेब्रुवारी या काळात थडी असते ११११ या िषात कमाल तापमान ४०.९९° सेल्सअस तर वकमान तापमान ८.७ ° सेल्सअस होते . यािरून वजल्हाचे हिमामान विषम आहे हे स्पष्ट होते .

लोकसख्या

११०० च्या जनगणनेनुसार नावर्क वजल्हाची

पैकी ३०५६६८६ पुरुष तर

लोकसख्या ६०१७०८७ अस

१९५१४९८ वसत्या आहे. लोकसख्येची घनता ११०० नुसार

३९३ इतकी आहे

विहितूक

वजल्हातून मुंबई धुळे आग्रा विपुणे नावर्क हे दोन
राज्यीय महामागा जात असून रहर नरीरा राज्यातील रहराची
जोडले गेले आहे वजल्हात असलेल्या राज्य महामागाम
रहरे तालुक्याचे वठकाणी जोडली गेली आहे वजल्हात २२७

या दोन मागांामुळे
नावर्क
े वजल्हातील महत्तीची
लोहमागााचे झाले
वजल्हातील इगतपुरी

नावसक वनफाड नादगा वि येविला या ताल यातून लोहमागा गलले आहे या
लोहमागाा वि वजल्हातील मनमाड हे
रेल्वेचे जर्न स्थानक आहे तेथून दक्षिण भारतात जाणारा रेल्वेचा
मागा केलेला आहे. नावर्क येथे विमानतळ असून या वठकाणाहून मालाची
ने आण वि प्रिासी विमान उड्डाण करीत असतात

िस्ती

वजल्हामध्ये एकूण ०९३० खेडी असून त्यापैकी ०९९७ विस्ती असलेली चार
खेडी आहेत. वजल्हाच्या तुलनेत त्याची सख्या नगण्य आहे. नावर्क वजल्हा
औद्योगिक दृष्टिकोनात इतर वजल्हाच्या बाबतीत
महाराष्ट्रामध्ये तीन नबरचा वजल्हा गणला जातो. ०५ तालुक्यापैकी चार तालुके
आवदिासी भागात मोडले जातात.

पण इतर तालुके र्तेती विकासाम े सधन आहे अवतर्ती आवदिासी भागामध्ये घरेही
जास्त पाविसामुळे उतरत्या
छपराची लाकूड, पालापाचोळा पासून बनविलेले असतात. तर रहरामध्ये
वसमेंट काँक्रीटची, पत्र्याची, दगड-मातीचे बांधलेले आहेत.

जलवसचन

१११० मधील ओवलताखालील क्षेत्र ०७१७६९ हे होते. हे एकूण लागडिडीखालील
क्षेत्राच्या ०७ टक्के आहे.

एकूण वसचनाच्या साधनापैकी ९९ टक्के वसचन विहरिपास झाले उिा रत ६ टक्के वसचन
पृष्ठभागीय वसचनाद्वारे

झालेले आहेत. ओवलताचे क्षेत्र वजल्हात ०३ मोठे प्रकल्प गगापूर
, वरणा , चणकापूर,

करजिण, विाघाड, ओझरखेड, पालखेड, दारणा, पुनेगा वि, वसगा वि पुनद, दरसिाडी
वि कडिा धरणे अस गौतमी

गोदा विरी, भोजापूर, आळदी केळझर आळदी, कश्यपी, हरणबारी, नागायासाक्या- हे ८

मध्यम प्रकल्प आहे.

वजल्हातील एकूण ०९३० गांिापैकी जिल्जिल्ज ६६% गांिाना बारमाही पुरेसे पाणी उपलब्ध होते. तर रावहलेल्या

६५६ गांिाना आण ४६१ िाड्याना टँकरने पाणीपुरिठा करण्यात येतो.

िरील मुद्याना अनुसरून ठरिलेल्या वठकाणाना भेट्टी देण्याचे ठरविले.

ज्या उदरेराने सहल आयोजत के ली

होती त्या त्यानुसारच पहल्या स्थळाचा अभ्यास के ालातील ालातील
ला. सहाद्री फामा हा भ ालातील ालातील
औद्योगिक भ ालातील ालातील

विषयात मोडतो. म्हणून कृ षीरि आधारत उद्योगधदे कसे के ले जातात याचा अभ्यास के ला ितो समज घेतला.

तसेच दुसरे वठकाण म्हणजेच नादूरमध्यमेश्वर. या वठकाणाला भेट देण्याचा उदरेर म्हणजेच पयाटन विसायाकसा विकसत होतो . विसायास कोणती परवस्थती आिश्यक असते . यादृीने आम्ही अभ्यास के ला . रासनाची जबाबदारी काय असते या सहलीच्या माध्यमातून साध्य के ले.

स्थळ क्रमांक : १०

सहाद्री फामा (मोहाडी) = स्थान

सदर प्रकल्प नार्वेक वजल्हातील
वदडोरी ताल क्षेत्रफळ ०११ एकर एवढे आहे .

यातील मोहाडी या गांी
विस्थावपत झालेला अस

त्याचे

अत्याधुनिक सगणकीय उपग्रह विडवजटल या प्रणाली तत्कालानाद्वारे र्ेतीतील
समस्या कमी करण्याचे प्रयत्न सिात्र होत आहे .मोहाडी येथील सहाद्री फॉॅमा
र्ेतकरी उत्पादक कंपनी च्या द्वाकषे बागायतदार सदस्यानी अर्चा प्रणालीत आधार
घेत वप्रसजन फारमग आदर्ा सगळ्या समोर ठे विला आहे .व्यविस्थापन प्रभांी
अचूक करण्यासह खचाात बचत करून र्ेती अवधक सुखकर करण्याचा त्याचा प्रयत्न
आहे .नऊ स्ियचवलयत ह्ामान केे ह्े उभारणार .र्ेतकरी कंपनीने व्ेगळा
आदर्ा वनमााण केे ला आहे .

बे-भरिर्ाचे हिािमान, अिकाळी पाऊस, दुाकाळ, मजरू टचाई िाढता उत्पादन खचा, र्ेतीमालाचे असमाधानकारक दर, अर्ा विविध समस्यांमधून र्ेतकरी सध्या जातो आहे. वयिस्थापन काटेकोर करण्यासह खचा कमी करून र्ेती अवधक सुखकर करी करता येईल याचा अभ्यास पुणे स्थित ' वकसान हब ' क पनीने के ला.

त्यानुसार ववसजन फावमग प्रत्यतर देणारे अत्याधुनक सघटना प्रणाली ि येथील प्रयोगरील ि उद्योजक र्ेतकरी विलास वर्दे याची सह्राद्री फाँमा र्ेतकरी उत्पादक कंपनी सध्या ही कंपनी ववसजन फावमग हा प्रणाली प्रकल्प राज्यात एकमे ि आहे. वजल्हात सह्राद्रीच्या कायााकृतेरात नऊ स्ियचलत हिािमान केें देे विविध वठकाणी उभारण्यात आले आहेत. सह्राद्री फाँमा चे ०९११ बागायतदार या प्रणालीचा लाभ घेत आहे. डावळब ि केेळीतही असे प्रकल्प सह्राद्री सोबत कायाावित् करण्याचे प्रयत्न स आहेत .

महाविद्यालयाचे भूगोल विभाग प्रमुख प्रा.नेरकर एन.बी. वि. प्रा.आवहरे बी.एम.यानी या प्रकल्पाला भेट देण्यासाठीची आनलाईन फामा भरून परिानगी घेतली होती. त्यामुळे प्रकल्पात प्रिंर के ला त्यांिेकेस आमहाला प्रतापवसग पारिार स्िागत के ले वि त्यानी प्रकल्पाविषयी मावहती वदली .त्यानी सावगतले की,प्रकल्पामध्ये ५११ कमाचारी कायारत आहेत. ०९११ र्ेतकरी सभासद आहे. वि ९१११ र्ेतकस्याना त्याचा फायदा होत आहे .तसेच यप्रकल्पाच्या जडणघडणीचा इवतहास त्यानी आमहाला सविस्तरपणे सावगतला या प्रकल्पामध्ये र्ेतीमालाचा एक्सपोवटग,त्याचे पके वजग ,राइवडग प्रकल्पात कसे के ले जाते तसेच करा पद्धतीने काम करते यांिर मागादर्ान के ले.

र्ेतकस्याचा सपुणा वडवजटल मवपग, ऑटोमटीक विदरे स्टेर्नची उभारणी त्याद्वारे व्िारतील हिामान
घटकाच्या नोंदी ,उपग्रह तत्त्वानाच्या माध्यमातून र्ेतांिर दररोज पुढील सात वदिसाच्या हिामानाचा घटनाचा अदाज त्याआधारे माती आदींचा दररोज तपरील उपलब्ध त्या आधारे परवस्थतीचे विश्लेषण करून मरागत पेरणी कीडरोग- वसचन ते काढणीपयत्नास्तीय मागदर्सा ,रोगाचा अदाज विताविणे, हिामान अदाज वि प्रत्यक्षात आकडेवारी तपरील ,उपलब्ध मागादर्ानासाठी लेख व्हडओ ऑवडओ याचा विापर ,र्ेती व्थिस्थापनातील सार्या नोंदी तत्त्वान प्रणाली विापरणार्या समूहातील र्ेतकस्याचे एकत्र मागादर्ान वि त्याद्वारे वानाची देिाणघेिाण र्का समाधान ,मोबाईलद्वारे प्रणालीचा विापर, वनविष्ठाचा काटेकोर विापर ,उत्पादन खचाातही बचत असे त्यानी या कंपनीचे विैवर्ष्य सावगतले

या कपनीत कृषीमाला िर कर्ा पद्धतीचा प्रोसेसग पके वजग आवण एक एक्सपोटग के ले जाते हे िेगिेगळ्या
विभागात आमहाला त्यानी प्रत्यक्षात दाखिून ा सागण्याचा प्रयत्न के ला
विव्हवडओ ज्याद्वारे स समज मावहती
वदल्यनतर त्यानी विद्यार्थ्याचा सरबत देऊन स्िागत के ले. ि कायाालयीन
कमाचार्यानी आमहाला पूनहा भेट द्या. िरतेती सबधीत कोणत्याही प्रकारची
मावहती ह्िी असेल तर आमच्यार्ी सपका साधािाअसे सावगतले.

पक्षी गणना

येथे दरिषी पक्षीवमत्र सघटना आढण बी.एन.एच.एस.याच्या ितीने जाने िारी
मवह्याच्या वतसस्या आठिड्यात
पक्षी गणना के ली जाते. पक्षी वनरीक्षकाच्या नोंदीनुसार येथे स
प्राणी

ारे ९४१ पेक्षा अवधक प्रजातीचे पक्षी
आढळतात.

या अभयारण्य पररसरत कोल्हा, मुगूस, उदीर, माजर, वबबटे, लाडगे आहेत. ि
विविध प्रकारचे साप इ. प्राणी आढळतात. येथील जलार्यात असणारे ९४ जातीचे मासे आढळतात.

वनरीक्षणसाठी सोयीसुविधा

पक्षी वनरीक्षणसाठी चापडगां येथे दुबीण, स्पावटग स्कोप, वफल्ड गाईड (पक्षी मागादर्याक पुस्तक)

मागादर्याक याची सोय करण्यात आलेली आहे .जलार्याच्या काठाने वनरीक्षण मनोरे उभारण्यात आले

आहे .माजरगां येथे सुद्धा मनोरे उभारण्यात आले आहेत. खामगां येथे वनसगा वनर्यााचन केेंद्र, िन उदयान, िन वर्याा इत्यादी

मगह आहेत.

सुविधा उपलब्ध

पयाारिणीय महत्ि

येथे मोठ्या प्रमाणांर जैरिगिरिधिता आढळत असल्यामुळे आवण ,आढळणार्या पक्ष्याच्या प्रजाती सख्या हजारच्या घरात असल्यामुळे जागवतक दृष्ट्या हे महत्िाचे स्थळ आहे. ११११ मध्ये या वठकाणाला जागवतक रामसर स्थळ म्हणून मान्यता वमळाली. रामसरच्या यादी समाविष्ट होणारे हे महाराातील पहिले वठकाण आहे .या स्थळाने रामसर यादीत समांर होण्यासाठीचे वनकष क्र.९

(जागवतक दृष्ट्या महत्िाच्या प्रजातींचे अवस्तर्ि) वनकष क्र. ३ (जैरिगिरिधिता कायम ठेिणे, धोक्याच्या स्थतीत असलेल्या िनस्पती आवण प्राण्यांना आसरा देणे) वनकष क्र.७ (स्थावनक मार्याच्या प्रजातींची लक्षणीय सख्या) वनकष क्र. ८ (मार्याच्या अनाचा महत्िाचा स्रोत,

अडी घालण्याच्या जागा ,आवण मासे आहेत अ्रा स्थलातराचा मागा) पूणा के ज्यांर अिलब यादीत स्थान ल्यामळु े त्याला वमळाले.

जलार्यातील उथळ पाणी ,पाण्यातील विपुल विविध पाणिनस्पती ,कनार्याला असलेले िनराई आवण

जिळच्या सवत र्ेतातील पीक यामुळे पक्षासाठी हे आकषाणाचे ठिकाण झाले असुत्तम स्थळ गणल गेलेले आहे.

त्याच्या वनिसासाठी एक

गोदािरीचा रम्य परसर वहरिीगार िनराई दूरि पसरलेला जलार्य आवण देरविदेरातील-

पक्षीवनरीक्षणचा अभ पूिा आनद यामुळे हे अभयारण्य पक्षी वनरीक्षकाचा साठी नदनिनात ठरले आहे .या

परसरत सृ षसौंदया सोबत अध्यात्मक सूरही गुजत राहतात येथील मवदरानी या क्षेत्राला अवधक सौंदया प्रप्तझालेले आहे .नदीच्या काठािरील मधमेश्वर मवदराचा उल्लेख व्हदू पुराणातही आढळतो. वहरिाईने नटलेल्या परसरत आिश्यक साधने घेउन मुक्तपणे भटकायचे, वनसगा ,िन्स्पती ि पक्षाचे सौंदयां कमेराबद्ध करायचे

जलार्या िरून येणारा गार िारा अगािरी घ्यायचा, वििाती आम्ही थक्क घ्यािी असा हा मनमोहक परसर पाह झालो .

परतीचा प्रिास

वहरिाईने नटलेल्या पररसरात पकपाचा वकलवबलाट व्िशाती प्यािी अस िाटत असतानाही मनस्िी आवण मनमुराद आनद घेऊन आम्ही सायकाळी ५ िा. परतीच्या प्रिासाची तयारी के ली या पररसरातून आमचे पाय घराकडे िळत नव्हते .परतु िेळे च भान राखून आम्ही घराकडे वनघालो .येताना िाटे तच चादडिड येथे चक्षुर महाराजाचे दर्ान घेतले. सायकाळी ठीक ७.३१ िा. आम्ही सोयगाि महाविद्यालय येथे सुखरूप पोहोचलो.

समारोप

पुणे विद्यापीठाच्या अभ्यासक्रमात S.Y.B.A./T.Y.B.A भूगोल विषय विरूपे स्तरांर घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना सहल अहिलाल लेखन आशुषक असलेल्या मुळे मी हा अहिलाल सादर करत आहे . या अहिलाल लेखनातील माहीती त्या स्थळाना प्रत्यक्ष भेट्टी देऊन त्यातील फोटोग्राफी ि मावहती जमा के ली. त्याम े आमही सहाद्री फाँमाचे कामचे सचालक याचे आभार मानतो तसेच या कामासाठी आमही सघटना फोटोग्राफी नकार्े देण्यात वळणियासाठी इटरनेटचा िापर के ला सिया देण्यास आमच्या महाविद्यालयाचे भूगोल विषयाचे विभाग प्रमुख प्रा. नरेकर ि प्रा. आवहरे बी.एम. याचे मोलाचे मागादरान लाभले तसेच महाविद्यालयाचे प्रचाया प्रा.वक्षरसागर एच.एम.यानी आमहाला जाण्याची परिानगी बदली त्यामुळे स ा मी त्याचे आभार मानतो तसचे महाविद्यालयातील सिया प्राध्यापक प्रसकीय कमाचारी याचे आभार मानतो .तसेच माझे सहकारी विद्यार्थी विद्याथानी यानीही या सहलीचा अहिलाल लेखनास मदत के ली.त्यामुळे त्याचे आभार मानतो.

धन्यवाद ...

MVP,S
Arts and Commerce College Soygaon, Malegaon
Acedemic Year : 2021-2022
Class : T.Y.B.A. Sem.VI
Subject : SEC-2D Business Mangement II (Project Report)

Student List

Roll No	Students Name
1	Pathade Atul Sunil
2	Patil Rajshri Jitendra
3	Borse Vaishali Samadhan
4	Dauare Yashasvi Arun
5	Jadhav Lina Kishor
6	Khairnar Pooja Ramesh
7	Chavhan Avinash Dinkar
8	Deore Abhinav Jagdish
9	Deore Sandip Damu
10	Jadhav Mayur Suresh

H.O.D. Economics
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Topic

Page:.....Date:...../...../.....

ECONOMIC

PROJECT

T.Y.B.A

2021 - 2022

Topic

Page:.....Date:...../...../.....

Name :- **Jadhav Lina Kishor**
College :- **Art's & Commerce**
College Soygaon.

Std :- **T.Y.B.A**

Roll NO :-

Subject :- **Economics**
Project.

H.O.D. Economics
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Topic

Page:.....Date:...../...../.....

* अनुक्रमणिका *

1. अंमलबजावणी योजना
2. मांडवल उभारणी योजना
3. उत्पादन योजना
4. विक्री योजना
5. आविष्यकालीन वृद्धी योजना.

अंमलबजावणी योजना

अंमलबजावणी संघनालय (ईडी) हे एक आर्थिक कायद्यांची अंमलबजावणी करणारी एजन्सी आणि भारतीय आर्थिक गुन्हेगारी विरुद्ध बढा देण्यासाठी जबाबदार असणारी आर्थिक गुप्तचर यंत्रणा आहे. हा महसुल विभाग अर्थ मंत्रालय, भारत सरकारचा एक भाग आहे. हे भारतीय महसुल सेवा, भारतीय कॉर्पोरेट कायदा सेवा, भारतीय पोलिस सेवा आणि भारतीय प्रशासकीय सेवेतील अधिकारी तसेच त्यांच्या स्वतःच्या संवर्गातील पदेव्जती अधिकारी बनलेले आहे. विभागाची एकूण संख्या 2000 पेक्षा कमी अधिकारी आहेत. त्यापैकी सुमारे 2000 अधिकारी इतर संस्थांकडून प्रतिनिधुक्ती-वरून आले आहेत. तर ईडीची स्वतःचे संवर्ग आहेत.

सहाय्यक अंमलबजावणी अधिकारी ईडी केडरसवि नियुक्त केले जातात.

Topic

Page...2....Date:...../...../.....

हे अधिकारी फक्त विभागीय कर्मचारी आहेत. जे इंडीची सेवा देतात. एईओना पदासुक्रमाच्या विविध स्तरांवर बढती दिली जाते. आणि ते या बढताने विभागाचे कणा आहेत. परदेशी विनिमय नियमन १९५७ अध्याये विनिमय नियंत्रण कायद्याच्या अंमलबजावणी पूर्तता करण्यासाठी आर्थिक विभागात, जेव्हा १ मे १९५६ रोजी या संचालनाची उत्पत्ती झाली. तेव्हा १९५७ मध्ये या युनिटचे नाव अंमलबजावणी संचालनालय म्हणून बदलण्यात आले. श्री. संजयकुमार मिश्रा (माजी आयकर आयुक्त नवी दिल्ली) यांची भारत सरकारच्या सचिव पदावर इंडी चीफ म्हणून नियुक्ती करण्यात आली.

* उद्देश :-

भारत सरकारच्या दोन प्रमुख कायद्यांची अंमलबजावणी करणे. हा अंमलबजावणी संचालनालयाची प्रमुख उद्देश आहेत. हे दोन कायदे परकीय विनिमय व्यवस्थापन अधिनियम १९९९ व अवैध मुद्रा रूपांतरण प्रतिबंध २००२, इंडीची (अंमलबजावणी संचालनालय) अधिकृत वेबसाइट त्याच्या इतर उद्दीष्टांची नावे सुचीबद्ध करते जी प्रामुख्याने भारतातील सावकारी सेवांच्यासाठी संबंधित आहेत.

अरं तर ही एक तपास यंत्रणा आहे. म्हणून शार्वजिक डोमेनवर संपुर्ण माहिती पुरविणे ही जीवोत्पादना नियमावली विरुद्ध आहे.

* संघटना :-

अंमलबजावणी संचालनालयाचे (ईडी) काम नवी दिल्ली येथील मुख्यालयातून चालते. अंमलबजावणी निर्देशक मुख्यालयाचे तसेच संचालनालयाचे प्रमुख आहेत. संचालनालयची मुंबई, दिल्ली, कोलकता, चंडीगड, चेन्नई, अहमदाबाद, बंगलूर, बसरो, कोची, हैद्राबाद येथे क्षेत्रीय कार्यालय आहेत. जिथे विशेष निर्देशक अंमलबजावणी प्रमुख आहेत. थाशिवाय इंदूर, आग्रा, प्रिनगर, जयपूर, वाराणसी, काबिकत, गुवाहटी, पठानी येथे उपक्षेत्रीय कार्यालय आहेत. जिथे उप निर्देशक अंमलबजावणी संचालनालयाचे प्रमुख आहेत.

Topic

Page: 4 Date: / /

भांडवल उभारणी योजना

* भांडवल उभारणी महत्त्व :-

शेती व्यवसाय म्हटले की ग्राहक, उत्पादक, विक्रेता इ. शब्दांना महत्त्व प्राप्त होते. कारण व्यवसायात हे बटुक दृश्य स्वरूपात पहायला मिळतात. भांडवल हा एक व्यवसायाचा अविभाज्य बटुक मानण्यात येतो. व्यवसायाच्या प्रत्येक वळणावर भांडवलाची गरज असते. या भांडवलचे प्रमाण व्यवसायाच्या प्रत्येक कमी अधिक असू शकते. मात्र भांडवलाशिवाय व्यवसाय पुढे जाऊ शकत नाही. भांडवल वेगवेगळ्या पद्धतीने उभे करता येऊ शकते. व्यवसायाच्या सुरुवातीच्या पुढील टप्प्यात कर्ज, शासकीय योजनांचे अंगुलन किंवा सबसिडी यावर जास्त धर दिला जातो.

भांडवल हे सतत बागाणारे असल्याने त्याच्या उभारणी करीकरून वापरचे काटेकोर नियोजन असणे आवश्यक असते. यालाच आपण व्यवसायाचे व्यवस्थापन असे म्हणतो. ज्या व्यवसायामध्ये हे आर्थिक व्यवस्थापन उत्तम असते. त्या व्यवसायाला बळकट स्थिरता प्राप्त होते. छोट्या-मोठ्या कंपन्यांच्या व्यवसायामध्ये सर्वसामान्य लोकांकडूनही भांडवल उभे केले जाते.

वस्तुतः असे ग्रांडवेल उभे करणे हे आढ्यानात्मक काम असते. यासाठी कंपनीचे आर्थिक व्यवस्थापण हे किती परिणामकारक व पारदर्शी आहे. ग्रांडे पाडून सर्वसामान्य लोक ग्रांडवेलामध्ये गुंतवणूक करतात. अशी गुंतवणूक करून हे लोक कंपनीस विश्वास दाखवितात. हा विश्वास कंपनीने पुढच्या काळात सार्थ करून अशा लोकांना त्यांच्या गुंतवणुकीचा अधिकारिक मोबदला दिल्यास हेच लोक पुन्हा - पुन्हा कंपनीला वेगवेगळे व्यवसाय उभारण्याचा व त्यांच्या विस्तारास ग्रांडवेल उभे करून मदत करू शकतात.

साहजिकच कुठलेही ग्रांडवेल विनासायास व फुकट मिळू शकत नाही. त्यासाठी थोडेसे प्रयत्न करावे. लागतात. सर्वसाधारणपणे कर्ज किंवा भाग स्वरूपात ग्रांडवेल उभे करता येते. कर्ज म्हटल्यानंतर मुख्यतः रमोर् येतात. त्या वॅकाकडून घेतलेल्या कर्जांनी त्यांनी निर्धारित केलेल्या व्याजदराने परतफेड करावी लागते. भाग स्वरूपात कंपनीला संचालक यांच्याकडूनही कर्ज रूपात ग्रांडवेल उभे करता येते.

* ग्रांडवेलचे प्रकार :-

कंपनीच्या घटनापत्रकात व नियमावलीत भाग - ग्रांडवेल प्रकार दिलेले आहेत. ते खालीलप्रमाणे :

* अधिकृत किंवा नोंदणीकृत आंडवळ :-
अधिकृत आंडवळाची रक्कम कंपनीच्या मेमोरेडम ऑफ असोसिएशन (बटना) शकत नाही, कंपनी ही रक्कम हवी तेवढी वाढवू शकते. कंपनी स्थापनेचा अधिकृत आंडवळ निर्धार असते.

* अश्रित आंडवळ :-
विक्रीस काढलेले आंडवळ हे अधिकृत आंडवळाचा असा भाग जी संचालक मंडळाने आंडवळ अप्रारच्याकरिता विक्रीस काढलेला असतो. विक्रीस काढलेले आंडवळ नेहमी अधिकृत आंडवळापेक्षा कमी किंवा समान असणे गरजेचे असते.

* अरणा केलेले आंडवळ :-
अरणा झालेले आंडवळ हे अश्रित आंडवळाचा भाग असतो. व जेवढे पैसे श्रुतवशुकदारांनी कंपनीला आवासाही दिले आहेत. तेच यामध्ये मोजले जातात. कंपनीच्या दृष्टीने प्रत्यक्ष अरणा झालेले आंडवळ महत्त्वाचे असते. अरणा आंडवळ वरील नमुद केलेल्या कोठाच्याही प्रकारच्या आंडवळापेक्षा अधिक तसणे गरजेचे असते.

उत्पादन

योजना

* उत्पादन योजना :-

देशांतरगत उत्पादनाला चालना देण्यासाठी सरकारने सुरु केलेली प्रॉडक्शन - लिक्ड इन्सेटिव्ह - पीएलआय योजना बेवकस्य इतर आठ क्षेत्रांमध्ये विस्तारली जाईल. पीएलआय ही एक आउटपुट - ओरि-एडेड योजना आहे. ज्यामध्ये निर्माता 1 उत्पादकाने कोणत्याही वस्तुचे उत्पादन केले तस्य त्याला प्रोत्साहन रक्कम दिली जाईल.

उत्पादन म्हणजे उपभोगासाठी (आऊटपुट) काहीतरी तयार करण्यासाठी विविध सामग्री इनपुट आणि अर्थोत्पत्तिक इनपुट (योजना माहिती) एकत्र करण्याची प्रक्रिया आहे. हे आऊटपुट चांगली किंवा सेवा तयार करण्याची क्रिया आहे. ज्याचे मुल्य आहे. आणि व्यक्तीच्या उपयुक्ततेमध्ये योगदान देते. उत्पादनावर लक्ष केंद्रित करणाऱ्या अर्थशास्त्राचे क्षेत्र उत्पादन सिद्धांत म्हणुन ओळखले जाते. जे अर्थशास्त्राच्या उपभोग (किंवा ग्राहक) सिद्धांताशी जोडलेले आहे.

Topic

Page: 9, ...Date: ...../...../.....

उत्पादनामध्ये दोन वैशिष्ट्ये आहेत. जी वाढत्या आर्थिक कल्याणाचे स्पष्टीकरण देतात. ते वस्तु आणि सेवांचे गुणवत्ता - किंमत - गुणोत्तर सुधारत आहेत. आणि वाढत्या आणि अधिक कार्यक्षम बाजार उत्पादनातून किंवा एकूण उत्पादनातून उत्पन्न वाढवत आहेत. जे GDP वाढविण्यात मदत करतात.

* उत्पादनाचे सर्वांत महत्वाचे प्रकार खालीलप्रमाणे आहेत.

- बाजार उत्पादन
- सार्वजनिक उत्पादन
- घरगुती उत्पादन.

आर्थिक कल्याणाचे मुळ समजून घेण्यासाठी, आपण या तीन उत्पादन प्रक्रिया समजून घेतल्या पाहिजेत. ते सर्व वस्तूंचे उत्पादन करतात. ज्याचे मुख्य असते. आणि ते व्यक्तीच्या कल्याणासाठी योगदान देतात.

विक्री योजना

विस्थापायुन, म्युच्युअल फंडापर्यंत विविध आर्थिक योजनांची विक्री करणाऱ्या एजंयना मिळणारी फी पूर्णता : बंद करणाऱ्या शिफारस माजी वित्त सचिव सुमित बोस यांच्या नेतृत्वाखालील समितीने केली आहे. चुकीच्या घुंतवणुक योजनांची विक्री टाळण्यासाठी एजंटचे कमिशन किंवा एजंयना मिळणारी फी थांबवण्याची शिफारस बोस समितीने केली आहे.

विक्री कर हा VAT/GST सारखाच आहे. कारण तो वस्तु आणि सेवांच्या पुरवठ्यावर देखील आकारला जातो; परंतु हा उपभोगआधारित कर आहे. जो संपूर्ण पुरवठा साखळेत न देवता अंतिम ग्राहकांना विक्रीवर आकारला जातो. हे गुनायटेड स्ट्रेस (UD) मध्ये लागू होते. परंतु प्रत्येक राज्यात नाही. विक्री कर लागू करणारी अंदाजे 45 राज्ये आहेत. राज्यांना स्थानिक अधिकारक्षेत्रासह, स्थानिक कर आकारणी आणि लागू दरावर निर्णय घेण्याचा अधिकार आहे. म्हणून, विक्रीचे विशिष्ट स्थान, विक्री केलेल्या उत्पादनाचा किंवा सेवांचा प्रकार, विक्रीच्या अर्थ आणि इतर विविध घटकांवर

Topic

अवलंबून सेल्स टॅक्स लागू होण्याच्या पद्धतीमध्ये मोठ्या प्रमाणात फरक आहेत.

व्यवसाय शुल्समध्ये असो किंवा परदेशात असो, कंपन्यांसाठी निघारात होण्यासारखी दुसरी समस्या म्हणजे Nexus, किंवा एखाद्याचे राज्याशी असलेले कनेक्शन जे राज्याला कंपनी किंवा व्यवसायावर विक्री कर संकलन आवश्यकता लादण्याची क्षमता देणे. शुल्स मधील प्रत्येक राज्य स्वतःचे नियम बनवते आणि प्रशासित करत असल्याने विक्री कर, संकलन आवश्यकता अस्तित्वात आहेत की नाही. हे निर्धारित करण्यासाठी प्रत्येक राज्याचे इतरांकडून स्वतंत्रपणे मुल्यांकन केले पाहिजे. प्रत्येक राज्याच्या तरतुदी शुप भिन्न असल्यामुळे राज्यांनुसार हे संबंध मुख्यमापन क्यारंपेकी गुंतागुंतीचे असू शकते. क्लेस्टन अप्रत्यक्ष कर तंत्राच्या वापर हा गुंतागुंतीचा संबंध व्यायाम अधिक सोपा बनवू शकतो.

विक्रीकराचा पुरवठा म्हणून, विक्रेत्याकडून विक्रीकर आकारला जात नसताना, वस्तू (ज्या पुढे विकल्या जात नाहीत), वापरणाऱ्या कंपनीकडून वापर कर नावाचा वेगळा कर देय असू शकतो.

Topic

कर आकारणीच्या या क्षेत्राशी अपरिचित असलेल्या कंपन्यांनी क्रेस्टन विक्रीशी सल्लामसलत करण्याचा विचार करावा. आणि विशेषतः उत्पादने किंवा सेवा वापर करून घ्या अशीन आहेत की नाही. हे निश्चित करण्यासाठी कर तज्ञांचा वापर करावा, बांधू करावयाच्या शोष्य दर आणि बांधू अधिकारक्षेत्र ज्यावर वापर कर माफ केला जावा.

अमेरिकन मार्केटिंग असोसिएशन ने विक्रिय व्यवस्थापनाची व्याख्या पुढीलप्रमाणे केलेली आहे. विक्रीदलतील कर्मचाऱ्यांची भरती, निवड, प्रशिक्षण, विक्री वाढविण्यासाठी आखलेले उपप्लेन, पर्यवेक्षण, वेतन व कार्यप्रेरणा या सर्व कार्यांच्या बरोबरीनेच (सर्वसाधारण घोरणाच्या आधीन राहून) व्यक्तीमार्फत हीणाच्या विक्रीचे नियोजन, निर्देशन केले पाहिजे.

आविष्यकालीन वृद्धी योजना

आर्थिक विकास व आर्थिक वृद्धी ही देशाच्या संख्यात्मक व गुणात्मक विकासाचे निर्देशक आहेत. देशाच्या प्रगतीचे मोजमाप करण्यासाठी आर्थिक वृद्धी व आर्थिक विकास विचारात घेतले जातात.

* आर्थिक वृद्धी :-

देशातील एकूण वस्तु व सेवांच्या उत्पादनात वाढ होणे म्हणजे आर्थिक वृद्धी होय. आर्थिक वृद्धी ही संख्यात्मक संकल्पना आहे. राष्ट्रीय उत्पन्न सतत वाढत गेले तर त्याला आर्थिक वृद्धी म्हणता येते. मात्र राष्ट्रीय उत्पन्न अचानक वाढले तर त्याला आर्थिक वृद्धी म्हणता येत नाही. आर्थिक वृद्धीचे मोजमाप जीडीपीच्या आधारे केले जाते. GDP सतत वाढत जाणारा असेल तर आर्थिक वृद्धी झाली असे म्हणता येईल.

TOPIC

Page : 15,

Date : / /

(क्रयशक्ती) हे तीन बाटक मानवी विकासात महत्वाचे समजले जातात.

मानवी विकास ही लोकांच्या निवडीच्या विस्ताराच्या प्रक्रियाकालस्थ सुस्थिती उंचावण्याची ही प्रक्रिया आहे. आर्थिक वृद्धी मध्ये वस्तु व सेवांच्या उत्पादन वाढीबरोबर देशाच्या उत्पन्नात वाढ अपेक्षित असते. मात्र मानवी विकासात मानवाच्या जीवनमानाच्या दर्जाचा स्तर उंचावणे अपेक्षित आहे. यामध्ये शक्तीय, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक या सर्व अंगांच्या समवेशे केला जातो.

अकराव्या, बाराव्या पंचवर्षिक योजनांमध्ये समवेशी वृद्धी साध्य करण्याचे बक्ष हेवण्यात आले. अकराव्या योजनेचा अग्र वेगाने आणि अधिक समावेशी वृद्धी थावर होतात. तर बाराव्या योजनेचा अग्र वेगवान शाश्वत आणि अधिक समावेशी वृद्धी थावर होतात.

Murugan

SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY
TYBA (HISTORY) PROJECT AND VIVA-VOCE, Mar. 20 22
SPECIAL PAPER-III (INTRODUCTION OF HISTORY)
ATTENDANCE SHEET

NAME OF COLLEGE: Arts & Commerce College, Soygaon, Tal. Malegaon, Dist. Nashik

DATE: 23/05/2022 class: T.Y.B.A sem-6 sub: S3 (practical)

Sr. No.	Exam. Seat No.	Name of Student	Signature
1.		Devendra sudhakar Giri	<i>[Signature]</i>
2.		Mayur Sanjay Bhavsar	<i>[Signature]</i>
3.		Mangesh vijay Ahire	<i>[Signature]</i>
4.		Mrunak pundaram Deore	<i>[Signature]</i>
5.		Suhil wal mik pawar	<i>[Signature]</i>
6.		Gayatri mahesh shewale	<i>[Signature]</i>
7.		Kundan nirvuti pawar	<i>[Signature]</i>
8.		Dhanashree malati donawane	<i>[Signature]</i>
9.		Rajendra Bagesh Bagesh Bagul	<i>[Signature]</i>
10.		Deore Abhisit Ravindra	<i>[Signature]</i>
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			

Prof. P. P. Pawar D.C.

[Signature]
23/05/2022

Signature of External Examiner

Asst. prof. Muthe L.K.

[Signature]
23/05/2022
Signature of Internal Examiner

H.O.D.
Department of History
 Arts & Commerce College,
 Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

उपयोजित इतिहास एस - 3 या विषयाची तृतीय वर्ष
पदवीकरिता सादर केलेला प्रकल्प

प्रकल्पाचे शिर्षक

गाळणा किल्ला

प्रकल्प सादरकर्ती
M. P. Gore
मृणाल पुंजाराम देवरे

मार्गदर्शक
P. A. K. Mute

अभ्यास केंद्र

कला व वाणिज्य महाविद्यालय सोयगांव, मालेगांव (नाशिक)

सन : 2021-2022

प्रकार्य सादरकर्ता परिशिष्ट

माहिती मिळाल्याने या निवेदनाचे प्रत्येक कार्य ही सहा केंद्रे आणि मध्ये मार्गदर्शक
प्रकार्य सादरकर्ता संपादन केलेले

समाधानाचे सर्व कार्ये सादर करायची ही सहा केंद्रे आणि मध्ये आणि ही परिशिष्टावर घोषित
कार्याचे प्रकारात स्थानात आलेल्या कार्ये ही सहा केंद्रे आणि मध्ये कार्ये घोषित मिळाले कार्यात
आला आहे या प्रकाराचे कार्य ही सहा केंद्रे आणि मध्ये कार्यात आलेले कार्ये.

प्रकार्य सादरकर्ता
दुर्गाचंद्र सुंजालम देवरे

अभ्यास क्र. :-

काला व आधुनिक महाविद्यालय कोयंबाळ, कोयंबाळ

समारोप

सदर प्रात्यक्षित आम्ही स्वतः गाळणा किल्ला या क्षेत्राला भेट देऊन तयार केले यात आम्हाला फार गोष्टी शिकावयास मिळाल्या व अनुभवास आल्या .या प्रात्यक्षिकामध्ये अनेक प्रकारचे साहित्य इत्यादींचे फोटोदेखील आम्हास प्रत्यक्षात बघावयास मिळाले व त्यांचे फोटो काढण्यास संधी मिळाली असून ते फोटो व माहिती सदर प्रात्यक्षिकामध्ये आम्हास सादर करता आले.आम्हाला मोलाचे मार्गदर्शन प्रा.एल.के.मुठे सर यांनी केले तसेच माझे वर्गमित्र तसेच ज्ञात तसेच अज्ञात लोकांचे देखील सहकार्य मिळाले. त्याबद्दल मी सर्वांची ऋणी आहे.

M. Kore

प्रकल्प सादरकर्ता

मृणाल पुंजाराम देवरे

मूल्यमापन प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि गाळणे किल्ला या प्रकल्पाची सादरकर्ती मृणाल पुंजाराम देवरे हिने सदर प्रकल्पाचे परीक्षण व मूल्यमापन केलेले आहे. तिचा प्रकल्प शिक्षणकामाच्या अंशात: पूर्तीसाठी स्वीकारण्यात येत आहे.

शिक्षक

प्रा.एल.के.मुठे

परीक्षणकर्ता

मार्गदर्शकाचे प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, मृणाल पुंजाराम देवरे हिने गाळणा किल्ला हा प्रकल्पाचा विषय घेऊन माझ्या मार्गदर्शनाखाली सदर प्रकल्प समाधानकारक पूर्ण केलेला आहे. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ तृतीय वर्ष पर पदवीसाठी प्रकल्पाची शिफारस करत आहे.

मार्गदर्शक
पा . एन . के . मुठे

अनुक्रमणिका

अ. नं.	विषयाचे नाव	पृष्ठ क्र	शेरा	स्वाक्षरी
१	प्रस्तावना			
२	गाळणा किल्ला			
३	गाळणा किल्ल्याची रचना			
४	किल्ल्यावरील दरवाजे			
५	किल्ल्यावरील इमारती			
६	पाणी पुरवठा			
७	किल्यातील कबरी			
८	तठावरील शिलालेख			
९	ऐश्वर्यसंपन्न गाळणा			
१०	समारोप			
११	संदर्भसूची			

गाळणा किल्ला

गाळण्याला बागलाणचे दक्षिणेकडील प्रवेशद्वार म्हणतात इतका महायुगात हा किल्ला महत्वाचा होता. मालेगाव उत्तरेकडे २२.५३ कि.मी अंतरावर गाळण्याचा किल्ला आहे. या किल्याकडे जाण्याचे दोन मार्ग आहेत. एक मार्ग मालेगावकडून जातो. मालेगाव- धुळे कुसुंबा या बसने डोंगराळे येथे उतरावे. आणि तेथून पायी जावे लागते. साधारणतः ५ कि.मी. किव्हा धुळ्याहून सकाळी ९ वाजता डोंगराळे हि बस सुटते. डोंगराळे येथून गाळणा किल्यापर्यंत पायी चालत जावे लागते. गाळण्याचा किल्ला हा गाळणा गावालागताच वसला आहे.

या किल्याला गाळणा हे नाव पडण्याचे कारण म्हणजे पूर्वी या किल्यावर गाळणेश्वर महादेवाचे मंदिर होते.

गाळणा किल्याची रचना

इ.स. १५२६ मध्ये अहमदनगरचा बादशहा बुरहान निजामशहा याने या किल्यावर आक्रमण केले आणि त्याने गाळणेश्वर मंदिर उध्वस्त करून त्या ठिकाणी मशीद बांधल्याचा उल्लेख बुरहाने मसिन या ग्रंथात येतो .केळणा असा उल्लेख या किल्ल्याच्या मध्य युगात केल्याचे आढळते.

गाळणा किल्याच्या उंच जागी आजही हि मशीद उभी आहे.या मशिदीच्या खांब्यावर पर्शियन लिखित काही पुराणातील वचणे कोरली आहेत.इतकेच नव्हे तर धुळ्याच्या तुरुंगाच्या भिंतीही तेथून स्पष्ट दिसतात.मशिदीच्या भिंतीवर दोन खिडक्या होत्या त्यापैकी एकीची पडझड झाल्याने ती बुजविली आहे.

आजही ह्या इमारतीच्या भिंती पूर्णतः दगडी असून त्या दोन ते तीन फुट जाडीच्या आहेत.बाकी कोणतीच इमारत या किल्यावर दिसून येत नाही.या इमारतीत हवा जाण्यासाठी वरून चुन्याने बांधलेल्या छताला मोठमोठी छिद्रे ठेवलेली आहेत . हि इमारत दोन माजली आहे, यापैकी केवळ पहिला मजला दिसतो दुसरया मजल्याचा मार्ग हा दगड मातीने बाजूला असल्याने आतील मजल्याची रचना कशी असावी हि कळत नाही.या इमारतीत खापराच्या पाईपदवारे पाणी खेळविले आहे.

किल्यावरील दरवाजे

या किल्यावर जाण्याचा एकच मार्ग आहे. किल्यावर चढण्यासाठी प्रशस्थ दगडी पाया आहे. त्या इतक्या प्रशस्थ आहेत कि, त्यावरून हत्तीसारखे जनावरे आरामात किल्यावर चढून जातील. आता यापैकी बऱ्याच पायऱ्यांची पढझड झाली आहे. या पायऱ्या दुरुस्त केल्या पाहिजेत अन्यथा या किल्यावर जाण्याचा मार्गच बंध होईल. किल्यात प्रवेश करण्यासाठी आपणास चार दरवाजे पार करावे लागतात. त्यांना अनुक्रमे परकोट लोखंडी कोतवाल पीर आणि लाखा दरवाजा असे म्हणतात. लोखंडी दरवाज्याला लोखंडी पत्र्याचे आच्छादन होते म्हणून तो लोखंडी दरवाजा या नावाने ओळखला जाई.

किल्यावरील इमारत

किल्यावर गेल्यानंतर मशिदीच्या समोरच्या बाजूला पाण्याची मोठी विहीर आहे. आजही या विहिरीत पाणी असते. विहिरीत उतरण्यासाठी पायऱ्या आहेत. या विहिरीच्या बाजूला एक दगडी इमारत उभी आहे. या इमारतीच्या भिंती पूर्णतः दगडी असून त्या दोन ते तीन फुट जाडीच्या आहेत. या भिंतीचा पुढचा भाग कोसळत चालला असून उरलेला भाग हा केव्हाही कोसळू शकतो. हीच या किल्यावर उभी असलेली इमारत आहे. बाकी कोणतीच इमारत आज या किल्यावर दिसून येत नाही. या इमारतीचा उपयोग दरबार भरविण्यासाठी किंवा हजेरी सारख्या कामासाठी केला जात असावा असे वाटते. राज कुटुंबाला राहण्यासाठी एक इमारत किल्याच्या वायव्य कोपऱ्याला भूमिगत अशा अवस्थेत आहेत. या इमारतीत हवा जाण्यासाठी वरून चुन्याचे बांधलेल्या छताला मोठमोठी छिद्रे ठेवलेली आहे. ही इमारत दोन माजली आहे. यापैकी केवळ पहिला मजला दिसतो दुसऱ्या मजल्याचा मार्ग हा दगड मातीने बाजूला असल्याने आतील मजल्याची रचना कशी असावी हि कळत नाही.

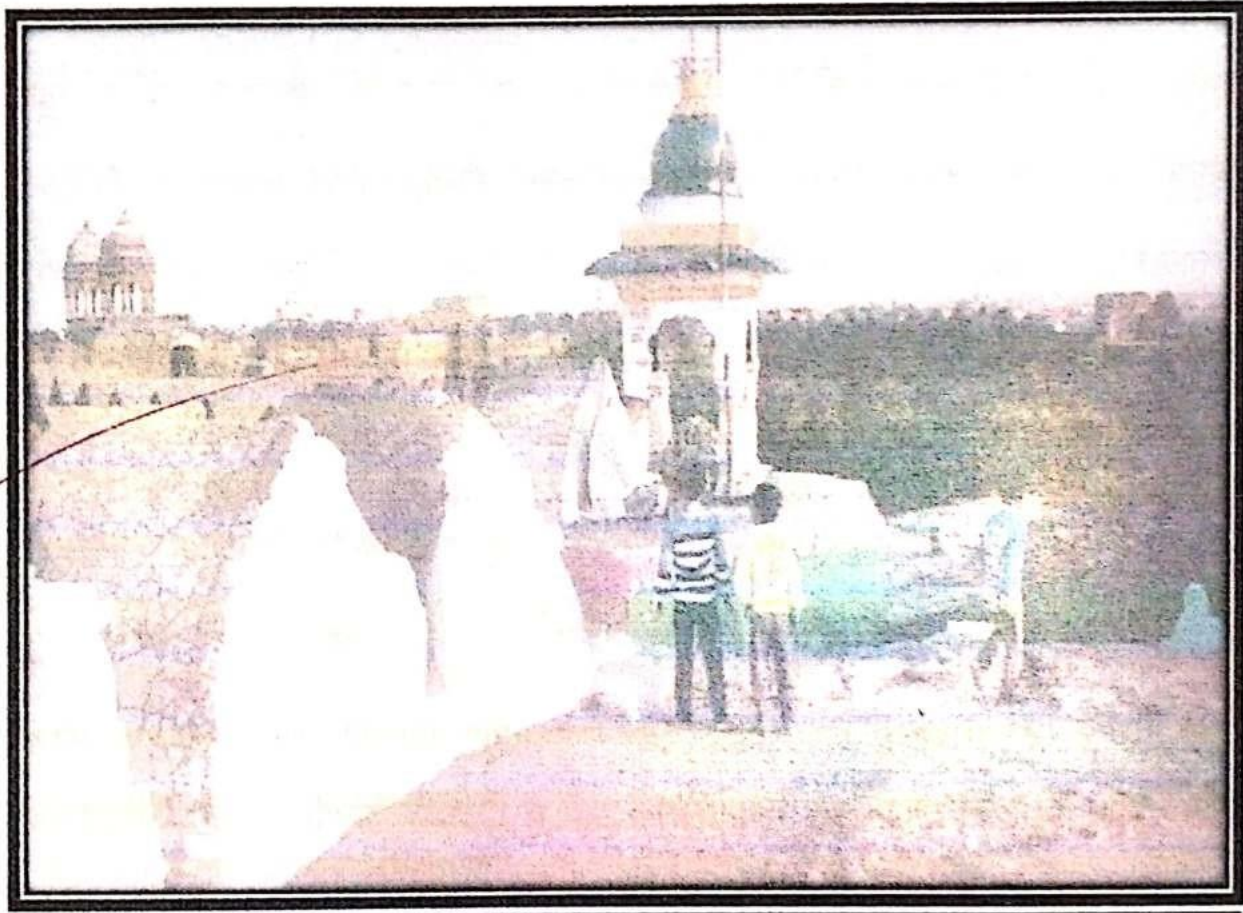

पाणीपुरवठा

या किल्याचे वैशिष्ट्ये म्हणजे या किल्यात बाराही महिने गोड आणि सुद्ध पाण्याचा पुरवठा एका लहानश्या तळ्यातून (कुंडातून) होतो. या कुंडाला येथील लोक लिंगूका टाका असे म्हणतात. या लिंगूका टाक्यातून बाराही महिने पाणी वाहत असते. आणि पिण्यासाठी ते अतिशय गोड असते. या तळ्याला लिंगूका तला म्हणण्याचे कारण म्हणजे या तळ्यातून जर लिंगू टाकले तर ते ज्या दिशेन टाकले त्या दिशेला असलेल्या गावाला पोहोचते असे सांगतात. पण या तळ्यातून बाराही महिने स्वच्छ, गोड, आणि थंड पाणी किल्यातील लोकांना मिळते यात शंका नाही.

किल्यातील कबरी

या इमारतीच्या बाजूना एक कबर आहे हि विटांनी बांधलेली आहे, ती वरील अनेक वीट आज उघड्या पडल्या आहेत. हि कबर नक्की कोणाची आहे याबाबत आज माहिती उपलब्ध नाही अशाच काही कबरी किल्याच्या वरच्या बाजूस आहेत. त्यापैकी एक कबर हि तरुण इंग्रज अधिकाऱ्याची आहे. या अधिकाऱ्याबाबत असे सांगितले जाते कि हा इंग्रजी अधिकारी येथे शिकारीसाठी आला होता. एका बाजूने पावलांचा आवाज येताच त्यातला वाटले कि त्या बाजूला अस्वल आले आहे म्हणून त्याने नेम धरून गोळी मारली तर एक वृद्ध स्त्री लाकडे गोळा करण्यासाठी आली होती. त्या तरुण अधिकाऱ्याची गोळी लागून ती वृद्ध स्त्री मरण पावली. त्या वृद्ध स्त्रीच्या मरणाचे इंग्रजी अधिकाऱ्याला या गोष्टीचे फार वाईट वाटले. तसेच आपल्या हातून एका वृद्ध स्त्रीचा वध झाला आहे. तेव्हा आपल्यावर ब्रिटीश कायदयाप्रमाणे खटला चालेल व आपल्याला शिक्षा होईल या कल्पनेने तो विमनस्क झाला आणि त्याने गाळणा किल्यावरच आत्महत्या केली. तो अधिकारी मेल्यानंतर त्याची कबर हि गाळणा किल्यातच बांधली आहे

तटावरील शिलालेखा

खान्देशमध्ये आज जे डोंगरी किल्ले आहेत त्यात सर्वात चांगला सुस्थितीत असलेला गाळण्याचा किल्ला हाच एकमेव किल्ला आहे.या किल्ल्याची उभारणी यादव पूर्व काळातील आहे.यात तिळमात्र शंका नाही.मुलाच्या किल्याचा मध्ययुगीन काळातील मुस्लीम राजाची तट बांधून हा किल्ला भक्कम केल्याचे आपणास दिसून येते. या किल्ल्याला जे तट आहेत त्यावर आजही ते तट कोणत्या राजाने बांधले आहेत त्याचे पर्शियन लिपीत कोरलेले शिलालेख उपलब्ध आहेत. त्यावरून तो तट कोणत्या राजाने बांधला याची माहिती आपल्याला मिळते.एक शिलालेख तर देवनागरी लिपीत हि कोरलेला आहे. हा शिलालेख शके १५८० इ.स. १५०२ मधील आहे त्याला लागुनच इ.स. १५८३ मधील महंमद अलीखान यांचा पर्शियन लिपीत कोरलेले शिलालेख आहे.त्यावर म्हटले आहे कि,हा बुरुज महंमद अलीखान याने १४ बांधून पूर्ण केला.

या किल्ल्यावरील सत्तेत अनेक परिवर्तन झाल्याचे आपणास दिसून येते. इ.स.१६३१ मध्ये हा किल्ला निजामशाहीच्या ताब्यात होता. इ.स.१६३१ मध्ये निजामशहाचा खून झाला आणि निजामशाही दरबारात अंतर्गत बंडाल्या व कट कारस्थानांना उत आला हि संधी साधू गाळणा किल्ल्याचा किल्लेदार महमद खान याने बंड पुकारले. त्याने गाळण्याचा किल्ला शहाजी राजे यांच्या ताब्यात देण्याचा विचार सुरु केला.

इतिहासाची साक्ष देणारा गाळणा किल्ला

ऐश्वर्यसंपन्न गाळणा

विद्यार्थी व तरुणांनी आवर्जून बघावा असा हा किल्ला आहे. फोटोग्राफर व चित्रकारांसाठी तर आपत्ती कला आजमावण्यास खूप सुंदर संधी येथे उपलब्ध आहेत. सध्या सुट्ट्यांचा हंगाम सुरु झाला आहे. या काळात मुलांना गाळणा किल्ल्यासारखा अवशेष संपन्न किल्ला आवर्जून दाखवावा.

सकाळी ७ ते १० किंवा दुपारी ४ ते ७ या वेळेत किल्ला बघणे सोयीचे ठरू शकेन. उन्हाळी भटकंती करतांना डोक्यावर टोपी वापरावी. लिंबू सरबत तसेच पाण्याचे प्रमाण पिण्यासाठी वाढवावे. कपडे कॉटनचे वापरावे. सायंकाळी किल्ल्यावर माहितीगार असावा या सर्व गोष्टींकडे तरक्ष द्यावे.

नाशिक जिल्ह्याच्या पार्शी पश्चिमेकडून पूर्व भागात सह्याद्रीच्या रांगा तुटकश्या होत जातात. ~~ज्या~~ आहेत त्या वूखुरलेल्या अन टप्प्याटप्प्यावर तुरळक गड - किल्याचे सांज चढवलेल्या आहेत. त्यातल्यात्यात गाळण्याची अवशेष संपन्नता अचंबित करणारी आहे.

अशा ऐश्वर्यसंपन्न किल्यावर जाण्यासाठी नाशिककडून प्रथम मालेगाव आणि मालेगाव ते गाळणा गाव येथे जाणाऱ्या बस आहेत. ते अंतर सुमारे ३० कि.मी. आहे. गावाच्या वेशीवर आल्यावर डावीकडे दूरवर ठळक तटबंधी व इतर अवशेषांचा उठावामुळे किल्ला आपल तक्ष वेधतो. किल्याच्या उत्तर पायथ्याशी नागपंथीय गोरक्षनाथ मंदिराच सुंदर असे मंदिर आहे.

तिथे तुमची राहण्याची तसेच जेवणाची उत्तम सोय केलेली आहे. तिथून पश्चिमेकडील किल्याकडे जाण्यासाठी वाट आहे. पुढे दक्षिणेकडे तोंड करून वळताच समोर गाळणा किल्याची वैभवशात्री तटबंधी व त्याचा पूर्व-पश्चिम लांबीचा आवाका नजरेस भरतो. दुरून टेकडीसारखा दिसणारा किल्ला जवळ येताच भुईकोट स्वरूपाचा जाणवतो. यातच त्याच राज वैभव दडल आहे.

प्रथमच पूर्वाभिमुख परकोट दरवाजा आपल स्वागत करतो. पुढे डाव्या बाजूला कातळकोरीव टाक्या आहेत. थोड्या चढाई नंतरचा दोन बुरुजांच्या

आधाराचा पशयिमाभिमुख लोखंडी दरवाजा भरभक्कम व सुस्थितीत आहे.त्यावर पर्शियन भाषेतला शिलालेख ऐसपैस देवड्या, चोकीदारासाठी कोट सर्वांचे लक्ष वेधून घेतो.तिसरा दरवाजा व लामतच कोट तर पाहणाऱ्यांच्या डोळ्यांचे पारणे फेडतो.सज्जातूनच किल्याची भव्यता सहज लक्षात येते. तेथून संपूर्ण गाव, प्रवेशद्वाराच्या हालचाली व स्थापत्य नजरेत सामावते.

संदर्भसूची

१) डॉ. जी.बी.शहा उपक्षित दुर्गाचा इतिहास

सुमरेण प्रकाशन

(डोंबिवली) २००३

२) प्रत्यक्ष किल्ल्याला भेट

✓ ३) प्रत्यक्ष किल्ल्याला भेट देऊन निरीक्षणाद्वारे मिळालेली माहिती

४) किल्ल्याच्या मार्गदर्शकानुसार मिळालेली माहिती

५) इन्टरनेट वरून मिळालेली माहिती

विद्यार्थी व तरुणांनी आवर्जून बघावा असा आ किल्ला आहे. फोटोग्राफर व चित्रकरांसाठी तर आपली कला आजमारण्यास खूप सुंदर संधी येथे उपलब्ध आहेत. सध्यां सुट्ट्यांचे हंगाम सुरु झाले आहेत. या काळात मुलांना गाळणा किल्लयासारखा अवशेष संपन्न किल्ला आवर्जून दाखवावा.

सकाळी 7 ते 10 किवा दुपारी 4 ते 7 या वेळेत किल्ला बघणे सायीचे ठरू शकेन. उन्हाळी भटकंती करतांना डोक्यावर टोपी वापरावी. लिंबू पाणी तसेच पाण्याचे प्रमाण पिण्यासाठी वाढवावे. कपडे काँटनचे वापरावे. सायंकाळी किल्यावर माहीगार असावा या सर्व गोष्टींकडे तरक्ष दयावे.

नाशिक जिल्हाच्या पार्शी पश्चिमेकडून पूर्व भागात सहयाद्रीच्या रांगा तुटकश्या होत जातात. ज्या आहेत. त्या उघरलेल्या व टप्याटप्यावर तुरळक गड - किल्याचे सांज चढलेल्या आहेत. त्यातल्याल्यात गाळण्याची विशेषता अचंबित करणारी आहे.

अशा ऐक्ष्वर्यसंपन्न किल्याकडे जाण्यासाठी नाशिककडून प्रथम मालेगांव आणि मालेगांव ते गाळणा गाव येथे जाणा-या बस आहेत. ते अंतर सुमारे 30 कि.मी. आहे. गावाच्या वेशीजवळ आल्यावर डावीकडून दूरवर ठळक तटबंधी व इतर अवशेषांचा उठावामुळे किल्ला आपल तक्ष वेधतो. किल्लयाच्या उत्तर पायथ्याशी नागपंथीय सुंदर असे मंदिर आहे.

तिथे तुमची राहण्याची तसेच जेवण्याची उत्तम सोय केलेली आहे. तिथुन पश्चिमेकडील किल्याकडे जाण्यासाठी वाट आहे. पुढे दक्षिणेकडे तोंड करून वळताच समोर गाळणा किल्याची वैभवशात्री तटबंधी व त्याचा पूर्व-पश्चिम लांबीचा आवाका नजरेस भरतो. दुरून टेकडीसारखा दिसणारा किल्ला जवळ येताच भुईकोट स्वरूपाचा जाणवतो. यातच त्याच राज वैभव दडल आहे.

प्रथमच पूर्वाभिमुख परकोट दरवाजा आपल स्वागत करतो. पुढे डाव्या बाजूला कातळकोरीव टाक्या आहेत. थोड्या चढाई नंतरचा दोन बुरूजांच्या आधाराचा पशयिमाभिमुख लोखंडी दरवाजा भरभक्कम व सुस्थितीत आहे. त्यावर पर्शियन भाषेतला शिलालेख ऐसपैसा देवडया, चोकीदारासाठी कोट सर्वाचे लक्ष वेधून घेतो. तिसरा दरवाजा व लागताच कोट तर पाहणा-यांच्या डोळ्यांचे पारणे फेडतो. सज्जतुनच किल्याची भव्यता सहज लक्षात येते. तेथुन संपूर्ण गाव, प्रवेशव्दाराच्या हालचाली व स्थापत्य नजरेत सामावते.

तटावरील शलालेखा

खान्देशमध्ये आज जे डोंगरी किल्ले आहेत त्यात सर्वात चांगला सुस्थितील किल्ला म्हणजे गाळणा किल्ला हा एकमेव किल्ला आहे. या किल्याची उभारणी यादव पुर्व काळातील आहे. यात तिळमात्र शंका नाही. मुल्याचा किल्याचा मध्ययुगीण काळातील मुस्लीम राजाची तट बांधुन हा किल्ला भक्कम केलेला आपणास दिसतो.या किल्याला जे तट आहे त्यावर आजही ते तट कोणत्या राजाने बांधलेले आहेत त्याचे पर्शियन लिपीत कोरलेले शिलालेख उपलब्ध आहेत. त्यावर तो तट कोणत्या राजाने बांधले आहे याची माहीती आपल्याला मिळते. एक शिलालेख तर देवनागरी लिपीत ही कोरलेला आहे. हा शिलालेख शके 1580 इ.स. 1502 मधील आहे. त्याला लागुन इ.स. 1583 मधील महंमद अलीखान यांचा पर्शियन लिपीत कोरलेला शिलालेख आहे. त्यावर म्हणले आहे की, हा बुरुज महंमद अलीखान याने 14 बांधून पूर्ण केला.

या किल्यावरील सत्तेत अनेक परिवर्तन झाल्याचे आपणास दिसुन येते. इ.स. 1631 मधे हा किल्ला निजामशाहीच्या ताब्यात होता. इ.स. 1631 मध्ये निजामशाहाचा खुन झाला आणि निजामशाही दरबारात अंतर्गत वाढला व कट कारस्थानांना उत आला हि संधी साधू गाळणा किल्याचा किल्लेदार महंमद खान याने बंड पुकारले.त्याने गाळण्याचा किल्ला शहाजी राजे यांच्या ताब्यात देण्याचा विचार सुरु केला.

ऐश्वर्यसंपन्न गाळणा

**Maratha Vidya Prasark Samaj
Arts and Commerce College, Malegaon Tal-
Malegaon Dist- Nashik 423203**

**CERTIFICATE
Internship Programme**

This is to Certify that,

Shri/Smt/Kum. Pawar Rajashri Arun
of T.Y.B.Com. Div - _____ Semester-VI - 32 Roll No. Has satisfactory
completed 60 hours Internship Programme in the (Special Subject II) and ((Special
Subject II) Banking and finance and
laid down by these Savitribai Phule Pune University for the academic year 2022-2023.

Subject Teacher

Head of Department
H.O.D. Economics
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

Principal
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

MVP,S

Arts and Commerce College Soygaon, Malegaon

Acedemic Year : 2021-2022

Class : T.Y.B.Com. Sem. V and VI

Subject : Banking and Finance II and III Internship Programme

Student List

Roll No	Students Name
1	Ahire Jagdish Sunil
2	Amrutkar Tushar Vijay
3	Bachhav Manish Mothabhau
4	Bhadange Sanket Sunil
5	Bhamare Bhausahab Vasant
6	Bhavasara Karan Anil
7	Chaudhari Yogesh Somnath
8	Chavan Shubham Deepak
9	Deore Mayur Jagdish
10	Deore Renuka Nanasahab
11	Dolase Jagruti Hari
12	Dusane Tejas Umesh
13	Gangurde Jayesh Ashok
14	Gawali Vivek Vitthal
15	Gosavi Poonam Ashokgir
16	Jadhav Shubham Dipak
17	Keshrani Kinjal Hasmukh
18	Misal Vaishnavi Ramdas
19	More Amol Anil
20	Nikam Dron Ravikant
21	Padval Durgesh Sharad
22	Pardeshi Rahul Rajendra
23	Pawar Rajashri Arun
24	Pingale Prasad Sharad
25	Prajapat Manish Hemant
26	Sawale Bhagyashree Nishikant
27	Shirsath Gaurav Surendra
28	Shukla Vivek Jagdish
29	Sonawane Nikhil Sharad
30	Suryawanshi Avinash Dattatray
31	Suryawanshi Bhagyashri Sahebrao
32	Thakur Yash Shivdas
33	Valhe Chetan Mahendra
34	Ahire Govardhan Sunil
35	Birari Tushar Dhudku
36	Nerkar Saurabh Ramesh

A. H. H. H.
H.O.D. Economics
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

15
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Since 2005

Maratha Vidya Prasarak Samaj's
Arts & Commerce College Soygaon
Tal. - Malegaon Dist. - Nashik 423105
E-mail: www.mvp.edu.in/soygaoncollege
Phone: 9423393007
ID No: PU/MS/AC/075/2003
Affiliated by Savitribai Phule Pune University Pune

Date : / /2022

To,

The ADV Jayant S More

Kuber Plaza Satana Road
Malegaon Dist Nashik

Pin Code. 423203

Subject :- Request for inclusion of students of our college for Internship
Programme...

Madam / Sir,

Savitribai Phule Pune University has introduced 'Internship Programme' for Third
Year B. Com. Students in its revised syllabus.

The purpose of the internship programme is to provide hands-on training and
experience to the students about various aspects of business and commercial activities. The
internship will also enhance employability of students.

In view of this, I request you to provide following students of our college **Pawar
Rajashri Arun** with an opportunity for internship in your esteemed organisation.

We would appreciate if you could provide exposure of the following business activities
to these students: -**Banking and finance**)

We look forward to a mutually rewarding academic association with your organisation.

Thankyou.

Sincerely,

Coordinator,
Internship Programme

(Assist. Prof. M. Y. Jagtap sir)

13
Principal
(Dr. S. B. Patil)

UNDERTAKING FROM STUDENT

1. Name of the Student : Pawar Rajashri Arun
2. Class : T.Y.B.Com. Sem. V and VI
3. Division and Roll Number : 32
4. Present address : At. Post. Palasdare Tal. Malegaon Dist. Nashik
5. Permanent address : At. Post. Palasdare Tal. Malegaon Dist. Nashik
6. Contact Number : 9322340200
7. Contact Number (Parent) : 7507874772
8. Email ID : pawarrajashri1198@gmail.com

To,
The Principal,
Art's & Commerce College, Soygoan

Subject: Undertaking .....

Respected Madam / Sir,

I am studying in Semester VI of T.Y.B.Com. I am going to join **ADV JAYANT SHIVAJI MORE (MORE AND PAWAR ASSOCIATES)** for my sixty days internship programme during **2021 to 2022.**

I assure that I will follow all the rules and instructions issued by the internship providing organisation. I will be responsible for my behaviour and performance during the internship period.

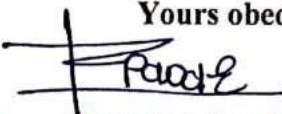
Thank you.

(...P. P. Pawar...)

(Name & Signature of parent)

Date : 0../0../2022

Yours obediently,

(Pawar Rajashri Arun)

(Name & signature of the student)

UNDERTAKING FROM STUDENT

To,
THE OFFICERS

Adv Jayant S More

Kuber Plaza Satana Road

Malegaon Dist Nashik

Pin Code. 423203

Subject: Undertaking ....

Respected Madam / Sir,

I am a student of **Art's & Commerce College Soygoan**. I am studying in semester V and VI of T.Y.B.Com. I am going to join your esteemed organisation for my sixty hours internship programme during **2021 to 2022**.

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by you. I will be solely responsible for my behaviour and performance during the internship period.

I will not disclose any information that is made available to me to anyone during or after the internship period.

I assure you that I will do my best and the internship opportunity provided to me will be a mutually rewarding experience.

Thank you.

Yours sincerely,

(...A. P. Pawar...)

Date : **04/03/2022**

Place : **Soygoan**

ADV. JAYANT SHIVAJI MORE

(MORE AND PAWAR ASSOCIATES)

TAX ADVOCATE

ADD- KUBER PLAZA, BELOW VAIDYA
HOSPITAL, SATANAROAD, MALEGAON DIST-NASHIK-423203

MO.9850527605

1. Name of the Student : Pawar Rajashri Arun
2. Name of the College : Art's and Commerce College Soygoan
2. Class : T.Y.B.Com. Sem. V and VI
3. Division and Roll Number : 32
4. Present address : At. Post. Palasdare Tal. Malegaon Dist. Nashik
5. Permanent address : At. Post. Palasdare Tal. Malegaon Dist. Nashik
6. Contact Number : 9322340200
7. Contact Number (Parent) : 7507874772
8. Email ID : Pawarrajashri1198@gmail.com
9. Special Subject : Banking and finance
10. Internship Start Date : 07 /03/2022
11. Internship End Date : 26 /03/2022

LOG SHEET OF WORK PERFORMED DURING INTERSHIP

Date	Time		Total Hours	Details of work done	Signature of office	Signature of student
	From	To				
07/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Visit the tax advisor office, Basic Information taken, Learning to register pan card form and tan number, Creating a income tax file client information, Document required for the file, Learning to operating computer, Creating a income tax file client information, Informing customer about taxes.	 	
08/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Learning how to file ITR Return online pan registration and loign		
09/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax returnForm ITR ISAJAJ For individuals being a resident (other than not ordinarily resident) having total income upto Rs.50 lakh, having Income from Salaries, one house property, other sources (Interest etc.), and agricultural income upto Rs.5 thousand study and submission	 	

10/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax return Form ITR 2 Salary and other income , capital gain Tax and Agricultural income return r Individuals and HUFs not having income from profits and gains of business or profession study and submission online		
11/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax return Form ITR3 For individuals and HUFs having income from profits and gains of business or profession other income , capital gain tax return study and submission online		
12/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax return Form ITR 4 SUGAM For Individuals, HUFs and Firms (other than LLP) being a resident having total income upto Rs.50 lakh and having income from business and profession which is computed under sections 44AD, 44ADA or 44AE study and submission		
14/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax return Form ITR 5 For persons other than- (i) individual, (ii) HUF, (iii) company and (iv) person filing Form ITR-7 Study and Submission		

5/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax return form ITR 6 For Companies other than companies claiming exemption under section 11 study and submission online		
16/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax return form ITR 7 For persons including companies required to furnish return under sections 139(4A) or 139(4B) or 139(4C) or 139(4D) only study and submission online		
19/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Income tax return Form ITR V Where the data of the Return of Income in Form ITR-1 (SAHAJ), ITR-2, ITR-3, ITR-4(SUGAM), ITR-5, ITR-7 filed but NOT verified electronically		
21/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	Information for Good and Services Tax and registration Depending on the type of business, one needs to do a monthly or quarterly GST return filing in addition to annual filing in accordance with the Central Goods and Services Tax (CGST) Act, 2017:		
23/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	GSTR-1 return is filed monthly or quarterly by registered businesses to provide information regarding their sales or outward supplies. Depending on your business' turnover, if your sales amount up to Rs. 1.5 crore or less, then you can do GST filing on quarterly basis. If your sales incurred is above Rs. 1.5 crore, then monthly return filing is required		
24/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	GSTR-2 This type of GST return filing provides details of your purchases' transactions or inward supplies for a month, including purchases with applicable reverse charge. The monthly GSTR-2 return filing done by registered dealers helps in validating sellers' GSTR-1 for invoice matching, or ensuring that		

				taxable sales by the seller tally with the taxable purchases of the buyer for the	<i>J.K.</i>	~~<i>Prave</i>~~
25/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	GSTR-3 provides the summarized details of all purchases and sales for the month along with the GST amount to be paid. This monthly return is auto-generated based on the data provided in GSTR-1 and GSTR-2 filing.	<i>J.K.</i>	~~<i>Prave</i>~~
26/03/2022	02:00 pm.	06:00 pm.	04	GSTR-7 GSTTDS RETURN filing of gstr 7 form, Got all the information about the OFFICE	<i>J.K.</i>	~~<i>Prave</i>~~

Certified that **Pawar Rajashri Arun** has satisfactorily completed the internship programme assigned to him.

Name & Signature of
of supervisor

Name & signature
of Officer

Name & signature
section in charge

INTERNSHIP COMPLETION CERTIFICATE

ADV. JAYANT SHIVAJI MORE

(MORE AND PAWAR ASSOCIATES)

TAX ADVOCATE

ADD- KUBER PLAZA, BELOW VAIDYA
HOSPITAL, SATANAROAD, MALEGAON DIST-NASHIK-423203

MO.9850527605

To,
The Principal,
Arts and Commerce College,
Soygaon, Malegaon

Subject: Internship Completion Certificate .....

Dear Madam/ Sir,

I am happy to inform you that following students of your college have successfully completed the 'Sixty Hours Internship Programme' in this organisation.

Sr. No.	Name of the student	Roll No.	Aadhar No.	Special Subject
1.	Pawar Rajashri Arun.	32	589406172381	Banking and Fianance
2.				
3.				
4.				
5.				

Thesestudentshavebeenprovidedwithadequateexposureandnecessaryhands-ontraining pertaining to their specialsubject.

I am confident that these students will perform effectively in similar type oforganisations.

I wish them every success in futureendeavors.

Thank you.

Sincerely,

Name & Signature
(Authorized Signatory)

Feedback form Internship Provider Organization

Dear Madam/ Sir,

Please provide your valuable feedback about the performance of the student on following parameters.

Your feedback will enable us to make necessary changes in the internship process. Thank you.

Coordinator- Internship Programme

Internship Programme feedback form

Sr. No.	Particulars	Details
1)	Name of the Supervisor/ Officer	: More & Paxar Associates
2)	Department	: Income and Gst Consultant.
3)	Designation	: Partner
4)	Name of the Student	: Pawar Rajashri Arun
5)	Name of the College	: Arts and Commerce College Soygaon
6)	Roll Number	: 32
7)	Special Subject	: Banking and Finance

Part – A – Individual Ranking (Please tick the suitable checkbox)

No.	Parameter for feedback	Excellent	Very Good	Good	Satisfactory	Needs improvement
1)	Domain Knowledge		✓			
2)	Communication Skills			✓		
3)	Punctuality & Dedication			✓		
4)	Ability to work in teams			✓		
5)	Problem solving skills			✓		
6)	Quality of work done			✓		
7)	Effectiveness			✓		
8)	Efficiency		✓			
9)	Ability to take Initiative		✓			
10)	Positive attitude		✓			
11)	Appearance		✓			
12)	Using full potential at work			✓		
13)	Work habits			✓		
14)	Honesty & Integrity		✓			
15)	Creativity		✓			

MVP,S

Arts and Commerce College Soygaon, Malegaon

Acedemic Year : 2021-2022

Class : T.Y.B.Com. Sem. V and VI

Subject : Cost and Works Accounting II and III Internship Programme

Students List

Roll No	Students Name
1	Dhatrak Atul Prasad
2	Khairnar Gunjan Anil
3	Pagare Sonali Pandharinath
4	Patil Meenal Suresh
5	Sonwane Nilesh Somnath

H.O.D.

Department of Commerce
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

13
Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

**Maratha Vidya Prasark Samaj
Arts and Commerce College, Malegaon Tal-
Malegaon Dist- Nashik 423203**

**CERTIFICATE
Internship Programme**

This is to Certify that,

Srri/Smt/Kum. Pagare Sonali Pandharinath

of T.Y.B.Com. Div - _____ Semester VII - 28 Roll No. Has satisfactory
completed 60 hours Internship Programme in the (Special Subject II) and ((Special
Subject II) Cost and Works Accounting and
laid down by these Savitribai Phule Pune University for the academic year 2022-2023.

Subject Teacher

Head of Department

H.O.D.

**Department of Commerce
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik**

Principal

Principal

**Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)**

MVP,S
Arts and Commerce College Soygaon, Malegaon

Acedemic Year : 2021-2022

Class : T.Y.B.Com. Sem. V and VI

Subject: Marketing and ManagementII and III

Including Internship Programme

Student List

Roll No	Students Name
1	Bhavsar Shubham Chandrakant
2	Borse Kaushal Sanjay
3	Gunjal Roshan Arun
4	Hire Vishal Keda
5	Kanhor Pravin Jibhau
6	Kapadne Niranka Baburao
7	Kshirsagar Akshay Vilas
8	Ladake Harshad Madan
9	Nagwanshi Harshadip Pradiprao
10	Nandode Harshal Vinod
11	Patil Hemant Shivaji
12	Shewale Manoj Dilip
13	Shewale Prashant Sahebrao
14	Shewale Sachin Ashok
15	Shirsath Chhotulal Pandurang
16	Shinde Nayan Dadaji

H.O.D.
Department of Commerce
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

**Maratha Vidya Prasark Samaj
Arts and Commerce College, Malegaon Tal-
Malegaon Dist- Nashik 423203**

**CERTIFICATE
Internship Programme**

This is to Certify that,

Shri/Smt/Kum. Borse Kunal Sanjay
of T.Y.B.Com. Div - Semester VI -08 Roll No. Has satisfactory
completed 60 hours Internship Programme in the (Special Subject II) and ((Special
Subject II) Marketing and Management -II /III and
laid down by these Savitribai Phule Pune University for the academic year 2022-2023.

Subject Teacher

Head of Department

Principal

H.O.D.
Department of Commerce
Arts & Commerce College,
Soygaon, Tal. Malegaon Dist. Nashik

Principal
Arts & Commerce College
Soygaon, Tal. Malegaon (Nashik)

Maratha Vidya Prasarak Samaj's
Arts & Commerce College Soygaon
Tal. -Malegaon Dist. - Nashik 423105

Department of Commerce

Year- 2021-2022

Internship Programme

Maratha Vidya Prasarak Samaj's (Art, Science and Commerce College, Soygaon)

INTRANSHIP REPORT

T.Y.B.Com (Sem - V and VI)

- **Name of Student : Pagare Sonali Pandhrinath**
- **Exam Seat Number : 28**
- **Name of Guide : Gangurde Rajesh Vishvnath**
- **Subject : Cost and Works Accounting**

Name of the Organization

**SD ACCOUNTING AND OFFICE MANAGEMENT
SERVICES**

**Near Sharma Flower Mill, behind Church,
Malegaon, Camp - 423203
Contact No : 9326484149**

LIST OF CONTENT LEARN

1. Introduction software tally ERP 9
2. Data entry of purchase, sales, Exp
3. Data of entry of bank Transaction and BRS
4. Inventory management and valuation method (FIFO, LIFO, SIMPLE AND WEIGHTED AVERAGE METHOD)
5. Finalization of trading, profit and loss account and balance sheet and capital account
6. Computation of income tax and filling

ALLOCATION OF 60 HOURS

1. Start date : 05/01/2022

2. Working Days : 12 Days

3. End Date : 28/01/2022

List of officers and staff members and designation

Sr.	Name of Staff	Designation
1.	D.P.Pande Sir	Proprietor/ owner
2.	Pooja Patil Mam	Administered
3.	Darshan Jadhav Sir	Senior Accountant
4.	Rakesh Shaha Sir	Senior Accountant

Work Profile

- 1. Filling and arranging of statement**
- 2. Vouchers verification and classification**
- 3. Purchase entry**
- 4. Sales entry**
- 5. Expenses entry**
- 6. Revenue entry**
- 7. GST Calculation**
- 8. Inventory management**

List of skilled leraned

1. Classification of vouchers understanding
2. Verification of documents understanding
3. Accounting of entry as per updated rules and regulation
4. Preparation of Special Reports in case of amalgamation or acquisition of business
5. Maintain records confidentially
6. Back of records in master computers

How Problem were Address

Administrator has helped a lot while doning work in following Area

1. Guiding well while doing verification and documentation of voucher
2. Provide knowledge while doing accounting in purchase, sales, bank entry
3. Give Detail information for handling GST and IT Portal.

List of Contribution made toward better

All my sub ordinates and senior help me a lot while doing and performing my duty we have great experience while doing Interanship programme

Better functioning the Organization

Organization Sharp started at 10:30 and there is biometric machine which increase discipline in attendance.

As we observe there is unity in organization in staff member

Organization environment culture is very fantastic and good lightning as well as good ventilation facility keep in work freshness as well it give touch of modern high tech atmosphere.

List of skill required to perform to assigned task

Must have required basic knowledge

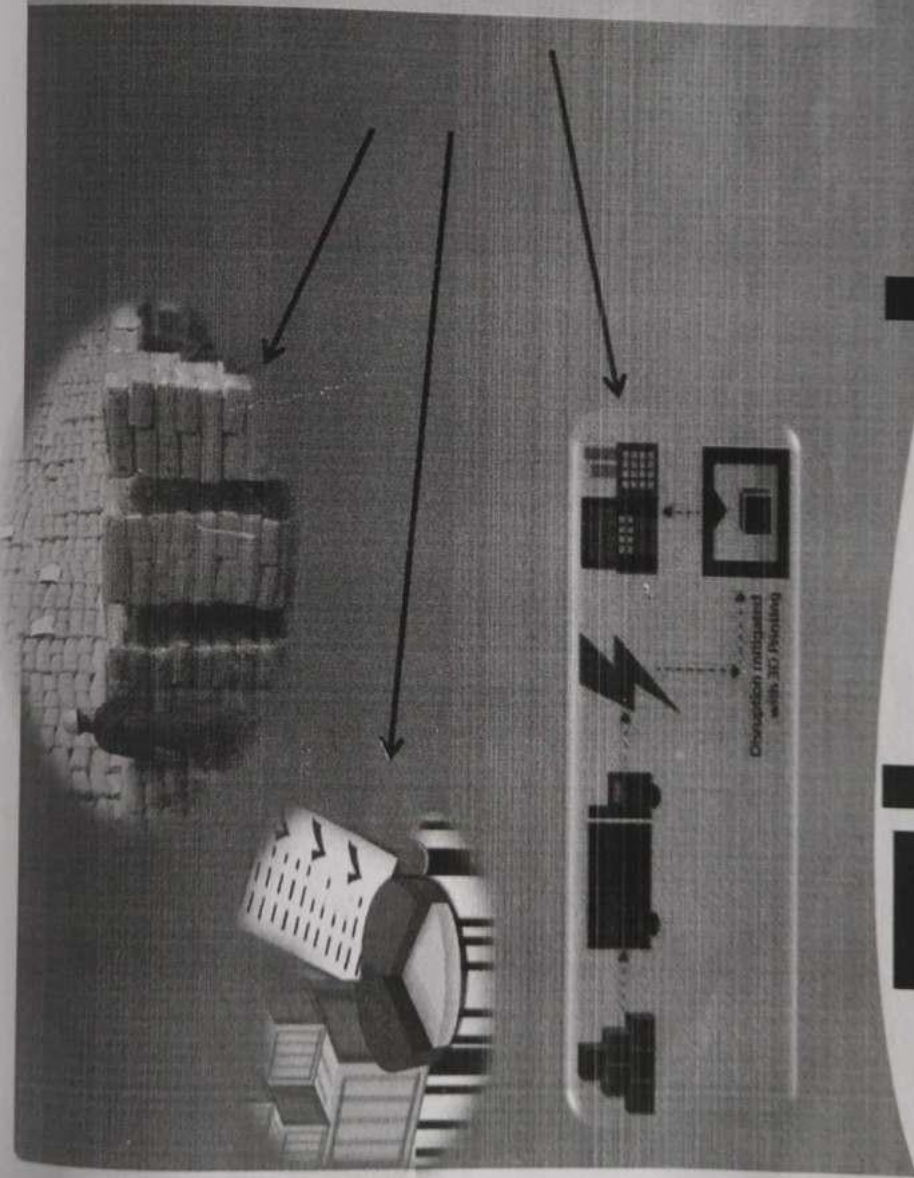
Book keeping and accountancy

Require good typing speed

Knowledge of Tally ERP 9

Accounting DR. and CR. Rules Golden Rules

Important concept of Accounting

Thank

Since 2003

Maratha Vidya Prasarak Samaj's
Arts & Commerce College Soygaon
Tal. - Malegaon Dist. - Nashik 423105
E-mail: www.mvp.edu.in/soygaoncollege
Phone: 9423393007
ID No: PU/NS/AC/075/2003

Affiliated by Savitribai Phule Pune University Pune

Date: 02/02/2022

To,
The Director,
SD ACCOUNTING AND OFFICE MANAGEMENT
SERVICES, MALEGAON

Subject: - Request for inclusion of students of our college for Internship Programme...

Madam / Sir,

Savitribai Phule Pune University has introduced 'Internship Programme' for Third Year B. Com. Students in its revised syllabus.

The purpose of the internship programme is to provide hands-on training and experience to the students about various aspects of business and commercial activities. The internship will also enhance employability of students.

In view of this, I request you to provide following students of our college **PAGARE SONALI PANDHRINATH** with an opportunity for internship in your esteemed organization.

We would appreciate if you could provide exposure of the following business activities to these students: - **SD ACCOUNTING AND OFFICE MANAGEMENT SERVICES, MALEGAON**

We look forward to a mutually rewarding academic association with your organization.

Thank you.

Sincerely,

Coordinator,

Internship Programme

(Ganguode R.V.)

13
Principal

(Principal)

Arts & Commerce College
Soygaon, Malegaon (Nashik)

UNDERTAKING FROM STUDENT

1. Name of the Student : PAGARE SONALI PANDHRINATH
2. Class : T.Y.B.Com. Sem. V and VI
3. Division and Roll Number : 28
4. Present address : Mauli Krupa Niwas, Satana Naka Malegaon
5. Permanent address : Mauli Krupa Niwas, Satana Naka Malegaon Dist. Nashik
6. Contact Number : 7499223548
7. Contact Number (Parent) : 8983625059
8. Email ID : sagarpagare004@gmail.com

To,
The Principal,
MVP Art's & Commerce College, Soygaon

Subject: Undertaking .....

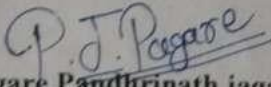
Respected Madam / Sir,

I am studying in Semester VI of T.Y.B.Com. I am going to **SD ACCOUNTING AND OFFICE MANAGEMENT SERVICES, MALEGAON** join for my sixty days internship programme during 2021 to 2022.

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by the internship providing organization. I will be responsible for my behavior and performance during the internship period.

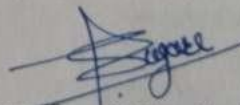
Thank you.

Yours obediently,

(Pagare Pandhrinath jagannath)
(Name & Signature of parent)

Date : / /2022

(Pagare Sonali Pandhrinath)
(Name & signature of the student)

UNDERTAKING FROM STUDENT

To,
The Administrator (Accounting),
SD.ACCOUNTING AND OFFICE MANAGEMENT
SERVICES, MALEGAON
PIN 423203

Subject: Undertaking ....

Respected Madam / Sir,

I am a student of Art's & Commerce College Soygoan. I am studying in semester and VI of T.Y.B.Com. I am going to join your esteemed organization for my sixty hours internship programme during 2021 to 2022.

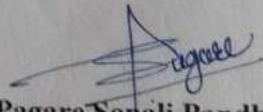
I assure that I will follow all the rules and instruction issued by you. I will be solely responsible for my behaviour and performance during the internship period.

I will not disclose any information that is made available to me to anyone during or after the internship period.

I assure you that I will do my best and the internship opportunity provided to me will be a mutually rewarding experience.

Thank you.

Yours sincerely,

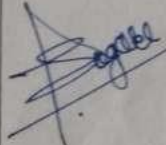

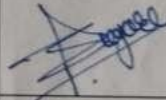

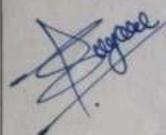

(Pagare Sonali Pandhrinath)

Date 22/10/2022

Place : Soygoan

LOG SHEET OF WORK PERFORMED DURING INTERSHIP

DATE	TIME		TOTAL HOURS	DETAILS OF WORK DONE	SIGNATURE OF OFFICE	SIGNATURE OF STUDENT
05/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Filling and arrangement of supporting documents in systematic order.		
06/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Introduction of accounting various Accounting Software tally ERP 9 and Prime		
07/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Introduction Of Various Vouchers- Purchase, Sales, Receipt, Payment, Payroll Attendance, Stock Journals, Material In Out And Rejection.		
12/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Data Entry of purchase sales, expenses.		
14/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Data Entry of bank Transaction and statement of BRS		
18/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Inventory Management and valuation method understanding as per FIFO, LIFO, SIMPLE AND WEIGHTED....		
20/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Tax Calculation and Verification as GST with Differential Rate..		
21/01/2022	12:00	5:00	05	Reconciliation of booked		

	PM	PM		Taxes with Govt. Portal and rectification of Errors		
22/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Verification of All purchase, sales Expenses, debtors, Creditors, Cash books as per income and Tax GST rules and Law	<i>[Signature]</i>	~~<i>[Signature]</i>~~
23/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Verification of Trail Balance and Closing balance at the end of FY Year	<i>[Signature]</i>	~~<i>[Signature]</i>~~
24/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Finalization of Treading, Profit And Loss Account And Balance Sheet And Capital Account.	<i>[Signature]</i>	~~<i>[Signature]</i>~~
26/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Computation of income Tax and Filing of ITR with 1,2,3 and 4	<i>[Signature]</i>	~~<i>[Signature]</i>~~
28/01/2022	12:00 PM	5:00 PM	05	Communication and follow up of Clients	<i>[Signature]</i>	~~<i>[Signature]</i>~~

Certified that **Pagare Sonali Pandhrinath** has satisfactorily completed the internship programme assigned to him.

Name & Signature of supervisor

M. N. K. [Signature]

Name & signature of manager

Pooja P. [Signature]

Name & signature of section in charge

[Signature]

INTERNSHIP COMPLETION CERTIFICATE

SD ACCOUNTING AND OFFICE MANAGEMENT SERVICES

BEHIND CHURCH GATE, CAMP

MALEGAON PIN – 423203

To,
The Principal,
MVP Arts and Commerce College,
Soygaon, Malegaon

Subject: Internship Completion Certificate .....

Dear Madam/ Sir,

I am happy to inform you that following students of your college have successfully Completed the 'Sixty Hours Internship Programme' in this organization.

Sr. No.	Name of the student	Roll No	Aadhar No.	Special Subject
1.	Pagare Sonali Pandhrinath	28	781670628150	Cost and Works and Accounting.
2.				

These students have been provided with adequate exposure and necessary hands- on training pertaining to their special subject.

I am confident that these students will perform effectively in similar type of organisations. I wish them every success in future endeavors.

Thank you.

Sincerely,

**Name & Signature
(Authorized Signatory)**

Feedback form Internship Provider Organization

Dear Madam/ Sir,

Please provide your valuable feedback about the performance of the student on following parameters. Your feedback will enable us to make necessary changes in the internship process.

Thank you.

Coordinator- Internship Programme

Internship Programme feedback form

Sr. No.	Particulars	Details
1)	Name of the Supervisor/ Officer	: Pooja Patil Madam
2)	Department	: Accounting Department
3)	Designation	: Administrator
4)	Name of the Student	: Sonali Pandhrinath Pagare
5)	Name of the College	: MVP College Malegaon
6)	Roll Number	: 28
7)	Special Subject	: Cost and Works Accounting

Part – A – Individual Ranking (Please tick the suitable checkbox)

No.	Parameter for feedback	Excellent	Very Good	Good	Satisfactory	Needs improvement
1)	Domain Knowledge			✓		
2)	Communication Skills	✓				
3)	Punctuality & Dedication		✓			
4)	Ability to work in teams			✓		
5)	Problem solving skills			✓		
6)	Quality of work done			✓		
7)	Effectiveness		✓			
8)	Efficiency	✓				
9)	Ability to take Initiative		✓			
10)	Positive attitude	✓				
11)	Appearance			✓		
12)	Using full potential at work			✓		
13)	Work habits		✓			
14)	Honesty & Integrity		✓			
15)	Creativity		✓			

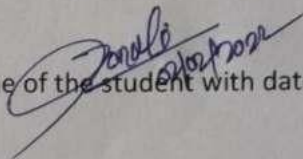
Please give your suggestions to make the internship programme more productive and effective.

- 1).....No.....
- 2).....
- 3).....

Please give your overall feedback about your experience during the internship (Not mentioned above).

.....Good.....

Signature & Name of the student with date

Handwritten signature and date in blue ink.